

Handwritten notes in Georgian script at the top of the page, including the number 64 and other illegible characters.

Handwritten number '10' in the center of the page.

ქართული კავშირის კომიტეტის ორგანო

ფტილისა
სახელმწიფო სტამბა
1920.

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

გვ. რ. დ.

1. ეკონომიური თათბირის გამო.	3
2. ნარი—ერობის მუშაობა.	5
3. ნ. საქარელი—ფიქრები საერობო თვითმართველობაზე	9
4. ვრ. გერსამია—ქუთაისის სამაზრო ერობა	13
5. ა. სვანიძე—ამქრები ძველ საქართველოში	19
6. ექიმი ი. ლომოური—ხოლერა	26
7. მ. ქარცივაძე—ნარინჯოვანი ხეხილი და მისი გავრცელება ჩვენში	32
8. განმანი—ეკონომიური კრიზისის გარშემო	34
9. გრ. სა—ქედელი—პატარა წერილები (ერობა და სასამართლო, გადასახადები, ეკლესიის სახელმწიფოდან გამოყოფა, ხასოფლო სამეურნეო განათლება).	40
10. ქრონიკა	51
11. ხომლედი—კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია (ვ. ბარნოვი, თხზ-ლებანი I ტ.)	58

5669

ქრონიკა

ორგანიზული საეროხო ჟურნალი

ერობათა კავშირის კომიტეტის ორგანო

ტფილისი
სახელმწიფო სტამბა
1920.

ეკონომიური თათბირის გაშო.

ჩვენი რესპუბლიკის სახელმწიფოებრივ აპარატის სიმძიმე უმეტესად მმართველ პარტიას აწევს კისრად. წახდება თუ გაკეთდება რამე პასუხისმგებლობა მაინც ამ პარტიას ადევს. დღევანდელ მძიმე ეკონომიურ მდგომარეობისათვისაც არ შეეძლო სათანადო ყურადღება არ მიექცია ს.-დ. პარტიას, და არ გამოენახა რადიკალური ზომები, რომლის საშუალებითაც რაოდენიმე მაინც შევქმედდით ეკონომიურ კრიზისიდან თავის დახწევას. ამ მიზნით ცენტრალური კომიტეტის თაოსნობით შესდგა ეკონომიური თათბირი, რომელზედაც მონაწილეობდენ, მთავრობისა და დამფუძნებელი კრების ზოგიერთი წევრები და ს.-დ. სხვა და სხვა ორგანიზაციის წარმომადგენლები. თათბირმა რაოდენიმე დღეს გასტანა; თათბირის ყველა მონაწილენი გრძნობდენ დღევანდელ აუტანელ ეკონომიურ მდგომარეობას; გამოითქვა ბევრი სხვა და სხვა საყურადღებო აზრი ეკონომიურ კატასტროფის გამომწვევ მიზეზებისა თუ მის წინააღმდეგ საბრძოლველ-საშუალებების შესახებ, მაგრამ თათბირმა ის კერთსულოვნად აღიარა, რომ არ გვივარჯა სისტემა ეკონომიის არც ერთ დარგში, რომ არა გვაქვს შემუშავებული დღემდე მტკიცე, მთლიანი ეკონომიური პოლიტიკა. და მართლაც მიზეზთა შორის ის არის აღსანიშნავი, რომ არა გვაქვს ეკონომიკაში წინასწარ შემუშავებული სამოქმედო გეგმა, ეკონომიური განვითარების დამყარება დროსა და შემთხვევებზე ყოვლად შეუძლებელია. ჯერ ჩვენთვის ისიც კი არ არის საბოლოოდ გამორკვეული; ჩვენ კერძო ინციატივის მომხრე ვართ წარმოების საქმეში, თუ მონოპოლიის; ცხადია, როცა ჯერ კიდევ არ მოგვებოება საკუთარი კაპიტალი, ფართო გზა უნდა მივცეთ კერძო ინციატივას და აგრეთვე უცხო კაპიტალსაც; რომელსაც სახელმწიფოს მონაწილეობით მიზნად ექნება საწარმოო საქმის დაწყება.

ზოგმა ერობებს და თემებს უკიჟინეს მთლიანი ეკონომიური პოლიტიკის დარღვევა, მაგრამ მარტო საერობო თვითმართველობანი აქ რა შუაშია როცა, როგორც ზევითაც მოვიხსენიეთ, თვითონ ცენტრალურ მთავრობასაც კი არა აქვს შემუშავებული მტკიცე ეკონომიური პოლიტიკა. ჯერ საქირთა შევქმნათ ეკონომიაში სახელმძღვანელო გეგმა

და შემდეგ უნდა მოვითხოვოთ მისი განხორციელება სავსებით რესპუბლიკის ყველა კუთხეში, თუ წინააღმდეგეთ ამ გეგმის მთლიანობის დამრღვევთ. რა გასაკვირია, თუ დღევანდელ აფორიაქებულ ეკონომიურ პირობებში ერობები თუ თემები საკუთარი ძალღონით, ზევიდან უსანქციოთ ცდილობენ მოაგვარონ თავიანთი ეკონომიური საკითხები, რომლებიც ვერ ითმენენ მოცდას და საჩქაროდ მოითხოვენ ასე თუ ისე გადაჭრას. დღემდე ერობებისათვის საბიუჯეტო უფლების გამორკვევაც კი ვერ მოვახერხეთ, რაც მეტად აბრკოლებს მათ ნაყოფიერ საქმიანობას; ჩვენი ერობები დღეს ნიადაგ გაუმაგრებელ, სულ ახალ ორგანიზაციას წარმოადგენენ, მაგრამ ასე თუ ისე, შეძლებისადაგვარად, მაინც მართავენ საქმეს; ამისათვის მათ საყვედურით კი არ უნდა მივმართოთ; არამედ მეტი სიფაქიზით და თანაგრძნობით უნდა მოვეპყრათ.

თათბირმა დასასრულს მიიღო ვრცელი რეზოლიუცია, (რეზოლიუცია ჩვენი ჟურნალის ამ ნომერში იბეჭდება) სადაც ჩამოთვლილია მთელი რიგი ზომებისა, რომელთა განხორციელება უეჭველია რადენიმეთ მაინც გააუმჯობესებს ჩვენს ეკონომიურ მდგომარეობას. დასახელებულ საშუალებათა შორის აღსანიშნავია უმთავრესად საყოველთაო შრომის ბეგრის შემოღება არა მშრომელთათვის, რესპუბლიკის განწმენდა მავნე ელემენტებისაგან და უუსასტიკესი ზომების მიღება სახელმწიფოში ბოროტმოქმედების ჩამდენთა და მექრთამეთა წინააღმდეგ. რაც შეეხება ზედმეტ, მავნე ელემენტებისაგან განწმენდას, ამის შესახებ დიდი ხანია, რაც იყო დადგენილება, მაგრამ დღემდე მისი სისრულეში მოყიანა შეუძლებელი ვახდა, მათი რიცხვი დღითიდღე იზრდება; ეს ვაჟბატონები ყველაზე უფრო „ტკბილად და თფილად“ განაგრძობენ დედა ქალაქში განცხრომას; რაც მალე ვაგწმინდავთ ჩვენ სახელმწიფოებრივ ორგანიზმს ამ პარაზიტებისაგან მით უფრო მოვიგებთ როგორც ეკონომიურად ისე პოლიტიკურად; მაგრამ ამ შემთხვევაშიაც უიმედობა გვიპყრობს, რადგანც თათბირის რეზოლიუცია კი არა, საკანონმდებლო ორგანოს მიერ მიღებული დეკრეტ-კანონიც კი მხოლოდ ქალაქში რჩება, იმასაც კი ვერ ვახორციელებთ ცხოვრებაში; ესეც ერთი უკუღმართი, მახინჯი მოვლენა არის ჩვენ ცხოვრებაში და ამას უსათუთდ დროზე უნდა მიექცეს სათანადო ყურადღება.

რაც შეეხება ბოროტ-მოქმედთა და მექრთამეთა წინააღმდეგ უუსასტიკესი ზომების მიღებას, აბა, რა გვეთქმის მის წინააღმდეგ მაშინ, როცა ა ეთი კათეგორიის დამწაშავენი არხინად დასვირობენ ტფილი-

სის ქუჩებზე; მათთვის ორი-სამი თვით ციხეში ჩაჯდომა არ არის საკმარისი. კუზიანის გასასწორებლად კიდევ უფრო სისასტიკვა საჭიროა. კმარა. ბოლო უნდა მოეღოს სახელმწიფო მოლაღატეობას; ეს თათბირმაც გადაქრით მოითხოვა.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ დასახელებული ზომების განხორციელება მთავრობას უფრო ადრეც შეეძლო, მით რაოდენიმეთ მაინც უფრო ადვილად ავიცილებდით ეკონომიურ კატასტროფას, რომელზედაც დღეს ყველა თვალ ცრემლიანი მოვსთქვამთ. დასასრულ ჩვენ მაინც კიდევ იმედს გამოვთქვამთ, რომ ამ რეზოლიუციასაც ის ბედი არ ეწვევა, რაც მრავალ მის შგზავსს.

ცხადია, მართო მთავრობა, რაც უნდა უნარი და ენერჯია არ უნდა გამოიჩინოს მან, მაინც ვერ შესძლებს დასახელებული ზომების განხორციელებას, თუ მას რესპუბლიკის ყველა ცოცხალი, მოქმედი ძალეზი არ ამოუდგა გვერდით. ერობები და თემებიც ამ ზომების განხორციელებაში არ დაიქერენ უკანასკნელ რიგს.

ერობის მუშაობა.

V.

როგორც მკითხველი დაინახავს ჩვენ რუსეთის ერობის ისტორიის განხილვის დროს აღწუსხეთ უმთავრესად ის თვალსაჩინო მომენტები, რომელიც არსებითად ახასიათებდენ რუსეთის ერობის მისწრაფებებს. უმთავრესი ყურადღება მივაქციეთ იმ ინტერესების ბრძოლას, რომელმაც ბოლოს და ბოლოს სასტიკი და ფრიად გარკვეული სახე მიიღო. ჩვენ ვიცით, რომ რუსეთის ერობა ისტორიული აუცილებლობის წყალობით მიდიოდა იმ დასკვნამდის, რომელიც ხალხის ხელში მართვა-გამგეობის გადასვლაში, ერობაში, დემოკრატიის ფაქტიურ მუშაობის ჩაბმაში უნდა გამოსულიყო და სწორეთ აქ დაისვა წერტილი რუსეთის ერობის არსებობისა. ეს ისტორია იმდენათ იყო საინტერესო, რამდენათაც აშკარად დაგვანახებდა იმას თუ რაოდენათ აფერხებს მუშაობას ბიუროკრატიზმისა და ადმინისტრაციის თვითნებობის გამეფება თვითმართველობას ორგანოებში. ამისათვის კი საუკეთესო ილიუსტრაციას რუსეთის ერობა იძლეოდა.

ახლა გადავხედოთ ჩვენ ერობას რა ხდება აქ? ვინ არის ჩვენი ერობის ბატონ-პატრონი?

იმ სწორი ხაზის წყალობით, რომელიც ქართველმა დემოკრატებმა იმთავითვე აიღო ბალშევიზმის რუსეთში გამარჯვების შემდეგ, ჩვენ მონაწილენი ვაყავით იმისა, რაც მრავალი სხვისათვის, დღესაც კი საოცნებო და სანატრელო იდეალათ და მისწრაფებათ გამხდარა, იმ პოლიტიკური წყობილების მიხედვით, რომელსაც დემოკრატიული რესპუბლიკა ეწოდება, და რომელიც არსებობს ჩვენში, ჩვენ შეგვიძლია თამამად ვსთქვათ, რომ საქართველოს ბედი ქართველი ხალხის, მისი მშრომელი მასის ხელშია.

და ის დემოკრატიული ერობა, რომელიც საქართველოში არსებობს ქართველივე დემოკრატიის შემოქმედებითი მოღვაწეობის ასპარეზით უნდა გადაიქცეს.

საერობო თვითმართველობის ორგანოები ჩვენში მართლაც და სავსებით გადაქცეულნი უნდა იყვენ უმეშვეოდ მშრომელი ხალხის მოქმედებისა და მუშაობის სარბიელათ. ჩვენ ვერ ვიტყვით იმას, რომ ქართველი დემოკრატია ამ მუშაობის ფარგალში არ იყვეს ჩაბმული, მაგრამ ამასთან ვერ ვიტყვით იმასაც, რომ ჩვენი ხალხი, სოფლის მუშა, საერობო თვითმართველობის ორგანოებში ფართე მონაწილეობას იღებდეს. ნურავინ იფიქრებს იმას, რომ ამით ჩვენ გვინდა ეს გარემოება ერობებს დაუწეროთ ნაკლათ. არა ეს იმდენათ ერობების ნაკლი არ არის, რამდენათ თვით ჩვენში არსებული პირობებისა. ერობა ჯერ კიდევ ახალი ხილია. საქართველო არ გახდა რუსეთის ბიუროკრატიაში 90 წლის ერობის ღირსიც კი და ის, რაც ჩვენში არსებობს მხოლოდ ღირსი რევოლუციის შედეგია. ამიტომაც ჩვენში არ არსებობდა საამისო სათანადო გამოცდილება. ერობამ საქართველოში ახალი არსებობა დაიწყო და ამიტომაც ჯერ მას სავსებით ფრთები ვერ გაუშლია. ეს გარემოება კი უფრო ნათელი გახდება თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ არა ნორმალურ პირობებს, რომელშიც საქართველო იმყოფებოდა ამ ორი და სამი წლის განმავლობაში. ცხადია ამიტომ ხალხი, მასა, ვერ შეიქნა სავსებით საქმეთა ბატონ-პატრონი. განსაკუთრებით ესა სჩანს სათემო ანუ წვრილ საერობო, ერთეულებში. ხშირია ისეთი მაგალითი როდესაც სათემო თვითმართველობაში უმთავრესი ხელმძღვანელის როლი უკავია არა ადგილობრივ მცხოვრებს, ან და თვით სამაზრო ერობის გამგეობაში, ადგილი უკავია ამ მაზრის მდგომარეობისა და პირობების სავსებით არამცოდნე ადამიანს.

ეს ანორმალობაა უეჭველათ. რა უნდა ქნას ასეთ პირობებში ერობამ? პასუხი ერთია: მან უნდა მიიღოს ენერგიული ზომები იმისათვის, რომ ეს ნაკლი გამოსწორებულ იქნას და თვით ხალხი გახდეს უაქტიური მომქმედი პირი ამ საერობო მუშაობისა. ეს იმისთვისაც არის საჭირო, რომ თვით ერობას არ დაეკარგოს ნდობა ხალხის თვალში. თუ მარტო ინტელიგენცია იქნა ხელმძღვანელი საერობო მუშაობისა და მასა კი ამისი მაყურებელი და მაცქერალი იქნა, ცხადია, იგი თავის და თავად ნელ-ნელა გულს აუცრუებს ერობას და დაკარგავს მისდამი პატივის ცემას. პირველ ყოვლისა საჭიროა ხალხის კულტურული დონის მაღლა აწევა. საჭიროა რაც შეიძლება ხშირათ სოფლის მუშისათვის იმართებოდეს უფასო საუბრები ერობის მიზნებსა და დანიშნულებებზე, სადაც რაც შეიძლება მეტის მდაბიო ენით ხალხს ექნება განმარტებული საერობო მუშაობის მნიშვნელობა, და საუბრებთან, მისივე ნაყოფიერებისათვის, მოწყობილ უნდა იქნეს კულტურული გასართობები. ყოველივე ეს დაინტერესებს ხალხს, შეაყვარებს მას ერობას. ეს რაც შეეხება კულტურულ მხარეს. პირველ ყოვლისა ავიღოთ საექიმო დახმარება. დღევანდელს ჩვენ პირობებში ამ დახმარებას უეჭველია დიდი მნიშვნელობა აქვს. სოფელი საერთოდ დიდ გაჭირვებას განიცდის და ხშირათ ისეთ სერიოზულ ავთამყოფს, რომელსაც სწრაფი დახმარება სჭირდება, სოფლის აქიმობით და გამოლოცვებით წამლობენ. აი აქ დიდ მალამოს დაადებდა ხალხის წყლულებს სწრაფი საექიმო დახმარება. ჩვენ ვიცით რომ ჩვენი ერობები შეძლებისდაგვარად სცდილობენ სოფლად საექიმო დახმარების გაუმჯობესებას, მაგრამ, როცა ამაზე გვაქვს ბაასი ჩვენ გვინდა ყურადღება მივაქციოთ ერთ გარემოებას: ჩვენის აზრით საექიმო დახმარება სოფლად სრულებით უფასო უნდა იყოს, უფასო ანდა შეიძლება სულ მცირეოდენი ფასის გადახდით. ჩვენ ვიცით არა ერთი და ორი შემთხვევა ისეთი, როდესაც დღევანდელი სიძვირის გამო, სოფლის მუშას ვერ გაუბედავს ექიმისათვის მიმართვა და ავთამყოფს ცხადია ასეთ შემთხვევაში არაფერი კარგი არ დამართნია. ექიმის ნახვბ ერთია ხშირათ და წამლით მოტანა კიდევ სხვა. და თუ ერობა შეძლებს წამლის უფასოთ მიწოდებას ხალხისათვის ამით ის დაუფასებელ ღვაწლს დასდებს ხალხის ჭირ-ვარამს. ასეთივე ზომები უნდა იქნეს მიღებული სავეტერინარო დახმარებაში, რადგან ეს დარგი, განსაკუთრებით ჩვენ სოფლებში ცუდ პირობებშია ჩაყენებული. ვეტერინარია იმდენათვე საჭიროა სოფლის მუშისათვის,

რამდენათაც ჰური არსებობისა. თუ სოფლად საქონლის ჭირი გაჩნდა, ეს ისეთივე უბედურებათ იქცევა ხოლმე ხალხის თვალში, როგორც დიდი ეპიდემიური ავადმყოფობის გამოჩენა.

შემდეგ სოფელს საოცრათ ესაჭიროება სამეურნეო დახმარება. შექმნილმა პირობებმა ჩვენი ხალხი საშინლათ დააზარალა, ჩვენი სოფელი დღე-დღეობით საშინლათ დაღარიბდა, და ასეთ შემთხვევებში სამეურნეო დახმარება ხალხისათვის პირდაპირ დაუფასებელი საშუალება იქნებოდა. სამეურნეო დახმარება ყოველ დარგში უნდა ჩანდეს, იქნება ეს ვენახის მოვლა-მოშენებაში თუ სიმინდის და ჰურის მოყვანაში ან და მიწის დათოხვნა-გაპოხიერებაში. და აი როდესაც სოფლის ხალხი პრაქტიკულად დაინახავს ამ საშუალებათ, იგი ძალაუნებლიეთ დაინტერესებდა საერობო მუშაობით და თვით პირველ ყოვლისა იქნება დაინტერესებული მის კეთილ დღეობაში.

დღევანდელი მომენტი კიდევ ერთ უდიდეს მოვალეობას აკისრებს ჩვენს ერობას. ეს არის ხალხის გამოკვება. ექვს გარეშეა ჩვენი ხალხი დამშეულია დღეს. არ არის სოფელი, რომელიც შიმშილს არ განიცდიდეს. აქაც ერობის დახმარებაა საჭირო. ეს დახმარება კი რაც შეიძლება სასწრაფო და საჩქარო უნდა იყოს. ერობამ უნდა შესძლოს ხალხს დაუყონებლივ სიმდი მიაწოდოს და მიაწოდოს იგი რაც შეიძლება დაკლებულ ფასებში.

ამასთან ერთად გვინდა ერთ გარემოებასაც მივაქციოთ მკითხველის ყურადღება. ჩვენი ერობა დღეს უჩვეულია განიცდის სპეციალისტთა ნაკლებობას. მას არ მოეძებნება სპეციალური ცოდნით აღჭურვილი ახალგაზდობა, ამასაც ამ თავითვე უნდა უწამლოს ერობამ. მან დღესვე უნდა დანიშნოს რამოდენიმე სტიპენდია უმაღლეს სასწავლებელში საუკეთესო სტუდენტებისათვის, იმ პირობით კი, რომ შემდეგ რამოდენიმე წლის განმავლობაში ეს სტუდენტები ემსახურებოდნენ ამავე ერობას. ამით ორი დიდი საქმე გაკეთდებოდა. ერთი ის, რომ ერობას ეყოლებოდა მომავლისათვის სპეციალური ცოდნით აღჭურვილი ახალგაზდები და მეორე ისიც, რომ მრავალ ახალგაზდას მიეცემოდა საშუალება მეცნიერებისა და ცოდნისათვის მოეკიდა ხელი.

ყოველივე ეს კარგი, იტყვის მკითხველი. ეს ჩვენც ვიცოდით, მაგრამ რა საშუალებითა და საღსრით უნდა შესძლოს ეს ერობამ. ეს ხომ დიდი საქმიანობაა და სად აქვს ერობას იმდენი თანხა, რომ ამხელა მოვალეობის შესრულება მოახერხოს. როგორც სჩანს აქ სა-

კითხი ფინანსებზე ისმის და გამოსავალი უნდა გამოგნახოთ. ჩვენა გვეგონია რომ აქ გადასახადის პრინციპის მოწესრიგება საკრძობლათ გააუმჯობესებს საქმეს. პირველ ყოვლისა დაცული უნდა იქნეს ის დედა აზრი, რომელიც გამოიხატება პროპორციონალურ (შემოსულის კვალობაზე) სისტემის დაცვაში. მაგრამ მე ვფიქრობ დღევანდელ პირობებში ვერც ეს ზომა შეავსებს ნაკლს. აქ უპირველეს ყოვლისა მთავრობის დახმარებაა საჭირო. დღესდღეობით სოფელი იმ გვარ პირობებშია ჩაყენებული, რომ მას დიდი დახმარება სჭირდება. და მთავრობა არაფერს დაკარგავს ამ დახმარებით, ვინაიდან ამ გზით ერობას საშუალება მიეცემა დროზე უშველოს სოფლის ჭირ-ვარამს, ხოლო ეს გარემოება კი სოფლის მუშას საერობო მუშაობაში ჩააბამს და მაშინ სოფელი ერთი ასათ გადუხდის მთავრობას მის პირველ დახმარებას. ფინანსების საკითხი რთული საკითხია და ამაზე ვეცდებით ცალკე წერილში მოვილაპარაკოთ. ჩვენი ერობის მოღვაწეთა მთავარ მიზანს, მათ მთავარ დანიშნულებას უნდა შეადგენდეს მშრომელი ხალხის საერობო მუშაობაში აქტიური ჩაბმა. თუ ძველი რუსეთის მოწინავე საზოგადოების, საუკეთესო მიზნებს, ხალხის თვითმართველობათა ორგანოებში ჩაბმა შეადგენდა, ჩვენთვის ეს მიზანი დღესდღეობით უფრო ახლო და მასთან სანუკვარიც უნდა იყოს.

ნარი.

ფიქრები სარგოთ თვითმართველობაზე

2.

ყველაზე უფრო დიდი, გადაუდებელი და თავსატეხი საქმე ჩვენი დღევანდელი თვითმართველობის ცხოვრებაში არის მისი ერთს განსაზღვრულ უფლებრივ კალაპოტში ჩაყენება და მთელ სახელმწიფოურ აგებულებაში მისთვის სათანადოდ გამოკვეთილი ადგილის მიჩენა. ყველა, ვინაც კი ოდნავ მზინც ესმის სახელმწიფოურ ცხოვრების ვითარება და უფლებრივი ურთიერთობის მოწესრიგების აუცილებლობა, დარწმუნებულია იმაში, რომ ერობის და თემის დღევანდელი უფლებრივად გამოურკვეველი მდგომარეობა ყოვლად აუტანელია.

რალა თქმა უნდა, თვითმართველობის ყოველ სფეროში, ყოველ საფეხურზე დიდი სახალხო სახელმწიფოებრივი მუშაობაა გაჩაღებული.

საქართველოს ყოველ კუთხეში საერობო და სათვითმართველობო ციებ-
ცხელგებაა. მაგრამ ამ საყოველთაო მუშაობაში არაა სჩანს რაიმე
სისტემატიური გარკვეულობა, მწყობრი გეგმა ფინანსური, ეკონო-
მიური თუ სასურსათო-სამეურნეო შემოქმედებისა. არაა განსაზღ-
ვრული თვითმართველობის უფლება და მოვალეობა, რაიცა სიმკვიდრეს
და მტკიცე მიმართულებას აძლევდეს ერობის, თემის თავის თავად მრავ-
ვლ მნიშვნელოვან მოღვაწეობას.

დღევანდელი თემი, ერობა თუ ქალაქი თვითმართველი და ამავე
დროს მმართველი სახელმწიფოებრივი ორგანოებია. მაგრამ მათი და-
მოკიდებულება სახელმწიფოს მთლიანობის გამოქნატველ უმაღლეს ცენ-
ტრებთან, ისე როგორც მათი ურთიერთული განწყობილება მოკლებუ-
ლია ორგანიულ კავშირს, მოუწესრიგებელია.

ეს საერთო უფლებრივი გამოურკვეველობა და საქმეთა საყოველთაო
უფლებრივი მოუწესრიგებლობა აღნიშნა ერთ-ერთი უდიდესი და უმნიშვნე-
ლოვენესი ერობის — ქუთაისის — გამგეობის თავმჯდომარემ ბ. კ. სულაქვე-
ლიძემ „ქუთაისის ერობის 1920 წლის შემოსავალ-გასავლის აღრიცხვის“
(ქუთაისი, 1920 წ.) წინასიტყვაობაში. აღნიშნავს რა ერობის მიერ ნაწარმო-
ებ მუშაობის მრავალმნიშვნელობას და თითქმის დაუძლეველ დაბრკოლება-
თა მთელ რიგს ერობის განვითარებას რომ ეღობება ჩვენში, პატივცემულ
ბ. კ. სულაქველიძემ მრავალ გზით ეხება ამ სავალალო გარემოებას. „საერ-
თოდ თემების იმ მდგომარეობაში დატოვება, როგორშიაც ისინი იმყო-
ფებიან დღემდე ყოველად დაუშვებელია. დაუყონებლივ უნდა გამოიკვე-
ულ იქნას მათი უფლებრივი მდგომარეობა“ — ასე სწერს ავტორი, რომე-
ლიც დასასრულ კიდევ ეხება იმ უდიდეს დაბრკოლებას, რომელიც ერობის
მუშაობას სასტიკად აფერხებს. ეს არის „საბიუჯეტო უფლების უქონ-
ლობა და საერთო ერობის აუცილებრივი მდგომარეობის გამოურკვევე-
ლობა“.

რა თქმა უნდა მეც დარწმუნებული ვარ ქუთაისის ერობის გამგე-
ობის თავმჯდომარესთან ერთად, რომ დაძვუქნებელი კრება მომავალში
ამ დაბრკოლებებს მოსპობს. მაგრამ ყოველ შემთხვევაში უნდა აღინიშ-
ნოს დაუფარავად და გულაზდილად, რომ ჩვენი ცხოვრების ამ უმწვავეს
საკითხს ჯეროვანი ყურადღებით არ ეპყრობოდნ და არც დღეს ეპყრო-
ბიან სახელმწიფოს უმაღლესი ორგანოები. ვერავინ უარყოფს იმას, რომ
ერობა — ქალაქათვის სესხის მიცემა ან ისეთი კანონების თუ დეკრეტუ-
ბის გამოცემა, რომელნიც თვითმართველობის ცხოველ ინტერესებს ეხე-

ბიან, ყურადღების მიქცევის მომასწავებელია. მაგრამ საერთოდ თვითმართველობის, კერძოდ ერობის უფლებრივ მდგომარეობის ჩაქოსაყალიბებლად, მისი პოლიტიკური, ფინანსური, ეკონომიურ-სოციალური უფლებების შესასწავლად და გამოსარკვევად თითქმის არაფერი გაკეთებულა, თუმცა შეიძლებოდა ამ მხრით ნაყოფიერი მუშაობის გაჩაღება, მიუხედავად ათასნაირი საშინაო თუ საგარეო შემაფერხებელი გარემოებისა.

ამბობენ: ეს საკითხი იმდენად საშური და დასაჩქარებელი არ არის, ვინაიდან ერობის უფლებებს, მათ კომპეტენციას საზღვრავს დღეს ჩვენში მომქმედი რუსეთის საერობო კანონდებულება. ჩვენ გვაქვს „დროებითი დებულება ამიერკავკასიის საერობო დაწესებულებათა შესახებ“, გამოცემული ამიერკავკასიის კომისარიატის მიერ. ამიტომ ჩვენი ერობა, ჩვენი თემი უფლებრივად ჰაერში გამოკიდებული სრულიადაც არ არის, როგორც ბევრს ჰგონია.

ეს ერთიანად შემცდარი და ამავე დროს საქმისათვის ფრიად მავნებელი შეხედულებაა. უნდა გავიგოთ ერთხელ და სამუდამოდ, რომ ეს დროებითი დებულება არსებითად და ფორმალურად სხვა სახელმწიფოსთვის არის შედგენილი; მისი საერთო სული და კონსტრუქცია არ შეეფერება საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის თვითმართველობის მდგომარეობას; იგი დებულება საცხეა წინააღმდეგობით და შორს უვლის ჩვენი სახელმწიფოებრივი ცხოვრების კონკრეტულ შინაარსს; მას აზრად აქვს სულ სხვა გვარი ტიპის საერობო ერთეულების საკითხის მოწესრიგება და მათი ერთი ერთმანეთ შორის და მფავრობასთან დამოკიდებულება სულ სხვა გვარად აქვს გაქოსახული, ვიდრე ჩვენ ვფიქრობთ და ვსაქმობთ. ამიტომ შეიძლება საქართველოს ერობის (სამაზრო და სათემოს) არსებობის **ლეგალურ** საფუძველს წარმოადგენდეს შემოხსენებული „დროებითი დებულება“, რამდენადაც იგი პირდაპირ გაუქმებული არ არის საქართველოში მომქმედი კანონმდებლობის მიერ. მაგრამ შეიძლება ითქვას დაბეჯითებით, რომ მას არავითარ შემთხვევაში არ შეუძლია მოაწესრიგოს და ჩამოაყალიბოს სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი საქარობის მიხედვით ჩვენი ერობის უფლებრივი მდგომარეობა; მას არ შეუძლია ჩვენი საერობო ცხოვრების უფლებრივი რეგულიატორობა იღვას თავს და წესიერ კალაპოტში ჩააყენოს საზოგადოებრივ ძალთა ზრდის განვითარება.

მართალია ზოგიერთი ერობა, ზოგიერთი თემი ხშირად ებლაუტება დროებითი დებულების ამა თუ იმ მუხლს თავის უფლების გან-

სახორციელებლად და მოქმედების გასამართლებლად. ეს მოვლენა თავისთავად ბუნებრივი და გასაგებია. ერობა ცდილობს რამდენათაც შესაძლებელია დაეყრდნოს არსებულ კანონდებულებას, როგორც უნდა იყოს იგი, ცდილობს გამონახოს უფლებრივი ოწინარი თავის ვინაობის და რაობის გამოსაჩენად, თავის მოღვაწეობის ნათელსაყოფელად. ვიმეორებ, ეს ბუნებრივი, გასაგები და აუცილებელია. მაგრამ ყველა უნდა დაგვეთანხმოს, რომ არსებული კანონის ასეთი გამოყენება, დროებითი დებულებით ამ გვარი სარგებლობა მეტის მეტად ხელოვნურ პირობებში სწარმოებს, მრავალ უფლებრივ სიყალბეს და გაუგებრობას ჰქმნის და რაც მთავარია, სრულიად ვერ აკმაყოფილებს გაერთიანებულ მმართველობის და თვითმართველობის გარდუვალ მოთხოვნილებას.

ერობათა კავშირმა შედარებით ადრე მიაქცია ყურადღება როგორც ერობა-თემის უფლებრივ მდგომარეობის გამოუჩვეულობას, ისე არსებული დებულების შეუფერებლობას და შეიმუშავა თემის სანიმუშო კანონ-პროექტი ჯერ თავის გაფართოებულ წრეში. განსახილველად და შემდეგ მთავრობისა და დამფუძნებელ კრებისთვის წარსადგენად. მაგრამ თვალნათლივ გამოირკვა, რომ თემის კანონ-პროექტის ცალკე განხილვა შეუძლებელია, რომ საჭიროა ამასთან ერთად შემუშავებულ და განხილულ იქნეს სამაზრო ერობის კანონ-პროექტი ან უკედ და სწორად რომ ითქვას, უნდა შექმნადეს და განხილულ იქნეს არა ცალცალკე პროექტები სხვა და სხვა საერობო ეროყულებისა, არამედ ერთი სრული კანონ-პროექტი, ერთი მთლიანი საერობო დებულება, შემცველი და გამრკვეველი ერობის ორივე საფეხურის უფლებრივი მდგომარეობის. ერობათა კავშირის კომიტეტმა სწორედ ეს გარემოება იხელმღვანელა და საჩქაროდ შეუდგა ამ ერთი მთლიანი საერობო დებულების დამზადებას. საჭიროა ეს რაც შეიძლება მალე მოხდეს, რომ ბოლო მოეღოს. იმ უფლებრივ ბაზილიონის გოდოლს, რომელიც ცოტად თუ ბევრად ყველა ჩვენი ერობის და თემის თანამედროვე მდგომარეობას ახასიათებს.

ნ. საქარელი.

ქუთაისის სამაზრო ერობა.

(ქუთ. ერობის 1920 წლ. შემოსავალ-გასავლის აღრიცხვის გამო).

ჩვენი ერობები განსაკუთრებულ პირობებში წარმოიშვნ. ამ დროს საქართველოს დამოუკიდებლობა ახალი გამოცხადებული იყო და მაშასადამე მისი სახელმწიფოებრივი სხეული ყოველ მხრივ ჩამოყალიბების პროცესში იყო. ამავე დროს ირგვლივ ანარზის შავი ბურუსები იდგა, რომელნიც ახლად ფეხადგმულ რესპუბლიკას დედამიწიდან აღგვას უქადდენ. პირველი მდგომარეობა მოითხოვდა ჯერ სახელმწიფოებრივად მტკიცე ჩამოყალიბებას, ძლიერ სახელმწიფოებრივ აპარატის შექმნას, რაც შეიძლება დაჩქარებით, უკვე არსებულ წყობილების ფორმებში და მერე სხვა და სხვა რეფორმების მოხდენას. და მეორე კი მოითხოვდა ხალხის დაახლოებას მმართველ წრეებთან, თვით ხალხის მონაწილეობას მართვა-გამგეობის საქმეში, ხალხის ჩაბმას მოქმედების ფერხულში და მთავრობასა და ხალხს შორის მტკიცე შემაერთებელ ჯაჭვის გაბმას. ასეთ პირობებში მთავრობა იძულებული იყო ცხოვრების მიერ წარმოშობილ მოთხოვნებისთვის ჯეროვანი ყურადღება მიექცია, ეს ორივე საჭირ-ბოროტო საკითხი პარალელურად დაეყენებია და გადაეჭრა, და სწორედ ეს იყო მიზეზი, რომ ასე ნაჩქარევად იქმნა შემოღებული ჩვენში ერობები.

საქართველოში ერობები ერთსა და იმავე დროს რომ ასრულებენ თავის პირდაპირ მოვალეობას როგორც მაგალითად: სწავლა-განათლების საქმე, ჯანმრთელობა, სასოფლო მეურნეობა, ვეტერინარია და სხვა ასეთი წმინდა კულტურულ და ეკონომიურ საქმიანობას, ისინი ამითაც არ კმაყოფილდებიან, ცხოვრების შექმნილმა პირობებმა მათ უფრო შორს გადაადგმევინა ნაბიჯები: ერობები შეიჭრენ თვით წმინდა სახელმწიფოებრივ საქმეებში, როგორც მაგალითად: ადმინისტრაციის აპარა-

ტის მოწყობა და გამგებლობაა, სანხედრო საქმეების მოწესრიგება და სხვა.

ამ რიგათ ერობა ჩვენში ერთსა და იმავე დროს ფაქტიურათ არის, როგორც წმინდა ხალხოსნური დაწესებულება ისე სახელმწიფოებრივი ორგანოც; საქართველოს რესპუბლიკის ცხოვრების მიმდინარეობის ისტორიამ მათ პრაქტიკაში ასეთი როლი მიაკუთნა.

როგორი იყო და არის ამ ჟამად ერობათა ის უფლებრივი მდგომარეობა, რომელიც მათ საშუალებას მისცემს მუშაობა ჩააყენონ ნორმალურ კალაპოტში? ეს საკითხი ერობებისთვის დღესაც გამოურკვეველია. მართლა ფაქტიურად ისინი დღეს ყველაფერს აკეთებენ, რასაც წაეწვიან ყველაფერზე თავის დაღს ასვამენ, მაგრამ მათი ოჯრიდრული უფლებები ამ საქმეებზე ჯერაც არ არის გაორკვეული, ჯერაც არ იციან ესა თუ ის საქმე, რომელიც მათ უკისრიათ, თუ დაუკისრებიათ, შედიან თუ არა მათს კომპენტენციაში და თუ შედიან როგორის ფორმით, მათ არა აქვთ ე. წ. საერთო დებულება განხილულ-დატკაცებული რესპუბლიკის უმაღლეს სამმართველო ორგანოს დამფუძნებელი კრების მიერ (ან პარლამენტის მიერ). ამავე დროს მათ არა აქვთ საბიუჯეტო უფლებებიც, რომელიც მათ საშუალებას მისცემს ფინანსური მდგომარეობა დააყენონ შესაფერს დონეზე. ერობები ჩვენში დღემდე სხვა და სხვა შემთხვევითი შემოსავლებით არსებობენ.

უნდა გავითვალისწინოთ აგრეთვე ერთი გარემოებაც: მართალია ქართველი ხალხი დიდი ხანია იბრძვის საერობო მმართველობის შემოღებისათვის საქართველოში, მაგრამ ბიუროკრატიულმა რუსეთმა მას იგი არ აღირსა. ჩვენთვის ერობა საერთოთ ახალი ზილია. ხალხს მასზე მცირედი წარმოდგენაც არ ქონდა, ინტელიგენციას, დღევანდელ ხელმძღვანელს ერობებისას, იგი მხოლოდ თეორიულათ თუ ჰქონდა ასე თუ ისე შესწავლილი, და ერობას პრაქტიკულათ ცხოვრებას გატარებაზე კი მანაც არაფერი იცოდა. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ჩვენში იყვნენ ისეთებიც, რომელთაც ეგ საკითხი პრაქტიკულათ და თეორიულათაც შესწავლილი ქონდათ, მაგრამ ასეთები თითზე ჩამოსათვალნი არიან და მაშასადამე ყველა ერობებს ხელმძღვანელებათ ვერ გასწვდებიან.

ასეთ პირობებში წარმოიშვა და მოქმედობენ ჩვენში ერობები.

თუ კი ამ თვალთ საზრისით მივალთ საკითხთან და ასე განვიხილავთ ქუთაისის სამაზრო ერობის მოღვაწეობას და მის შემოსავალ-გასავლის აღწესებას, რომელიც ქუთაისის სამაზრო განგეობამ ოფიცია-

ლურათ გამოაქვეყანა, ჩვენ წინ გადაიშლება ისეთი სურათი, რომელიც გვეტყვის და მკერ-მეტყველურად დაგვიმტკიცებს, რომ რაც მან გააკეთა ამ ორი წლის განმავლობაში მეტის გაკეთება ასეთ პირობებში შეუძლებელი იყო:

რა გაუკეთებია ამ ხნის განმავლობაში ქუთაისის სამაზრო ერობას? სწავლა-განათლების საქმეში მას შემდეგი ზომები მიუღია: გაუხსნია 37 პირველ დაწყებითი სკოლა და ბევრ სკოლებთან პარალელური განყოფილება მოუწყვია, აგრეთვე გაუხსნია 10 უმაღლეს პირველ დაწყებითი სასწავლებელი და ამნაირათ წინათ თუ მაზრაში 320 სასწავლებელი იყო ეს რიცხვი დღეს 524 ასულა. სწავლა-განათლების საქმეზე წელს იხარჯება: 29.470.168 მან.

ჯანმრთელობის მხრივ ერობას შემდეგი გაუკეთებია: გაუხსნია ერთი ახალი საავადმყოფო და მაზრაში ამ ქამათ ოთხი საავადმყოფო ჰქონია, დაუარსებია აგრეთვე 15 საექიმო პუნქტი, საექიმო დახმარება უფასოა და ლარიბები კი წამალსაც უფასოთ ღებულობენ. ერობამდი როგორც ვიცით სოფლათ ხომ ექიმების ჯაჟანებაც არ იყო და შიგლი ჯანმრთელობის საქმე სოფლის მარჩიელებსა და შემთხვევით გაფერშლებულ პირებს ქონდათ ხელში ჩაგდებული. ხსენებულ საქმეზე წელს იხარჯება: 12.426.472 მან. და 92 კაპ. აღნიშნული თანხა იხარჯება პირწმინდათ ერობის საღაროდან, და არავისგან არავითარ სუბსიდიას არ ღებულობს.

ერობას მოუწყვია სასოფლო ვეტერინარია: მას აქვს ამ ქამად სავეტერინარო რაიონი და აქედან ოთხში მოწყობილია საქონლის საავადმყოფოები. ხალხი ამ საქმეს როგორც სჩახს ნდობით უყურებს და ამის შედეგია ის, რომ თითო ამბულატორიაში ერთი მეორეზე 8-9 თვის განმავლობაში 3000 სულამდი საქონელი მიტყვანიათ მოსარჩენათ. ამ საქმეზე იხარჯება 977.080 მან.

ქუთაისის ერობას ეკონომიურ აღორძინებისათვისაც უზრუნია: მაზრა დაუყვია აგრონომიულ პუნქტებათ, ხელმძღვანელებათ ყოლია მოწვეული ორი აგრონომი და ექვსი აგრონომიული ტენიკი. მოუწყვია სამეურნეო იარაღების გამჭირავებელი პუნქტები. აგრონომიულ პუნქტებზე სწავლული მეურნეები სამეურნეო საკითხებზე მართავენ სხვათა შორის საუბრებს და პრაქტიკულ დახმარებას უწევენ ხალხს. ერობა მცხოვრებლებს აწვდიდა სხვა და სხვა სათესლეს. ერთი სიტყვით ამ საქმეზე იხარჯება 2.796.890 მან.

კარგათ არის აგრეთვე მოწყობილი ადმინისტრაციის საქმე. დახე-
ლოვნებული ადმინისტრაციის მეოხეობით მაზრაში სრული სიწყნარეა
როგორც ანარქიის ისე სხვა მხრითაც. საერთო სურათი ხარჯებისა
ასეთია:

სახელწოდება ხარჯებისა	1919 წელი		1920 წელი	
	მან.	კაპ.	მან.	კაპ.
1. მონაწილეობა მთავრობის ხარჯებში	—	—	545.108	—
2. ერობის შენახვის ხარჯები	1.083.757	20	4.832.860	65
3. საპრობილეთა შენახვა	17.377	60	14.592	04
4. გზების საშენებლო და შესანახი ხარჯები	516.160	—	5.093.198	—
5. სახალხო განათლება	5.857.065	80	29.470.168	—
6. ქველ-მოქმედება	16.000	—	333.168	—
7. სამკურნალო განყოფილ.	2.950.358	42	12.426.472	92
8. სავეტერინარო განყოფ.	388.500	—	977.080	—
9. ეკონომიური აღორძინება	680.200	—	2.796.890	—
10. ვალების ნამთავნის გადახდა	—	—	248.191	67
11. სხვა და სხვა ხარჯები	391.947	50	4.394.249	31
12. საჯუმლო თანხა	—	—	87.056	72
13. სათადარიგო თანხა	—	—	87.056	72
14. სახალხო მილიცია	2.193.995	—	10.727.801	—
15. აგრარული რეფორმის განყოფილება	—	—	3.636.160	—
ს უ ლ	14.035.361	52	75.670.623	71

საერთო შემოსავალი ასეთია:

სახელწოდება შემოსავლის	1919 წელი		1920 წელი	
	მან.	კაპ.	მან.	კაპ.
1. ნაშთები და საეროხო ქონება	63.625	68	477.741	13
2. შემოსავალი ერობის უძრავი ქონებიდან	—	—	—	—
3. სხვა და სხვა გადასახადები	2.906.595	—	760.000	—
4. დახმარება თემებს და ხარჯების ანაზღაურება	7.100.571	44	31.743.922	07
5. სხვა და სხვა შემოსავალი	723.000	—	31.225.329	51
6. გადასახადი უძრავ ქონებიდან	2.956.569	40	10.497.562	—
7. გადასახადი ვაჭრობა-მრეწველობის უფლებებზე	285.000	—	966.069	—
8. შემოსავ. გაყიდულ. საფონ. მიწებზე	—	—	—	—
ს უ ლ	14.035.361	52	75.670.623	71

ქუთაისის სამაზრო ერობას მთავრობიდან მიუღია შემდეგი კრედიტები:

სახელწოდება კრედიტის	1919 წელი		1920 წელი	
	მან.	კაპ.	მან.	კაპ.
1. პილიციის შესანახი	1.656.476	16	6.049.235	—
2. სწავლა-განათლების	2.835.820	28	17.400.946	39
3. აგრარული რეფორმის	—	—	1.398.224	—
4. მიგდებულ. ბავშთა აღზრ.	—	—	44.138	68
ს უ ლ	4.492.296	44	24.892.544	7

რა თქმა უნდა ეს კრედიტები საერთო ხარჯებს ერობისას ვერ დაფარავდნენ. ერობა იძულებული იყო სხვა საშუალებებისთვის მიემართა. ასეთი საშუალება იყო მთავრობის დახმარება როგორც სუბსიდიის აგრეთვე სესხის სახით და აგრეთვე გამგეობის მიერ შექმნილი შემოსავალი საკუთარის ძალ-ღონით. მთავრობისგან ერთდროულ დახმარების და სესხის სახით მას მიუღია დახმარება.

სახელწოდება დახმარების	1919 წელი		1920 წელი	
	მან.	კაპ.	მან.	კაპ.
1. საორგანიზაციო დახმარება	40.000	—	—	—
2. სანიტარული გადასახადი	2.106.595	—	—	—
3. სესხი	298.000	—	1.865.162	50
ს უ ლ	2.444.595	—	1.865.162	50

ქუთაისის სამაზრო ერობას როგორც ჩვენ მიერ მოყვანილ ცხრილიდან სჩანს დაუხარჯავს საერთო ხარჯების დასაფარავად სხვა და სხვა კრედიტები მთავრობისა, სესხი და სხვა და სხვა დახმარებანი იქიდანვე: 1919 წ. 6.936.891 მანეთი და 44 კაპ. და 1920 წელს კი 26.757.706 მან. და 50 კაპ. ამ რიგათ ერობას თავის საკუთარი წყაროებით შექმნილი შემოსავალი ჰქონია და დაუხარჯავს. 1919 წელს: 7.098.470 მან. და 80 კაპ. მიმდინარე, 1920 წელს კი აპირებს ასეთივე შემოსავლის წყაროებიდან მიიღოს და დახარჯოს: 48.912.917 მან. და 14 კაპ.

ასეთია მოკლედ ქუთაისის სამაზრო ერობის მოღვაწეობა და ასეთ ფინანსიურ მდგომარეობაშია იგი.

რა თქმა უნდა ქუთაისის სამაზრო ერობას აქვს ნაკლი, რომელიც მის მუშაობას ძლიერ უშლის ხელს და მის პრესტიჟსაც სცემს, მაგრამ ევ ნაკლი თვითონ ერობის მეთაურებზე არის დამოკიდებული და ამიტომ მისი გამოსწორებაც არ არის ძნელი. ჩვენ სხვათა შორის ორს მათგანს გაუსვამთ ხაზს. პირველი ის არის, რომ ერობაში ყველა დარგის საქმეთა წარმოება ვერ არის შესაფერს ღონეზე დაყენებული და ხშირათ არა მცოდნე პირები აწარმოებენ მას, რაც საქმის სათანადო კალაპოტში ჩაყენებას და მუშაობის ნორმალურ პირობებში წარმოებას

აფერხებს. მეორეც ერობას სურს ყველაფერი ერთბაშით გააკეთოს, ამიტომ ყველაფერს ხელს კიდებს, რის გამოც საქმეებს ვერ უძღვება და ხშირათ განიცდის მარცხს. ამის ნიმუშათ უნდა ჩაითვალოს ხონის რკინის გზა და სხვ. არის რა თქმა უნდა სხვა ნაკლოვანებანიც, მაგრამ ამის შესახებ სხვა უფრო მოხერხებულ დროს მოვილაპარაკებთ.

საერთოდ უნდა ითქვას, რომ მთავრობამ თავის მხრივ ყოველაფე ზომები უნდა მიიღოს, რათა დაჩქარებით იქნას გამოკვეთილი კანონმდებლობის სახით ერობათა უფლებრივი მდგომარეობა, რომ ამით მათ საშუალება მიეცეს გაიგონ რის გაკეთების უფლება აქვთ და რა ფარგლებში. დღეს ისინი გამოურკვეველ მდგომარეობაში არიან და ეს კი ქმნის გაუგებრობას, რისი შედეგიც არის, უმთავრესათ ის, რომ ერობების საქმიანობა ფერხდება და შესაფერს სახეს ვერ ღებულობს.

ვრ. გერსამია.

ამქრები ძველ საქართველოში.

დასავლეთ ევროპაში ამქრების წარმოშობას წინ უძღვის ნატურალურ წარმოების დარღვევა. საფრანგეთში ამქარს, როგორც ცალკე კორპორაციას პირველათ მუაფრეზეტე საუკუნის ნახევარში ვხვდებით (მესანთლეთა ამქარი პარიზში). ცოტა უფრო გვიან ჩნდებიან ისინი გერმანიაში. მეთევზეთა ამქარი ვორმსში 1106 წელს დაარსდა. მეჩქმეებისა ვიურბურგში — 1128 წელს. ქსოვილების მოხელეთა კიოლნში — 1149 წ. მეთორმეტე საუკუნის დამლევადან ამქრების რიცხვი სწრაფათ იზრდება და მალე მთელ ევროპის დიდს ცენტრებს ჰუარავს. ხელოსანი-მოქალაქე სწრაფათ იმარჯვებს ყმა-ხელოსანზე. მისი შრომა ხარახითაც მალლა სდგას ყმის შრომაზე და ნაყოფიერებითაც. გმე-XIV საუკუნეში ბრძოლა თავისუფალსა და ნაძალადევი შრომის შორის უკვე დასრულებულია. სენიორალური შინა მრეწველობა — ყველგან განადგურებულია, თვით სე-

Naxthausen Transkaukasia I.

Дживилеговъ Средневѣковые города.

ნიორი უკვე ქალაქში უკვეთავს მისთვის საჭირო საგნებს და აღარ აკეთებინებს მათ თავის ყმებს.

ცეხი, ანუ ამქარი თავისუფალ ხელოსანთა კორპორაციაა. თავისთავათ იგულისხმება, რომ კორპორაციის წევრები ყველა ერთი ხელობისანი არიან. კორპორაციის არსებობა გამოწვეულია ინტერესთა ერთგვარობის გარდა პოლიტიკური მდგომარეობის დაუდევრობითაც. ხელოსანი თავისთავათ ყოველგვარი თვითნებობის ობიექტი იყო სანამ ის თავის მაგვარებთან არ იყო შეკავშირებული. მას მუშტარიც სჩაგრავდა, ვაჭარიც, თავადიც, შინაურიც და გარეულიც. ხშირათ ის პატრონს ირჩევდა თავდაგან. ასეთი მდგომარეობიდან თავის დასაღწევათ. მაგრამ ეს არ იხსნიდა მას არც ექსპლოატაციისაგან და არც თვითნებობისაგან. სულ სხვაგვარი შეიქმნა მისი მდგომარეობა როდესაც ის კორპორაციის—ამქრის წევრი გახდა, ამქარი ამა თუ ყოველ დღიურ თვითნებობისაგან იხსნიდა, პოლიტიკურ როლსაც კი ანიჭებდა მას. ამქრების რაზმებს არა ჭრთხელ გადურჩენიათ დედა ქალაქი მტრის თავდასხმისაგან. მათ დიდი სამსახური გაუწევიათ ფეხმოუმაგრებელ ცენტრალური ძალისათვის.

ამქარი ავტონომიური ორგანიზაციაა, მისი ნების გამომხატველი წევრთა სწერთა კრებაა, რომელიც ზოგჯერ კვირაში ერთხელ მოიწვევდა, ზოგჯერ კი წელიწადში ორჯერ—სამჯერ. რამდენათ თავისუფალია ამქარი როგორც კორპორაცია—იმდენათ შეზღუდულია მისი წევრი ცალკე უფლებებთან ერთათ ეს კორპორაცია მოვალეობებსაც აკისრებს თავის წევრებს. ყოველი მისი მოქმედება რეგლამენტითაა განსაზღვრული, რომელიც სიკვდილის კარამდი სდევს მას. ოსტატს არა აქვს ხშირათ უფლება ცალკე იყიდოს მისთვის საჭირო მასალა. ამქარი საერთოთ ყიდულობს მას ყველასთვის და შემდეგ ანაწილებს. ოსტატმა უნდა იხმაროს ამქრისაგან განსაზღვრული რაოდენობა მასალისა და ისიც განსაზღვრული ხარისხისა. ოსტატი ვალდებულია პირნათლათ შეასრულოს მუშტრის დანაკვეთი. მას არ შეუძლია ახალ საქონელს ძველი მასალა ახმაროს. მას უფლება არა აქვს ხელობაში შეეცილოს სხვას, თუნდაც ის ხელობანი ძალიანაც გვანდნენ ერთმანერთს. ესაა იურიდიული მხარე ამქრისა, მაგრამ ამქარს აქვს აგრეთვე ეთიკური მხარეც, ის მარტო პროფესიონალური კავშირი კი არა—ერთგვარი სულიერი ამხანაგობაცაა, რომელიც მისდევს და ანხორციელებს განსაკუთრებულ ზნე-ჩვეულებებს. ამაზე თვით ამქრის გერმანული სახელიც მიგვითითებს „Zunft“. ამგვარ

ამხანაგური სულის განსამტკიცებლათ ამქრის წევრები ხშირათ იკრიბებიან ერთათ დროს გასატარებლათ.

ამქარს როგორც კორპორაციას თავის აღმასრულებელი ორგანოებიცა ჰყავს, მას სათავეში ჩვეულებრივ ერთი პირი უდგას *Zunftmeister*, და სხვა. ამქრის მოხელენი ყოველთვის არჩეულ პირებს წარმოადგენენ. ესენი სხვა და სხვა ქვეყნებში სხვა სახელებს ატარებენ და სხვა და სხვა ფუნქციებს ასრულებენ: იწვევენ და ხელმძღვანელობენ კრებებს, ინახავენ ამქრის ქონებას, იცავენ და ხელმძღვანელობენ ამქრის ხაზინას, თვალყურს ადევნიებენ ოსტატებს, გამოცდიან ქარგლებს და სხვა.

ამქარში მხოლოდ ოსტატები შედიან. უფლებებით ამქრის ყველა წევრები თანასწორნი არიან. ოსტატს აქვს საკუთარი სახელოსნო, ჰყავს ქარგლები და შეგირდები. უკანასკნელთა რიცხვი თავდაპირველათ არ იყო განსაზღვრული, შემდეგ კი ესეც რეგლამენტის ობიექტი გახდა. შეგირდს და ოსტატს შუა არსებული დამოკიდებულებაც მკაცრათ იყო რეგლამენტით განსაზღვრული. ორივე მხარე ხელშეკრულებასა სდებდა ურთიერთის წინაშე. შეგირდი აღუთქვამდა ოსტატს, რომ ის არ მიატოვებდა მას დადებულ დრომდე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ის ჯარიმას იხდიდა. ოსტატი ჩვეულებრივ პირობასა სდებდა, რომ ის კეთილსინდისიერათ შეასწავლიდა მას ხელობას და მისცემდა საზრდოს.

შეგირდობის ხანა სხვა და სხვა ნაირი იყო. პროფესიის მიხედვით ზოგჯერ ის ერთ წელს არ აღემატებოდა, ზოგჯერ კი ათს წელს უდრიდა; შემთხვევაში, როდესაც ამქარი ოსტატთა კასტიურ ორგანიზაციით გადაიქცა ამქარი განგებ აგრძელებდა შეგირდობის ხანას, რომ რაც შეიძლება გაეძნელებია ახა ზი წევრებისათვის ამქარში შესვლა.

მიუხედავად იმისა, რომ დამოკიდებულება შეგირდსა და ოსტატს შუბ რეგლამენტითაც განსაზღვრული იყო და ხელშეკრულებითაც განმტკიცებული, შეგირდის მდგომარეობა ჩვეულებრივ აუტანელი იყო. მას უღმერთოთ და ხანგრძლივათ ამუშავებდენ, ცუდათ აჭმევდენ და ამასთანავე უდიერათ ექცეოდენ.

დადებული ვადის გათავების შემდეგ შეგირდი ქარგლად ხდებოდა. ქარგლის მდგომარეობა არ იყო ისე სავალალო, როგორც შეგირდისა, მაგრამ არც ის იყო სანატრელი. სანამ ქარგალი თვით გახდებოდა ოსტატი, მისი იძულებული იყო სხვა ოსტატთან ემუშავნა. ხელშეკრულება მასა და ოსტატს შორის არ იყო ხანგრძლივი. ჩვეულებრივ იგი ერთს

წელს არ აღმატებოდა. ხელფასს ამქარი აწესებდა. რაკი უკანასკნელი მარტო ოსტატებისაგან შესდგებოდა ქარგლები მუდამ დაზარალებულნი იყვნენ. რასაკვირველია, დაზარალებულნი იყვნენ ქარგლები აგრეთვე მითაც, რომ ხელფასი ცალკე კი არ სწყდებოდა ყოველ შემთხვევისათვის, არამედ საერთოთ, ხშირათ რამდენიმე წლისათვის წინდაწინ. სამუშაოდღეთ ნატურალური დღე ითვლებოდა-მზის ამოსვლიდან მზის ჩასვლამდე ესე იგი ხან და ხან 16 საათი. ხშირათ ამასაც არ აკმარებდენ და ღაჴეც ამუშავებდენ ქარგალს.

ყველა ამ უბედურებას ამქარი მით უნაზღაურებდა ქარგალს, რომ ის ნებას არ აძლევდა მოსულებს კონკურენცია გაეწიათ ადგილობრივი ქარგლებისათვის. ზოგჯერ ამქარი იმასაც ავალებდა ოსტატს, არ გაედიდებია შეგირდთა რიცხვი, ან კიდევ არ ემუშავებია ოჯახის წევრები, რომ ქარგლები უადგილოთ არ დარჩენალიყვნენ.

სანამ ქარგლობიდან ოსტატთა გადასვლა განსაკუთრებულ სიძნელეს არ წარმოადგენდა ქარგალი მომავლის მოლოდინში ხმა ამოუღებელი იტანდა ასეთ მდგომარეობას. მაგრამ დროთა განმავლობაში ამქარი, როგორცა ისტქვით კასტიურ ორგანიზაციით იქცა, რომელიც ყოველ ღონის ძიებას ხმარობდა კარი ჩაკეტა ახალი წევრებისათვის.

ამ ღონისძიებათაგან ზოგნი შეგირდებს შეეხებოდნენ, ზოგნი პირდაპირ ქარგლებს, კასტიური მოსაზრებით გრძელდება უსაზოგოთ შეგირდობის ხანა. იმდენათ დიდდება ახალი ოსტატის, გან შესატანი ფულის თანხა, რომ ქარგალი ხშირათ ვერ სძლებს მის გადახდას. გარდა ამისა ის საოსტატო გამოცდა, რომელსაც წინათ ფორმალური ხასიათი ჰქონდა მხოლოთ, პირდაპირ საბედისწერო ცდის ელფერს იღებს. გამოცდაზე ქარგალს უნდა წარმოედგინა „შედევრი“ — (სანიმუშო ნახელოვნარი). საამისოთ ამქარი რაც შეიძლება საძნელო და ძვირათ ღირებულ საქმეს ნიშნავდა. თუ ქარგალი გამოცდას დაიჭერდა მისი „შედევრის“ ფასი ამქარის ხაზინას ემატებოდა, თუ არა და მას სპობდენ. ამ უბედურობის შემდეგ მას უშველებელი თანხა უნდა გადაეხადა კიდევ ამქარის სასარგებლოთ. ვინც ბედნიერათ გადურჩებოდა ყველა ამას, მისთვის საჭირო იყო ახალი თანხის ძიება სახელოსნოს გასახსნელათ და მასალის საყიდლათ. ქარგალი პირველ ხანებში ვერ სძლებდა ამას და იძულებული იყო მიუხედავათ ახალი მოწმობისა ხშირათ ისევ ძველი ოსტატისათვის შეეფარებინა თავი.

ამავე დროს ამქარი ყოველის გზით უადვილებდა საქმეს ოსტატების შვილებსა და სიძეებს ოსტატობის მიღებაში.

შიგნით სახელოსნოშიაც თანდათან მოისპო ძველი პატრიარქალური დამოკიდებულება ოსტატსა და ქარგლებს შორის. ოსტატი აღარ ზის და აღარ მუშაობს ქარგლებთან ერთად რაც დრო გადის ის უფრო მრეწველს ემგვანება, რომელიც მხოლოდ ზედმეტს ღირებულებას აგროვებს. ოსტატი სწავლობს აგრეთვე ახალ ფანდებს საექსპლოატაციოთ. ნაქრობით მუშაობა, საქონლათ გასტუმრება ქირისა და სხვა. ყველა ეს პირობები უმზადებენ ნიადაგს იმ დიად მოძრაობას, რომლის ელფერი მთელს დღევანდელქრისტორიას ადევს. სახელობრ პროლეტარულ მოძრაობას, ქარგლები კრავენ კავშირს და იწყებენ ბრძოლას ამქრების წინააღმდეგ იმსაშუალებებით, რომელნიც დღესაც ხმარებაშიაქვს პროლეტარიატს.

ესეთი იყო ერთის სიტყვით ამქრების ვითარება დასავლეთში. ჩვენში ამქრებს თუმცა სულ სხვა წარსული ჰქონდათ, მაგრამ რამდენადაც ამას ისტორიული ლოდიკა მოითხოვდა ესენი სავსებით წააგავდენ შინაური ვითარებით დასავლეთის „ცეხებს“.

დასავლეთში, როგორც დავინახეთ ამქრები ნატურალური წარმოების ნანგრევებზე აღმოცენდნენ. მათი წარმოშობის ხანა მეთერთმეტე საუკუნით იწყება. ამასვე ვერ ვიტყვით აღმოსავლეთის ამქრებზე. მათი ისტორია ისევე ძველია, როგორც თვით აღმოსავლეთი. უკვე ქრისტეს დაბადებამდე ათასი წლების წინ ვხვდებით აქ (ეგვიპტეში) ამქრებს; ამქრები არსებობდენ აგრეთვე ძველ სპარსეთშიაც, თვით სიტყვა ამქარიც სპარსულია. განსაკუთრებით ჩამოყალიბებული ფორმები ამქრებმა არაბეთში და სამუსლიმანო სამთავროებში მიიღეს. ხალიფათის დროს ყოველ პროფესიას, რომელთა რიცხვი სხვათა შორის მეტათ დიდი იყო საკუთარი ორგანიზაცია ჰქონდა. ამბობენ ბაღდადში თვით ქურდებსაც კი საკუთარი კავშირი ჰქონდათ. ორგანიზაციის სათავეში გამგეობა იდგა, რომელიც პასუხის მგებელი იყო როგორც მთავრობის ისე ხალხის წინაშე ორგანიზაციის წევრების მაგიერ. ზოგიერთი პროფესიის აღმნიშვნელი არაბული სახელი დღემდისაც შერჩენია ქართულს ენას. ასეთნი არიან: „დაბალი“, „დალალი“, „ბაყალი“ და სხვ.

ისლამური სახელმწიფოებისავით ჩვეულებრივ უკიდურეს დაქუცმაცებას ცალკე პროფესიებათ ჩვენშიაც ჰქონდა ადგილი.

სხვა ამქარს ეკუთვნოდენ რკინეულით მოვაჭრენი, სხვას ბაყლები და კიდევ სხვას მეწვრილმანეები.

აქაც როგორც დასავლეთში ამქარში მხოლოდ ოსტატები შედიოდნენ, როგორც სწორ-უფლებიანი წევრები. სათავეში ამქარს უსტაბაში ედგა. მას ორი მოხელე ჰყავდა მიჩენილი, რომელთაც აკსაკალებს უწოდებდნენ. ესენი უსტაბაშის თანაშემწეების როლს ასრულებდნენ. როგორც უსტაბაში ისე აკსაკალები არჩეული პირები იყვნენ.

დასავლეთში ასე თუ ის წარმოების დარგი ამა თუ იმ ამქარის მონობლიას შეადგენდა. ასევე იყო ჩვენშიაც. არაფის არ ჰქონდა უფლება ამქარის დაუკითხავათ გაეხსნა სახელოსნო: თუ ასეთი შემთხვევა მაინც მოხდებოდა ამქარს უფლება ჰქონდა იარაღი წაერთმია დამნაშავესათვის.

რაც ჩვენ ზემოთ შევირდებისა და ქარგლების მდგომარეობის შესახება ვთქვით დასავლეთში, სავსებით შეეხება საქართველოსაც, აქ უარესი თუ იყო ქარგლებისა და განსაკუთრებით შევირდების მდგომარეობა თორემ უკეთესი არა. არც აქაური ამქარები იყვნენ კასტიურ სულს მოკლებულნი. ხანგრძლივ შევირდობის ხანას აქაც ხშირად კიდევ უფრო ანგრძლივი ქარგლობის ხანა მოსდევდა. ბოლოს, როდესაც ქარგალს ეღირსებოდა შესაფერი მოწმობის მიღება ოსტატისაგან, ის წარუდგენდა მას მაქარს. ამასთანავე მას ერთი თუხანი ამქარის სასარგებლოდ უნდა გადაეხადა და ოსტატებისათვის სადილიც გაემაჩთა. ამის შემდეგ მისი სახელი შეიტანებოდა ოსტატთა სიაში. საგანგებოდ მოწვეული მღვდელი ლოცვა-კურთხევას აფრქვევდა დახოქილი კანდიდატის თავზე. ადგომისას ოსტატი ერთს სილას კიდევ გააკრავდა კანდიდატს. შემდეგ ის ჩამოუვლიდა ყველა ოსტატებს და ჩამოართმევდა ხელს. აწ კი ის სრულუფლებიანი წევრი იყო ამქარისა. შევირდი ქარგლათ გახდომისას სამ მანეთს იხდიდა ამქარის სასარგებლოდ.

დასავლეთში ამქარს განსაკუთრებული თავშესაჯარი ადგილი ჰქონდა გერმანული სახელი ამქარისა „ცეხე“ სწორეთ იმ ოთახის სახელია, სადაც ამქარი საქეიფოდ იკრიფებოდა. ჩვენში არ იყო ასე. აქ ამქარი ზან მინდორში იკრიბებოდა, ზან მოედანზე, ზან ეკლესიის ეზოში და ზან უსტაბაშთან. ამას ღვთის წინაშე ისიც უწყობდა ხელს, რომ ჩვენში ზაფხული გაცილებით დიდს ხანს გრძელდება ვიდრე დასავლეთში. უსტაბაში და აკსაკალები ჩვენში, ისევე როგორც დასავლეთში „ცუნფტ მაისტერი“ და შესაფერი მოხელენი, ამქარის სამსჯავროს ანუ „დადი სტანს“ წარმოადგენდნენ. მსჯავრდება ამქარის თანდასწრებით უნდა მომხდარიყო, მაგრამ რაკი მთელი ამქარის თავ-შეყრა ყოველთვის შეუძლებელი იყო,

გადაჭრილი იყო მინიმალური რიცხვი დამსწრე ოსტატთა—ექვსი კაცი.

სამსჯავრო დღეთ ჩვენში ისევე, როგორც გერმანიაში ორშაბათი ითვლებოდა (der blaue Montag).

თუ დადისტანის გადაწყვეტილება მოსაწონარი იქნებოდა ამქრისათვის მას შეეძლო გაეუქმებია იგი, მაგრამ ამისთვის საჭირო იყო მთელს კრებულს ერთხმათ მოეთხოვა გადაწყვეტილების შეცვლა.

ამქრის სამსჯავრო სწყვეტდა დავას ოსტატებს შორის. ქარგლებსა და ოსტატებს შორის, მუშტრებსა და ოსტატებს შორის, თავის თავათ ცხადია დავა პროფესიას და მის საქმიანობას უნდა შეეხებოდეს. კრიმინალური ხასიათის საკითხებს დადისტანი არ არჩევდა.

საჩივრის შეტანა უსტაბაშთან ყოველდღე შეიძლებოდა. თუ საქმე სასწრაფო და მნიშვნელოვანი იყო, უსტაბაში იმ დღესვე მოიწვევდა ამქარს. საამისოთ მას განსაკუთრებული მოხელე ჰყავდა მიჩენილი. „იგილიშაში“, რომელიც ყოველთვე იცვლებოდა.

ასეთ შემთხვევაში გამტყუნებული მხარე მისჯილი ჯარიმის გარდა ზარჯსაც უხდიდა ოსტატებს, გამცდარობის ასანაზღაურებლათ. უბრალო დანაშაულისათვის უსტაბაში ერთი ორს მიაყოლებდა ხოლმე დამნაშავეს და მით გაათავებდა საქმეს. მქიმე დანაშაულისათვის სამსჯავროს შეეძლო რამდენიმე თუმნით დაეჯარიმებია დამნაშავე. რაკი ზარალსაც უკანასკნელი ზღავდა გადასახადი სამძიმო ხდებოდა დამნაშავისათვის.

მას შეეძლო ამიტომ შუამდგომლობა აღედრა უსტაბაშის წინაშე გადასახადის შემცირების შესახებ. თუ ის ამას არ მოისურვებდა სხვა ოსტატებს შეეძლო მოეთხოვათ ეს. მაშინ მას უსათუოთ უნდა დაეკლო რამ ჯარიმისათვის, მაგრამ მხოლოთ იმდენი, რამდენსაც ის მოისურვებდა. ჯარიმებიდან შემდგარი ფული ამქრის კასაში გროვდებოდა და ლარიბან ავადმყოფ ამხანაგებს ხმარდებოდა.

მეფე ვიორგის დროს კანონიც ავალებდა ამქარს დაღარიბებული ამხანაგების დახმარებას. უსტაბაშები საამისოთ განსაკუთრებულ გადასახადს ადებდენ ამქრის წევრებს. სახელმწიფო გადასახადთაგან ხელოსნები იხდიდენ სულზე გადასახადს, აგრეთვე გადასახადს, რომელიც შემდეგი დროის საფოსტო გადასახადს უდრის.

როდესაც რომელიმე ოსტატი მოკვდებოდა ამქრის ყველა ოსტატები ვალდებულნი იყვნენ პატივი ეცათ განსვენებულისათვის. კუბოს ხელით წაღება განსაკუთრებულ პატივის ცემათ ითვლებოდა. ქირისუფალი

შემდეგ თავის მოვალეობათ სთვლიდა განსაკუთრებული თანხა მიეცა უსტაბაშისათვის ოსტატების გასამასპინძლებლათ.

ამქრის ეკონომიურ არსებას როგორც ვთქვით ხელოსნური წარმოების მონობოლია შეადგენდა, ეს გარემოება ძლიერ აფერხებდა ეკონომიურ წინსვლას. იგი წინ ეღობებოდა ახლათ ჩასახულ კაპიტალს, რომელსაც თავისუფალი ბაზარი სჭიროდა, განსაკუთრებით მუშათა ბაზარი. ქარვალთა! ორგანიზაციებში ამ მხრივ ახალგაზდა ეკონომიური ძალის მოკავშირენი გამოდიოდნენ. რამდენადაც ისინიც მოძრაობის—გადასვლა გადმოსვლის თავისუფლებას მოითხოვდნენ. ამ ორმა ძალამ დაშალეს, დაანგრიეს ამქრულ წყობილების კედლები და დაამყარეს ახალი კაპიტალისტური ხანა.

სულ სხვანაირი იყო ჩვენში ეკონომიური განვითარების მსვლელობა, რამდენათ მარტივი იყო იგი დასავლეთში იმდენათ ძნელი და ახლართული იყო ჩვენში.

ევროპაში ამქრული წყობილება ნატურალური წყობილების ნანგრევებზე გაბატონდა. შემდეგ უკანასკნელის ნანგრევებზე კაპიტალიზმ-გამეფდა ჩვენში. საქართველოს დამოუკიდებლობის დროს ამქრული წყობილება ნატურალური წარმოების გვერდით არსებობდა. შემდეგ რუსების გაბატონებისა და ბატონ-ყმობის გადაგდებისა კაპიტალიზმის ნასახიცი ვინილეთ აქ. ბოლოს ახალ საქართველოში სოციალისტურ წარმოების გზას დავადექით, თუმცა ამქრებიც ისევ არსებობდნენ ჩვენში, კაპიტალისტური ქარხნებიც და ნატურალური წარმოებაც გარს გვარტყია.

ა. სვანიძე.

ხ ო ლ ე რ ა

საიდან გაჩნდა ჩვენში ხოლერა.

ხოლერა ჩვენი ქვეყნის ავადმყოფობა არ არის. მისი საშობლო ინდოეთია. შავკანიანთა ქვეყანაში ხოლერა მუდამ არის. ინდოეთში ძალიან ბევრი ქაობიანი ადგილებია. ხუთი თვის განმავლობაში,—მაისიდან ოქტომბრამდე,—იქ კოკისპირული ხშირი წვიმები იცის. დანარჩენ დროს პაპანაქება სიცხეებია. აი ასეთი ნიადაგი, დარი და ამინდი ხოლერისათვის ძალიან ხელსაყრელია. ამი-

ტომას რომ ხოლერა იქ მუდამ ნავარდობსყოველწლიურად ხალხს მუსრს ავლებს. ინდოეთის ხალხი მეტისმეტად უსუფთა და ფეთხუმიანია. გამოუთქმელ სიბინძურეში სცხოვრობს. თვალგადუწვდენელ ქაობიან ადგილებში დასახლებულა. ქაობებში ბანაობს კიდევ. იქვე სარეცხსაც რეცხავს. ყოველნაირ სიბინძურეს და უსუფთაობას ქაობებში მიეზიდება. იმავე ქაობის წყალს სასმელადაც ხმარობს. აი ასეთი უსუფთაობაა ხოლერისათვის საუკეთესო ნიადაგი. ხოლერასაც იქ არ სძინავს. სამას ათას კაცს წელიწადში წუთისოფელს ასალმებს.

ძალიან ხშირად ხოლერა სამშობლოსაც სტოვებს. მეზობელ ქვეყნებში სტუმრად მიდის. ხანდისხან მთელს ქვეყნიერებას გარს უვლის. და ასეთ მოგზაურობის დროს ხოლერა, სადაც კი მიდის ყველგან ერთი და იგივე უბედურება-სიკვდილი თან მიაქვს.

უხსოვარ დროიდან ხოლერა ინდოეთიდან სპარტეთით ჩვენშიაც მობრძანებულა. ეტყობა ჩვენდ ლამაზი სამშობლო ძალიან მოსწონებია. ჩვენი ქალაქ-სოფლის უსუფთაობა, ჩვენი მამა-პაპური ჭუჭყი და ვაგლახი თავის საცხოვრებელ ნოყიერ ნიადაგად მიუჩნევია და აქ ძალიან მკვიდრად დასახლებულა. ამ ბოლოს დროს ხოლერა ჩვენში თითქმის ყოველ წლივა ჩნდება და დიდ ზარალს გვაყენებს; ზოგი დაგვიცინის კიდევ: ხოლერამ—საქართველო—ინდოეთის შემდეგ—მეორე სამშობლოდ გაიხადაო. მართალიც არის. დაუპატიჟებელი სტუმარია ხოლერა თავიდან ვეღარ მოგვიშორებია. ამისი მიზეზი ჩვენ თვითონვე ვართ. ხოლერა აქ არაფერ შუაშია. სანამ ჩვენ—ჩვენს გაუნათლებლობას, სიბნელეს უვიცობას, ოჯახურ და ტანის სიბინძურეს თავიდან არ მოგვიშორებთ, მანამ ხოლერა მაჯლაჯუნასავით ზედ გვეწოლება და ფეხსაც ვერ გავანძრევთ! ხოლერას ბუზსაც ვერ აუფრენთ! და რასაც მოისურვებს იმას გვიზამს. ბევრვ ოჯახს აგვიწიოკებს. ზოგს დედას აუტირებს, ზოგს ბავშვებს დაუობლებს. ზოგს ისე ამოსწყვეტავს, რომ დამტირებელსაც აღარ გაუშვებს. მერე, რაიღენსა ხოცავს ხოლერა!! ას ავადმყოფ ადამიანში ნახევარს საიქიოსკენ ისტუმრებს! ძალიან ხშირად უფრო მეტი—სამოცი და სამოცდა ხუთი ავადმყოფი სიცოცხლეს ესალმება.

ასეთი ჭირი და ვაგლახია, ინდოეთიდან მოსული დაუპატიჟებელი სტუმარი—ხოლერა!!

რა არის ხოლერის მიზეზი?

კარგა ხანი ადამიანმა ხოლერის მიზეზი არ იცოდა. თავზარდაცემულს ძალიან ეინტერესებოდა. გაეგო, თუ რა იყო იმ საშინელი ავადმყოფობის მიზეზი. სანამ ნამდვილ მიზეზს მიაგნებდა ადამიანი ბევრნაირ ზღაპარს ლაპარაკობდა. ზოგი ამბობდა ხოლერა ღვთის რისხვააო. ზოგი ეშმაკს, ზოგი კიდევ წმინდა გიორგის აწერდა. და ასე მკითხავეების ნაამბობით შეშინებული ხალხი გულს იჯერებდა და სტყუვდებოდა.

მაგრამ 1883 წელს ხოლერაზე გამოგონილი ჭორები სულ გაიფანტა. ერთმა გამოჩენილმა ნასწავლმა ადამიანმა ჩამომავლობით ნემეცმა, სახელით რო-

ბერტმა და გვართი კობმა აკი ხოლერის ნამდვილი მიზეზი არ აღმოაჩინა, და მკითხავეების სიცრუე სულ ერთიანად არ გააბათილა!! ეშმაკი და წმინდა გიორგი კი არ აჩენს თურმე ხოლერას! ხოლერას აჩენს პაწია, თვალთ უხილავი ცოცხალი არსება, რომელსაც თვით კობმა ხოლერის ვიბრიონი დაარქვა. მაშასადამე კარგად დავიხსოვით, რომ ხოლერას აჩენს ხოლერის ვიბრიონი. შეიძლება ვინმე შემეკითხოს,—თუ ხოლერის ვიბრიონი თვალთ უჩინარია,—მაშ ვინ და როგორ დაინახა და გაშინჯა ვიბრიონიო? აი სწორედ მეც ამაზე მინდოდა მომეხსენებინა და მეამბნა, თუ როგორ და რაწინაირი საშუალებით შეიძლება უბრალო თვალთ უჩინარი ვიბრიონის დანახვა და კარგად გაშინჯვა. აი ამნაირი შემთხვევებისთვის—იქ სადაც ადამიანს უბრალო თვალი ვერ უჭრის, ჭკვიანმა ადამიანმა ერთგვარი—გამადრდებელი შუშებიანი—იარალი გამოიგონა, რომელიც სულ პაწაწკინტელა საგანს, არსებას ათასჯერ და უფრო მეტად აღიდებს. იმ იარაღს მიკროსკოპი ჰქვია. აი სწორედ მიკროსკოპით კობმა ხოლერის ვიბრიონები აღმოაჩინა და კარგათაც გაშინჯა. აღმოჩნდა, რომ ვიბრიონი ერთი ნაწილია, თავოკბალა, წელში მოხრილი ცხოველია. ბოლოზე პაწია ბუსუსი აბი. წყალში ვიბრიონი ძალიან მარდათ მოძრაობს. ჰტიქრობენ ამ ბუსუსით, რომელიც ბოლოზედ გამოსვლია ადამიანის ტანის სითბოში ვიბრიონი მშვენივრად ისაძლისებს და მშვენივრად მრავლდება. ხორცის წვენში და რძეში ძალიან ჩქარა მრავლდება და დიდხანსაც—მთელი თვეობით—ისაძლისებს. სამაგიეროდ სიმშრალეს ვერ იტანს.

ხოლერის ვიბრიონი ადამიანის მუცელში პირიდან ჩადის. ან წყალს ან საჭმელს ჩასდევს. კუჭიდან ვიბრიონი ნაწლავებში გადადის და სწორედ იქ იწყებს გამრავლებას. ვიბრიონი ძალიან ჩქარა მრავლდება. საათობით კი არა წუთობით ბარტყობს. ყოველ ერთ საათში ერთი ვიბრიონი შვიდ—რვა ახალ ვიბრიონს აჩენს, ახლად გამოჩეკილებიც მალე იწყებენ გამრავლებას. ასე რომ ერთ დღე-ღამეში შეიძლება ერთმა ვიბრიონმა რამდენიმე ათი მილიონი ვიბრიონი გააჩინოს. აი ასეთნაირად მრავლდებიან ვიბრიონები ნაწლავებშიაც. იმ დროს იქვე თავიანთ პატარა სხეულებიდან შხამს უშვებენ, ისე როგორც ობობა ქსელს და ფუტკარი თავს უშვებს. ვიბრიონის შხამი ნაწლავებში გროვდება. შხამი თანდათან ნაწლავის შიგნითა პირის ანთებას იწვევს. ნაწლავის პირი ამნაირად ზიანდება. ანთებიანი ნაწლავი ძალიან ბევრს ლორწო წვენს უშვებს. ნაწლავში აუარბელი სითხე გროვდება. ადამიანს დიდი ფალარათობა ემართება. მაშასადამე ხოლერა ვიბრიონით გამოწვეული ავადმყოფობაა. ვიბრიონი ადამიანის ნაწლავებში იბუდებს. იქ შხამს აჩენს და იქიდან მთელ სხეულსა სწამლავს.

ხოლერის ნიშნები.

ხოლერის უმთავრესი ნიშნები პირლებინება და ფალარათობაა, თავდაპირველად ხოლერის ფალარათობა უბრალო ფალარათობას წააგავს. ადამიანს ფეხის ადგილს იშვიათად ანდომებს. მაგრამ ძალიან მალე ფალარათობა ისე ხშირდება, რომ ავადმყოფს არაქათს აცლის. დღეში ოცჯერ—ორმოცჯერ ანდომე-

ბს ფეხის ადგილს. განავალი წყალივითაა. ბრინჯის ნახარშს წააგავს. რალაც უფერულია და არც სუნი აქვს. მუცელი განუწყვეტლივ უგრიალებს და უჭუჭყუნებს. მალე ფალარათობას პირღებინებაც ემატება. უფრო ხშირად პირღებინება და ფალარათობა ერთად იწყობა. თავდაპირველად პირიდან ამონალებს ნაკამი ამოსდევს. და ბოლოს პირიდან ამონალებიც განავალს წააგავს. ფალარათობა გულსრევით ავადმყოფი ძალიან ბევრ სითხესა კარგავს. დალეული წყალი კუჭნაწლევებიდან ადამიანის სისხლში არ გადადის. ადამიანი სითხიდან იცლებს. ამიტომ მისი სისხლი ძალიან მალე სქელდება. გასქელებული სისხლი სისხლის მილებში ძლივსღა მოძრაობს. ამით გულს დიდი ჯავთა ადგება. ბევრი სითხის დაკარგვით ადამიანის სხეული უწყლოდ რჩება—შრება. ავადმყოფს დიდი წყურვილი უვარდება. შარდი აღარ მოსდის. წყლის სამაგიეროდ ნაწლევებიდან ავადმყოფის სხეულში ვიბრიონების შხამი გადადის და მთელს სხეულს უვლის. ძვალსა და რბილს უწყამლავს. მოშხამულ ადამიანს მალე მთელი ტანის კრუნჩხვა ემართება. ჯერ კანკების კუნთები ეკრუნჩხება, მერე ბარძაყისა, შემდეგ მისდევნენ მუცელი, ხელები და ასე მთელს ადამიანს ამტვრევს. მალე სახეც ემანჭება. ამ ტანჯვა-ვაებაში ადამიანს ცივ ოფლს ასხავს, ლურჯდება. ხელი; ფეხი და მთელი ტანი თანდათან უცივდება—ყინულივით უხდება. თვალები ერღვევა. ცხვირი უგრძელდება—უწყვეტიანდება. სიცხე ოცდაცამეტ გრადუსამდე ეცემა, ხანდისხან უფრო ძირს იწევს. სუნთქვა უძნელდება. ქოშინი ემართება. ერთ წუთში ორმოცჯერ და ორმოცდაათჯერ სუნთქავს. ავადმყოფი მთლად მოწყვეტილია. ოდნავღა ფეთქავს. ხმა უსუსტდება ან სულ ეკარგება. გული უდამბლავდება, კვდება.

ხოლერით გარდაცვალებულის ზოგიერთი გვამი ძალიან მძიმე შთაბეჭდილებას ახდენს. ბევრს—ვინც არ იცის—თავზარსა სცემს. სიკვდილის შემდეგ მიცვალებული თბება. დაკრუნჩხულ-დაჭკიმული მისი ხელფეხი ეშვება და ხანდისხან სწორდება. იმ დროს უსულო გვამის ნაწილები ინძრევიან. მახლობელს ჰგონია მკვდარი იღვიძებსო. ხანდისხან მიცვალებულის ტანის და ხელფეხის მოღრუნება მოშვება ისეთი სიძლიერათა ხდება, რომ მიცვალებული ერთი გვერდიდან მეორეზე ტრიალდება-ბრუნდება. გადატრიალების დროს მიცვალებულის გაქვავებული ხელფეხი ხმაურობს კიდევ. უსულო გვამის ასეთი სურათი უმეცარ ადამიანს ბევრ რამეს აფიჭრებინებს. დიდ ხორვულობას 1892 წელს—აი ამ მიზეზით შეშინებული ჟვიცი ადამიანი ხმებს ავრცელებდა—ვითომც—ზოგიერთებს ცოცხლად მარხავდნენ, რადგანაც საფლავში მიწას რომ აყრიდნენ—კვდრები ინძრეოდნენო...

ასეთი მძიმე ავადმყოფობაა ხოლერა!

ზოგიერთ შემთხვევაში ხოლერა ძალიან იოლად მიმდინარეობს. მსუბუქად მოიხდის და ორ-სამ დღეში საღდება ადამიანი. ეს მაშინ ხდება თუ კაცი მაგარია. გატეხილი არ არის. ზოგს კი ხოლერა ორ-სამ საათში ასალმებს წუთისოფელს.

საშუალოდ ხოლერა ორი საათიდან რვა დღემდე გრძელდება. თუ ვინმემ ხოლერობის დროს საეჭვო რამე ან დალია ან შესჭამა და ექვსი დღის განმავ-

ლობაში არც პირიდან აღებინა და არც გაათადარათა—ხოლერიდან თავისუფალია—ხიფათს გადარჩა.

თუ ხოლერამ ავადმყოფს. ხელი ისე ვერ დარია, რომ საიქოს გაისტუმროს, მაშინ ავადმყოფი დანდათან მოიხედავს. კრუნჩხვა-გრება თავს ანებებს. პირღებინება და ფალარათობა უჩერდება, ოფლი და სილურჯე ეკარგება. შარდი მოსდის. საცხე ღონეზე უდგება. ავადმყოფი ღონიერდება. ერთი კვირის განმავლობაში რჩება.

ხშირად ადამიანი ხოლერას ხელიდან უსხლტება, მაგრამ მას ხოლერა სხვა მხრიდან უვლის. სხვა რაიმე სატკივარს უტოვებს, როცა თითონ თავს ანებებს მორჩენილ ადამიანს ხან ფილტვების, ხან თირკმლების ანთება და ხან მუცლის სახადი ემართება.

ლოთებს ხოლერა მუსრს ავლებს. ამის მიზეზი შემდეგია: ლოთ ადამიანს ღვინო-არყისაგან მუდამ გული აქვს დასუსტებული და აი ასეთ დასუსტებულ გულს ხოლერა ცეცხლივით ედება და ორ-სამ დღეში სიცოცხლეს უსპობს. თუ ლოთი ადამიანი ხოლერას გადაურჩა, რაც ძალიან საეჭვოა, მაშინ ავადმყოფს ხოლერით აშლილი ერთგვარი სიგაყე ემართება.

ხოლერის გადადება-გავრცელება.

უკვე ვიცით რომ ხოლერის სამშობლო ინდოეთია. ჩვენდგან ინდოეთი ცხრა მთის იქით არის გადაკარგული... ძალიან საინტერესოა—თუ როგორ მოაღწია იმ სიშორიდან ხოლერამ ჩვენამდის, რა გზით იარა? ან იქნება ვინმე ჩვენმა მტერმა ხოლერა ყასიდათ მოიტანა და ჩვენში გაავრცელა? ხოლერის მოგზაურობა ძალიან ჩქარი და უბრალო იგეთივითა როგორც ადამიანის მოგზაურობა. ადამიანთან ერთად მოგზაურობს ხოლერა. ადამიანს ხოლერა გადააქვს და გადააქვს იქ სადაც თითონ მიდი-მოდის. აი მაგალითი. ერთმა ინდოეთელმა ვაჭარმა შორს ქვეყნებში თავის საქონლის კაი ფასებში გაყიდვა მოინდომა. აუარებელი საქონელი: ბრინჯი, შაქარი, ქიშიში და სხვა ჩაალაგა ათას ფუთობით გემში, თითონაც შიგ ჩაბძანდა და გაუდგა გზას. ბევრი დღე-ღამე იარა გემმა ზღვით; ბევრი დიდი ზღვის პირა ქალაქი გამოიარა ინდოეთელმა ვაჭარმა. და ბოლოს გემი შავ ზღვაში შემოვიდა და პირი ბათუმისაკენ წაიქაჩა ჩვენში უნდოდა თურმე შავკანიან ვაჭარს თავის საქონლის გასაღება კაი ფასებში. მაგრამ დახე ხიფათს! თათრის სატანტო ქალაქ სტამბოლში ვაჭარმა ძან გულიანათ ისაღილა. ბოზბაშიც ბევრი მიირთვა და გემრიელი ფლავიც. მხოლოდ ერთი რამე არ მოეწონა ვაჭარს სადილს რომ მიირთმევდა. როცა ინით შეღებილ წითელ წვერა თათარმა დიდი სინით ფლავი მიართვა—სინზე ფლავს ძალიან ბევრი ბუზები ეხვია. ვაჭარმა ბუზებს აუქშია. ფლავი გულიანად მიირთვა და გზას გაუდგა. თურმე რა არის?! სტამბოლში ინდოეთიდან წინად ჩამოსულ გემებს ხოლერა ჩამოეტანათ და უკვე მთელს სტამბოლს მოსუბობდა. სწორედ იმ დღეს და იმ სახლში სადაც ბათუმისაკენ მომავალმა ვაჭარმა ისაღილა—შვიდი ადამიანი გამხდარიყო ავად. ეს სუყველაფერი აბა რა იცის სტამბოლიდან კარგი

გუნებით გამოსულმა ვაჭარმა! მოდის, შავკანა ვაჭარი ბათუმისაკენ და გულში მოლილინებს! აუარებელი მოგება თვალეში ელანდება! გაუგონია, რომ საქართველოში დიდი სიძვირეა და ჩვარიც კი მამასისხლად იყიდებაო. სტამბოლიდან გამოსული გემი შეოთხე ღლეს ბათუმს მოადგა. მოახსენეს ვაჭარს ბათუმში გამოჩნდაო. წამოდგა ვაჭარი კარში გამოსასვლელად და რალაცა გუნებაზე ვერ იორძნო თავი. პირში ცუდი გემო ჰქონდა. უგეძურად არძობდა თავს. მუცელი რალაცას უტუქუქუნებდა. ცოტა შეფიქრიანდა, მაგრამ რას მოიფიქრებდა, რომ უბედურება სტამბოლიდან თან წამოიღო. ყურადღება არ მიაქცია. ავიდა გემის მალა ერდოხე და ღურბინდით ბათუმს გახედა. მაგრამ გუნება არა და არ დაუმშვიდდა. თან და თან უფრო აემღვრა გულ მუცელი. ფეხებში რალაც სისუსტე იგრძნო. რამდენჯერმე რალაც უხვირო სუნითაც ამოაბოყინა, თითქოს ლაყე კვერცხი გადაუყლაპავსო. ცუდათ გრძობდა თავს, მაგრამ არ შეუშინდა—არ გაუტყდა უგემურობას. ბრძანება გასცა, „პარისათვის“ მოემარტებინათ, რომ გემი უფრო ჩქარა მისდგომოდა ბათუმს. მაგამ აგერა ბათუმიც—რალა პარი იყო საჭირო. გემი კიდევ ჩერდებოდა. ვაჭარმა ფეხზე დგომა ველარ შესძლო და იქვე ჩამოჯდა. გულ-მუცელი სულ აემრიხა. რამდენჯერმე გულს დააზედა და კინალამ აღებინა კიდევ. გასცა ბრძანება გემის ექიმისთვის დაეძახნათ. ამასობაში გემი კიდევ გაჩერდა. გემზედ ქართველი მოხელე (მაშინ ბათუმში ინგლისელების ჭაჭანება აღარსად იყო ავიდა კიდევ ცნობების მისაღებად. ექიმი და ქართველი მოხელე ერთად მოვიდნენ ვაჭართან, მაგრამ რალა ცნობებისა სცხელოდა შავკანა ვაჭარს—ძლივსლა იჯდა—და ნახევრად კაცი აღარ იყო. ექიმი რალაცას შეეკითხა. ვაჭარმა პასუხის გაცემა ველარ მოასწრო. უცბად საშინლად პირს აღებინა. პირღებინებით უფრო დასუსტდა. გული ძლივს მოიბრუნა. ექიმს რალაცას ელაპარაკებოდა და სულ მუცელზედ იდებდა ხელს. ქართველმა მოხელემ გახეთებიდან იცოდა, რომ სტამბოლში უკვე დიდიხანია ხოლერა იყო გაჩენილი. ეს ვაჭარიც ხომ იქიდან მოდიოდა. ექვი დაეზადა მის ავადმყოფობაზედ. მაშინვე კაცი აფრინა და ბათუმის ნავთსადგურის ექიმს დაუძახა. ერთის მაგივრად ორი ექიმი მოვიდა. გასინჯეს შავკანა ექიმთან ერთად ქართველმა ექივებმაც ავად გამხდარი ვაჭარი. და აკი უბადრუკს ხოლერა არ აღმოაჩნდა. სტამბოლში ნაჭამმა ბუხებთანმა ფლავმა აი ეს ხვირი დაპართა საცოდავ ვაჭარს. მალე ვაჭარს მოეხსნა პირი და ყოველ წუთს პირს აღებინებდა. მაშინათვე საშინელი ფალარათობაც დაემართა. დიდმა ფალარათობამ არაქათი გამოაცალა. ავადმყოფი ცალკე საავადმყოფოში გაგზავნეს. გემი შეჰკრეს, რომ ხოლერა ბათუმშიც არ გადმოსულიყო და არავის გადასდებოდა. ვაჭრის მოურავმა საქონელი ქართველებს მიჰყიდა. საქონელი მალე გადმოაბარგეს. გარდა ხაზენ-ვაჭრისა გემზედ ხოლერით სამი სხვა ავადმყოფი მეორე ღლეს კიდევ აღმოჩნდა. მეხუთე ღლეს მოსული ვაჭარი საავადმყოფოში გარდაიცვალა. იქვე საავადმყოფოში ერთი მოსამსახურე და ქალაქში ორი ბარგის გადმომტვირთველი მუშა ხოლერით გახდნენ ავით. და ასე, ხოლერა გემით მობრძანდა ბათუმში. ჯერ იქ გავრცელდა, შემდეგ ავადმყოფი მგზავრების საშუალებით რკინის ვხას გაჰყვა. მალე უკვე რესპუბლიკის რამდენიმე ადგილას იჩინა თავი. აი—

ასე ამ გზით მოტანილი ხოლერა შემდეგ საჭმლისა და წყლის საშუალებით ადამიანიდან ადამიანზე გადადის და ვრცელდება. გავყვეთ ფეხ და ფეხ ხოლერას და დავინახოთ ჩვენის თვალით, თუ იგი როგორ ვრცელდება საჭმლისა და სასმლის საშუალებით. ეს ჩვენთვის ძალიან საჭიროა და სასარგებლოც.

(გაგრძელება იქნება)

ექიმი ი. ლომოური.

ნარინჯოვანი ხეხილი და მისი გავრცელება ჩვენში.

როგორც მეცნიერი დეკანდელი მოგვითხრობს ნარინჯის, ფორთოხლის და მანდარინის სამშობლო არის სამხრეთ-ჩინეთი, სახელდობრ კოხინზინის პროვინცია, ლიმონისა კი-ინდოეთი. ევროპაში ფორთოხალი გადმოიტანეს 250 წლის წინად ე. ი. მე-7 საუკ. ხოლო საქართველოში როდის იქნა გადმოტანილი, ისტორია არაფერს მოგვითხრობს, მხოლოდ ეს კი აშკარაა, რომ საქართველოს რუსეთთან შეერთებამდის საქართველოში უკვე იყო ფორთოხალის ბაღები. როცა შეერთებას შემდეგ რუსები ჩამოვიდნენ საქართველოში მათ უკვე დახვდათ ფოთში ფორთოხლის ბაღი, რომელიც მოუვლევლობის გამო დაიღუპა.

1848 წ. კავკასიის ნაპესტნიკმა ვორონცოვმა გამოიწერა ტრაპეზუნდიდან 200 ძირი ფორთოხალი და რამდენიმე ლიმონი, რომელიც დარგო ფოთის გაშლილს მინდვრებზე. ამ ადგილას, ხშირად ქარისა და სიცივეების გამო, ხეხილი რივიანად ვერ იზრდებოდა და ამიტომ გადაიტანეს ფოთის ციხეში. ხეხილმა მშვენივრად იხარა, ხოლო ბოლოს მაინც სუსხიანმა და სასტიკმა ზამთარმა მოუღო ბოლო. 1894 წ. 1878, როცა რუსეთმა დაიპყრო ბათუმის ოლქი იქ უკვე იყო ყველა ნაირი ნარინჯოვანი ხეხილი: ნარინჯი, ფორთოხალი, მანდარინი, ლიმონი და სხვა. ამ ხეხილს შეხვედებოდათ იმ დროს ქობულეთიდან დაწყებული ლიმანამდის. მთელს ოლქში ნარინჯოვანი ხეხილის მოყვანას კომერციული ხასიათი ჰქონდა. მდინ. ჭოროხიდან დაწყებული ეხლანდელ ჩვენს საზღვრებამდის ე. ი. გონიოში, მაკრიალში, სარპში, ლიმანში. სავილში ყოველ წლივ აგროვებდნენ ერთ მილიონ (1.000.000) ნაყოფს და გაჰქონდათ რუსეთში. როგორც ეტყობოდა მაშინდელ ბაღებს, ეს კულტურა დიდი ხნის გავრცელებული იყო ზემო აღნიშნულ რაიონებში. ყველაზედ ხნიერი ხე იმ დროს 60 წლისა იყო, ისიც ძველი ძირიდან ამონაყარი.

აქედან ჩვენ შეგვიძლიან გამოვიყვანოთ ის დასკვნა, რომ პერიოდულად ყოველ 100 წელიწადში ერთხელ მოდიოდა დიდი სუსხიანი ზამთარი, რომელსაც ვერ უძლებდა ნაზი ხეხილი და ხმებოდა, ხოლო თბილი წლების დადგომისათანავე ძირიდან ისევ იყრიდა ახალ ყლორტებს. რუსების ჩამოსვლის შემ-

დღე ბათომის ოლქის მცხოვრებთა უმეტესი ნაწილი გადასახლდა სათათრეთში და თან წაიღეს პატარ-პატარა ხეები გასაშენებლად, ხოლო დარჩენილი დიდი ხეები მოუფლელობისა გამო დაიღუპა. გადასახლების შემდეგ დარჩენ მხოლოდ ბობოკვათას მცხოვრებნი, რომლებიც უმეტესად ლიმონს ამრავლებდნენ. ამ რიგად თითქმის მთელ ოლქში ამ ძვირფასი ხეხილს გამრავლება შეჩერდა. მხოლოდ 80 წ. ე. ი. 1890 წ. ახლად ჩამოსახლებული რუსები დაინტერესდნენ ძველი ადგილობრივი ნარინჯოვანი ხეხილის კულტურით და დაიწყეს მათი შესწავლა. ასეთი პირნი იყვნენ ალფონსი და ხრისტოფოვიჩი. ამათ გამოიწერეს ნარინჯოვანი ხეხილი იტალიიდან, ალჟირიდან და სათათრეთიდან, მაგრამ გამოირკვა, რომ ამ ქვეყნებიდან მოტანილი ხეხილი ვერ იტანდა ბათომის ოლქის ჰავას და კომერციული მიზნით არ იყო ხელსაყრელი. ამ უკანასკნელმა მოვლენამ მისცა საშუალება გამოენახათ სხვა გზა: საჭირო შეიქმნა ყოველ მხრივი შესწავლა ამ კულტურისა. ამასთანავე მათთვის აშკარა შეიქმნა, რომ ეს ერთად ერთი კულტურაა შავი ზღვის პირისთვის და მხოლოდ ამას შეუძლიან დააყენოს მეურნეობა უმაღლეს წერტილზედ და ხალხს მისცეს ისეთი შემოსავლის წყარო, რომლის მიცემაც არავითარ უმაღლეს კულტურას არ შეუძლიან. თუმცა გრძნობდნენ, რომ ეს კულტურა უძვირფასესი და შემოსავლიანი იყო, მაგრამ მათ უცოდინარობა და ლიტერატურის უქონლობა ამ კულტურის შესახებ ძალიან ხელს უშლიდა, რამაც აიძულა იგინი მიექციათ ჯეროვანი ყურადღება ამ გარემოებისათვის. სწორედ ამ დროს ჩვენში დაარსდა საუფლისწულო მაშულებების გამგეობა ჩაქვში.

ამ გამგეობამ მიაქცია ყურადღება ნარინჯოვან ხეხილის გამრავლებას შავი ზღვის ნაპირას, რადგანაც ამ ადგილების ჰავა წააგავს იაპონიის ჰავას. გადაწყვეტილი იქმნა რუსთა სპეციალისტების გაგზავნა იაპონიაში პროფესორ კრასნოვის მეთაურობით ჩაის და ნარინჯოვანი ხეხილის კულტურის რიგიანად შესასწავლად.

ამ ეკსპედიციამ შემოიარა მთელი იაპონია, შეისწავლა მათი კულტურა. ეკსპედიცია შეხვდა აქ ერთი ჯიშის ფორთოხალის მანდარინა უნშუ"-ს, რომელიც სხვა ნარინჯოვან ხეხილებთან შედარებით უფრო იტანს სიციფეს და კავკასიის ჰავის ატანა შეუძლია. უნშუ საუკეთესოა იმით რომ უკურკოა.

ამ ეკსპედიციამ წაპოილო თან საცდელად რამოდენიმე სხვა და სხვა ჯიშის ნარინჯოვანი ხეხილი და მათ შორის უნშუ; როგორც დაამტკიცა 1910 წ. დიდმა ზამთარმა უნშუ საუკეთესო ჯიშის ნარინჯოვანთაგანი ჩვენი ჰავისათვის, ვინაიდან ამ წლის სუსხიანმა ზამთარმა ვერავითარი ვნება ვერ მიაყენა მას. რამდენიმე ძირი ამ მცენარისა წაიღეს ადგილობრივმა მცხოვრებმა. ამათგან დღესაც 2 ხე ხარობს ქობულეთის თავში. ეს ხეები დარგულია დაბალ ადგილას კოსლის ბოლოს უკან, საიდანაც ბლომად ეყრება პატივი. 15 წლის ხემ მოიხსნა 3000-მდე მშვენიერი ნაყოფი და ზრდაც ხეს საუკეთესო აქვს. დაკვირვებამ დაარწმუნა ადგილობრივი მცხოვრებნი, რომ მანდარინის გამრავლება დიდ ეკონომიურ წარმატებას მისცემს მათ. თუმცა ძველი ჯიშის ხე სულ გადაშენდა, მაგრამ ახალმა დანაკლისი სრულიათ აანაზღაურა.

1091 წ. შთელ ბათომის ოლქში ითვლებოდა 100 ძირი მანდარინი. 1912 წ. 101500 ძირი.

რაც შეეხება გურჯა-სამეგრელოს და სოხუმის ოლქს მათი სტატისტიკა არა გვაქვს, მაგრამ უნდა ვითქროთ, რომ დღეს მათი რიცხვი გაორკეცებულია და ვინაიდან ხალხი ხარბათ დაეწათა ამ კულტურას, იმედია შემდეგში უფრო განვითარდება ეს კულტურა საქართველოში.

მ. ქარცივაძე.

ეკონომიური კრიზისის გარშემო

(დასასრული *)

14 ოქტომბერს მოხდა თათბირას გაგრძელება. უკანასკნელმა მომხსენებელმა ნ. ხომერიკმა შემდეგი კონკრეტული საშუალებანი წამოაყენა ჩვენი ეკონომიურ მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად: 1) სახელმწიფო ბიუჯეტის წონასწორობის დაცვა, 2) გენერალური გადათვალისწინება ჩვენი ხარჯებისა და მისი შესაძლებელ მინიშუქამდე შემცირება, 3) საჭირო ზომები შემოსავლის გასადიდებლად, 4) გამორკვევა და დაკანონება თვითმართველობათა საბიუჯეტო უფლებებისა; 5) საჩქაროდ გატარება შინაურ სავალდებულო სესხისა, რომელიც ყველას უნდა გაეწვიოს შეძლების და მიხედვით; 6) წარმოების განვითარება, 7) ქალაქის ფულის რაოდენობის სასტიკად განსაზღვრა, 8) უსარგებლო დაწესებულებების დახურვა, 9) ზოგიერთ ბანკებზე და კანტორებზე სასტიკი კონტროლის დაწესება, 10) სავალიუტო ოპერაციების წარმოება მხოლოდ სახელმწიფო ბანკისა და მის მიერ არჩეულ საკრედიტო დაწესებულების მიერ, 11) ყოველგვარ ფუფუნების საგნების შემოტანის აკრძალვა.

წამოყენებულ ზომების შესახებ გაიმართა კამათი, რომელშიაც მონაწილეობა მიიღეს: დამფუძ. კრების წევრებმა და ზოგი ორგანიზაციების წარმომადგენლებმა, რომელთაც აღნიშნეს (რომ: ჩვენ დაწესებულებებში ბევრ მუქათა მქამელ ხალხს მოუკალთებია. აუცილებლად, უნდა შეიცვალოს ჩვენ დაწესებულებებში საქმის წარმოების სისტემა; დღეს იქ გამეფებულია კანცელიარშინა. დაქნაშავე მოხელეთა წინააღ-

*) იხ. ჟურნ. „ერობა“ № 9.

მდეგ სასტიკი ზომები უნდა იქნეს მიღებული, ეს უფრო აამაღლებს მთავრობის პრესტიჟს.

საჭიროა კარგი სისტემის გადასახადების შემოღება, თორემ იძულებითი სესხი გინდ დღევანდელი გადასახადების გადიდება დააწვება ისევ მშრომელ ხალხს, მუშათა კლასს. სპეკულიანტები აქიდანაც მოახერხებენ გამოძრომას; გადასახადები უმეტესად უნდა გადახდეს შეძლებულ კლასს. უნდა გამოუშვათ მხოლოდ იმდენი ფული, რომლის რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს იმ საქონლის ფასს, რომელიც ბაზარზე მოიპოვება. უნდა შეექმნათ ეკონომიური ბალანსი; წარმოება კარგი საქმეა ეკონომიისათვის, მაგრამ ასე უცბად ჩვენ მაინც ვერ შევძლებთ ფაბრიკებ-ქარხნების დაარსებას. სასტიკი ზომები უნდა იქნეს აგრეთვე მიღებული იმ ელემენტების წინააღმდეგ, რომელნიც არას ქმნიან, მაგრამ მილიონობით კი ხარჯავენ. ეკონომიური კრიზისის განვლების ვალდებულება მარტო მთავრობას არ აწევს კისრად, მის მოწესრიგებაში მონაწილეობა უნდა მიიღოს მთელმა პარტიამ.

ზედმეტი ფულის გამოშვების შესახებ საყვედური ეხლა გვიანდა არის. მთავრობას ამის წინააღმდეგ დროზე უნდა მიეღო ზომები. რაც შეეხება შრომის ნაყოფიერებას იმაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია მაშინ, როცა დღეს მუშას ეძლევა უმნიშვნელო, მცირე ხელფასი. დღეს შრომის ნაყოფიერება უფრო მეტია შედარებით იმ ხელფასთან, რასაც მუშაღებულობს. მწვავედ სდგას ჩვენს წინაშე არა მარტო სასურსათო საკითხი, არამედ ბინის საკითხიც. უნდა ითქვას, რომ სასურსათო პოლიტიკის წარმოებაში მთავრობას არ ჰქონია სათანადო შემუშავებული ხაზი — დღემდე თითქმის კიდევ გამოუჩვეველია ჩვენთვის: თავისუფალი ვაჭრობის მომხრე ვართ თუ მონოპოლიის; ცხადია გვაკლია საერთოდ ეკონომიური შორს მჭვრეტელობა. კერძო კაპიტალზე ჩვენ იმედებს ვერ დავამყარებთ, პირიქით ჩვენ მას უნდა შევებრძოლოთ ორგანიზაციულად. მუშებზე იტანენ დღევანდელ გაქირვებას, მაგრამ ამბობენ, მხოლოდ, რომ თუ ეს გაქირვება საყოველთაო მოვლენაა, დე, ყველას ერთნაირად გაუქირდეს. მუქთა ხორა ხალხი უსათუოდ უნდა ჩავითრიოთ შრომაში, ამით შრომის ნაყოფიერებას თუ არაფერი მიემატება პსიქოლოგია მაინც შეიცვლება ხალხში. ჯერ სპეკულიანტების საბოლოოდ ალაგმვა ვერ შევძელით, საჭიროა მათი სრულიად განდევნა. დღეს ზოგისთვის დიდი სივიწროვა, ზოგს კი ფაქტოდ მოუკალთაეპია მ-ს ოთახში, ამისათვის უნდა ამოვირჩიოთ სპეციალური კომისია, რომელიც თანასწორად განაწილებს ბინებს.

საქიროა ზრუნვა მეურნეობის აღორძინებისადვის. ომის შემდეგ მუშის ჯანმრთელობა უნუგეშო მდგომარეობაში ჩავარდა, საქიროა მის წინააღმდეგ სათანადო ზომების მიღება, რადგანაც მაზეა დამოკიდებული შრომის ნაყოფიერება. უნდა შევცვალოთ თვით ჩვენი მეთოდი ეკონომიურ პოლიტიკაში, თორემ ნათქვამი მხოლოდ სურვილად დარჩება. ჩვენ დასახელებული მიზნები, ამ რაოდენიმე თვის წინადაც შეგვეძლო გაგვეხორციელებია, მაგრამ უბედურება იმაშია, რომ ზოგიერთ წვრილმალს არ ვაქცევთ ყურადღებას, მივფიქვართ მალა, მაგრამ, გვაფიწყდება, რომ ჩვენ დიდ მიზნებს, სწორედ ეს წვრილმანი უდევს სარჩულად. უნდა დავაარსოთ რომელიმე ეკონომიური საბჭო; მართალია არსებობს ეკონომიური საბჭო, მაგრამ მას ჯერ არაფერი გაუკეთებია. საქიროა სამუშაო მეთოდების სასწრაფოდ შემუშავება. ერთმა ორატორმა ნაციონალიზაცია დაასახელა ეკონომიურ კრიზისის ერთ მიზეზათ და აღნიშნა, რომ ინტელიგენცია არ ყოფილა მზად სახელმწიფოს შესაქმნელად, არ გვყავს სპეციალისტები, ამისათვის უნდა გვესარგებლია იმ უცხო სპეციალისტებით, რომლებიც ყოველ დღე მიდიან ჩვენი რესპუბლიკიდან; მაგრამ დავიწყა ორატორმა, რომ საქმე სპეციალისტებში კი არ არის მარტო, არამედ მის სათანადოთ ნაყოფიერად გამოყენებაში. ჩვენ, ჩვენი საკუთარი სპეციალისტების ამარაც იოლად წავიდოდით, რომ სათანადოთ შეგვეძლოს მათთვის ტონის მიცემა. დღესაც ბევრი არიან ჩვენში უადგილოდ ამა თუ იმ დარგის სპეციალისტები.

შემდეგ აღნიშნეს, რომ ერობებმა აქტიური მონაწილეობა უნდა მიიღონ სურსათის მომარაგებაში, უნდა გატარდეს შავი ქვის ნაციონალიზაცია, დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს კოლპერატივებს, მათ კონტროლი უნდა დაენიშნოს, მათ წარმოებაში სპეკულიაციას ადგილი არ უნდა ჰქონდეს, ისინი უნდა დაკმაყოფილდნ საშუალო მოგებით. თათბირის დამთავრებისას ამორჩეულ იქნა კომისია, რომელმაც წარუდგინა თათბირს დამუშავებული რეზოლიუცია, რომლის თვითვეული მუხლიც ცალ-ცალკე იქნა განხილული; საბოლოოდ მიღებული იქნა შემდეგი რეზოლიუცია:

მოისმინა-რა მოხსენება რესპუბლიკის ეკონომიური და ფინანსიური მდგომარეობის შესახებ პარტიული თათბირი აღიარებს, რომ მსოფლიო ომმა ჩანთქა აუარებელი, საწარმოო საშუალებანი, გაანადგურა წინანდელ თაობათა მიერ დაგროვილი. სიმდარე და ძირბუდიანად შეარყია ევროპის სახელმწიფოთა ფინანსიური კეთილდღეობა.

რუსეთის თვითმპყრობელობა საქართველოს მტაცებელი თვალით უცქეროდა; მას როგორც კოლონიას ძარცვავდა და ხელსუშლიდა ჩვენში საწარმოო ძალთა განვითარებას და აქ დამოუკიდებელ ეკონომიურ ორგანიზმის განმტკიცებას. სოც.-დემოკრატიულმა პარტიამ ჩაიბარა ეკონომიურათ დაშლილი ქვეყანა პრიმიტიული სასოფლო მეურნეობით და სუსტი ინდუსტრიათ.

მთელი ორ-ნახევარ წლის განმავლობაში საქართველოს დემოკრატია ომის ველზე იცავდა რესპუბლიკის დამოუკიდებლობას და რევოლიუციის მონაპოვართ, ხოლო მუდმივი ომი კიდევ უფრო აუარესებდა ისედაც დანგრეულ ეკონომიურ ცხოვრებას.

თათბირი ითვალისწინებს-რა ქვეყნის შიშვე ეკონომიურ და ფინანსიურ მდგომარეობას, სრულ იმედს გამოთქვამს, რომ მთელი შეგნებული დემოკრატია გაორკეცებულ ყურადღებას მიაპყრობს იმ დაბრკოლებათა დაძლევას, რაიტა წინ ეღობება რესპუბლიკის ეკონომიურ განვითარებას და ფინანსიურ მოღონიერებას.

თათბირი ადგენს, მიზანშეწონილ ეკონომიურ და ფინანსიურ პოლიტიკას საფუძვლად უნდა დაედვას:

ა. ბიუჯეტის წონასწორობის დამყარება, ბ. მრეწველობის და სასოფლო მეურნეობის აღორძინება, გ. საგარეო ვაჭრობის მოწესრიგება და დ. ექსპორტის გაძლიერება და იმპორტის შემცირება.

ამისათვის აუცილებელია შემდეგი ზომების გატარება:

1. ბიუჯეტის მოსაწესრიგებლად:

ა. ხარჯების ეკონომია:

— მოსამსახურეთა შტატების შემცირება სახელმწიფო და საზოგადოებრივ დაწესებულებებში, საქმის წარმოების გამარტივება, ზოგიერთ დაწესებულებათა სრული ლიკვიდაცია და სხვა.

ბ. იქულებითი საშინაო სესხის აღება ფულის ნიშნების წინასწარი აღრიცხვით.

გ. გადასახადთა სისტემის გადასინჯვა და მათი აკრეფის გაძლიერება.

დ. მთავრობის კონტროლი ადგილობრივ თვითმართველობათა და სახელმწიფოს ეკონომიური პოლიტიკის შესათანხმებლათ და გასაერთიანებლათ და მათი ხარჯების შესამცირებლათ.

ზ. თვითმართველობათა საბიუჯეტო უფლების გამიჯვნა.

2. ფინანსების გასაუმჯობესებლად:

- ა. ქალაქის ფულის რაოდენობის განსაზღვრა.
- ბ. საკუთარი ფულის სისტემის შექმნა და მისი რეალური უზრუნველყოფა.
- გ. რუსეთის ქველ საკრედიტო დაწესებულებათა ლიკვიდაცია.
- დ. ბანკების კონტროლი.
- ე. სავალიუტო ოპერაციებს მხოლოდ სახელმწიფო ბანკი და მის მიერ არჩეული საკრედიტო დაწესებულებანი უნდა აწარმოებდენ.
- ვ. ამ ოპერაციების საწარმოებლად სახელმწიფო ბანკს სავალიუტო ფონდი ეძლევა.
- ზ. ანგარიშის გასწორება და საქონლის ყიდვა-გაყიდვა რესპუბლიკის საზღვრებში საქართველოს და ამიერ-კავკასიის ფულის ნიშნებით ხდება.

3. წარმოების სფეროში:

- ა. ახალ საწარმოო დარგების შექმნა; კერძო ინიციატივის ხელის შეწყობა, რამდენათაც ის წარმოების განვითარებას ემსახურება.
- ბ. უცხო სამრეწველო კაპიტალის შემოსასვლელათ ზომების მიღება.
- გ. სამრეწველო და სასოფლო სამეურნეო სესხის შემოღება.
- დ. სასოფლო მეურნეობისა და მრეწველობის უზრუნველყოფა მანქანებით და ნედლი მასალით.
- ე. პრაქტიკული სასწავლებლებისა და კურსების დაარსება სპეციალისტების მოსამზადებლად; უცხოელი სპეციალისტების მოწვევა.
- ვ. ეკონომიური საბჭოს დაარსება მთლიანი ეკონომიური სისტემის შესაქმნელათ; რესპუბლიკის საწარმოო საშუალებათა მიზანშეწონილი გამოყენება.
- ზ. სამრეწველო აღწერის მოწყობა.

4. საგარეო ვაჭრობის სფეროში:

- ა. ფუფუნების საგნების შემოტანის სავსებით აკრძალვა და საიმპორტო საგანთა შორის უპირატესობის საწარმოო საშუალებათათვის მინიჭება.
- ბ. სახელმწიფო დაწესებულებანი, კოოპერატივები და ადგილობრივი თვითმართველობანი უცხოეთთან აღებმიცემობას მთავრობის კანტროლით უნდა აწარმოებდენ.
- გ. მიღებულ იქნეს ზომები საკუთარი ტონაჟის შესაძენად.

5. სასურსათო სფეროში:

ა. სახელმწიფო უნდა შეეცადოს თავისი მოთხოვნებიანი საკუთარი სურსათით დაიკმაყოფილოს; პურის გასაღებულათ მიღებულ იქნეს ზომები ზორბლელობის უცხოეთიდან შემოსატანად.

ბ. უნდა გაფართოვდეს სამელიორაციო მუშაობა, ჰიექტეს განსაკუთრებული ყურადღება ქაობების ამოშრობას, წყლების გამაგრებას და გზების გაყვანას, მოეწყოს აგრონომიული დახმარება და თავისუფალი მიწების ინტენსიური დამუშავება სახელმწიფოებრივ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციების მიერ; განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს უცხოეთიდან სასოფლო-სამეურნეო იარაღების შემოტანას; გაფართოვდეს თავისუფალ მიწებზე გადასახლების საქმე.

გ. სურსათის გატან-შემოტანის აკრძალვის უფლება რესპუბლიკის საზღვრებში მხოლოდ მთავრობას ეკუთვნის.

დ. მიღებულ იქნეს განსაკუთრებული ზომები რესპუბლიკის საზღვრებიდან სურსათის უცხოეთში გატანის წინააღმდეგ.

6. საერთო ზომები:

ა. ქალაქების გაწმენდა პარაზიტულ ელემენტებისაგან.

ბ. სავალდებულო შრომის შემოღება არამშრომელთათვის.

გ. დახურვა გასართობ კლუბების, კაფეშანტანებისა და ისეთი რესტორანების, რომელთაც კაფეშანტანების ხასიათი აქვთ; მათ მაგიერ იაფ-ფასიანი სასაღილოების მოწყობა; ხელის შეწყობა საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისათვის პურით სავაჭროების გაღების საქმეში; ტკბილეულობის გამოცხობის აკრძალვა; რესტორანები, სასაღილოები და სამიკიტნოები უნდა იხურებოდეს ღამის 10 საათზე.

დ. ბინის საკითხის მუშათა ინტერესების დამხედვი მოწესრიგება პროფესიონალური კავშირების მონაწილეობით.

ე. უსასტიკესი სასჯელი სახელმწიფოს და საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა იმ მოსამსახურეთათვის, რომელნიც მითვისებენ, გაფლანგავენ და მოიპარავენ საზოგადო ქონებას ან ქრთამს აიღებენ.

თათბირი აღიარებს, რომ ყველა ეს ზომები მხოლოდ იმ შემთხვევაში გამოიღებს სასურველ ნაყოფს თუ საქართველოს საწარმოო ძალები და შრომის ნაყოფ ერება გაძლიერდება, დაზადებულ საქონელთა რაოდენობა გამრავლდება და ამით შეიქმნება შესაძლებლობა საქონლის ფასების დაწვეის და ბაზრის ნორმალურ პირობებთან დაახლოების.

შრომის ნაყოფიერების გასაძლიერებლათ კრება საჭიროდ თვლის მუშათა უზრუნველყოფას პირველ საჭიროებათა საგნებით, განსაკუთრებით სანოვაგით, და სადაც ეს ტექნიკურათ შესაძლებელია, შემოდგებულ იქნეს ნარდათ მუშაობა და პრემიული სისტემა.

თათბირი აღგენს.

ა. პურის დამზადებას მომარაგების სამინისტრო საზოგადოებრივ ორგანიზაციების დახმარებით უნდა აწარმოებდეს.

ბ. მიღებულ იქნეს ენერგიული ზომები პურის ღირსების გასაუმჯობესებლათ.

გ. პირველ შესაძლებლობისთანავე გადიდებულ იქნეს პურის ულუფა ნახევარ გირვანქით ყველა მუშა მოსამსახურეთათვის.

დ. მიღებულ იქნეს ზომები მუშა-მოსამსახურეთა ხორცილ, ბოსტნეულობით და სხვა სანოვაგით უზრუნველ საყოფათ.

ე. შედგეს განსაკუთრებული კომისია მუშათა ორგანიზაციების წარმომადგენელთაგან სახელმწიფო და საზოგადოებრივ დაწესებულებებში ბოროტ-მოქმედებათა აღმოჩენის ხელშესაწყობათ.

განმანი.

კ ა ტ ა რ ა წ ე რ ი ლ ე ბ ი.

ეროვნა და სასამართლო.

სახელმწიფო ავ-კარგიანობის უთავრ სი საზომი ეს სასამართლოა; თუ სასამართლო ჯეროვან სიმაღლეზე სდგას, თუ მას შესწევს უნარი სასამართლიანობისა და კანონის მთლიანობის დაცვისა ის ხალხის უზენაეს სიმბატიას ჰოიბოვებს, ის აღადგენს სახელმწიფოს პრესტიჟს და პირიქით თუ ის ჯეროვანად ვერ ახორციელებს სახელმწიფო კანონებს ის ძირს უთხრის სახელმწიფოებრივ ავტორიტეტს, შლის მის აპარატს.

სათანადო სასამართლოს შექმნას ძველი რუსეთიც კი ყურადღებას აქცევდა, მაშინდელ ბიუროკრატებსაც მუდამ ეკრათ ენაზე, რომ სასამართლო უნდა იყოს „სწორი, სწრაფი, და მიუდგომელი“, მაგრამ ისე არსად არ იყო ფეხქვეშ გათვლილი სასამართლოს უფლებები, როგორც რუსეთში და უნდა ითქვას, რომ ჩვენც ძველი რუსეთიდან გვაქვს გადმო-

ცემული სასამართლოსადმი უბატივცემლობა; დროა, ა) მხრივაც გამოვასწოროთ საქმე, ამისთვის უნდა ზრუნავდეს უზარეულესად ყოვლისათვისთონ სასამართლო; იმის ცხოვრებაში არ უნდა აღმოჩნდეს ცოტადენი ფაქტიც კი, რომელიც ჩრდილს მიაყენებს მის ავტორიტეტს. იუსტიციის სამინისტრო ცდილობს სასამართლოს მდგომარეობის გაუქვობესებას; ამ მიზნით მან დააპუშავა და წარუდგინა მთავრობას განსახილველად მოხსენება სასამართლოს მდგომარეობის შესახებ. თავის მოხსენებაში მინისტრი უკანასკნელ ხანებში სასამართლოს მოქმედების გაძლიერებას აღნიშნავს. 1918—1919 წლ. ძველი საქმეები სისრულეში არის მოყვანილი. შენიშნულია საგამოძიებლო რაიონებიდან სხვა და სხვა საქმეების შემოსვლა, რამაც გამოიწვია ტფილისში ოქტ. 9-დან ორ ერთდროულად მოქმედ სისხლის სამართლის სასამართლოს სესიის დანიშვნა. მოხსენებაში აღნიშნულია სასამართლოს არა ნორმალური მდგომარეობა რესპუბლიკაში. უმთავრეს მიზეზად ამ არა ნორმალობისა იუსტიციის მინისტრს მიაჩნია: 1) სასამართლოს უღონობა დაკმაყოფილოს ყოველი მოთხოვნილება საზოგადოებრივი ცხოვრებისა, რომელიც ძლიერ ჩქარი ტემპით მიექანება წინ. ხშირია შემთხვევები, როცა აღმინისტრაციული დაწესებულებები ერევინ სასამართლოს საქმეებში, მით სცემენ ძირს სასამართლოს ავტორიტეტს და ხელს უშლიან კანონიერების განმტკიცებას. სასამართლოს არა ნორმალურ მდგომარეობის მეორე მიზეზი მომხსენებლის აზრით არის ძველი კანონების დაუმუშავებლობა და მოუმზადებლობა პირად შექადგენლობისა, რომელთა რთული მოვალეობანი სასამართლო მოღვაწეებიდან დიდ თეორეტიულ მოზადებას და გამოცდილებას მოითხოვს. იუსტიციის მინისტრი ეხება აგრეთვე სასამართლო მოღვაწეთა ნივთიერ ხელმოკლეობას; სასამართლო მოღვაწეებს ამასთანავე არ შეუძლიათ სხვა რაიმე სამსახურში შესვლა, რომ ამით გაადიდონ საცხოვრებელი შრომის ხელფასი. შემდეგ მოხსენებაში მოყვანილია ის ზომები, რომელიც მიიღო უკვე იუსტიციის სამინისტრომ სასამართლოს დემოკრატიზაციისათვის და მის ხალხთან დასახლოვებლად: მთელ რესპუბლიკაში შემოდებულია ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი, შემოდებულია ინსტიტუტი მოპრიგებელ მოსამართლეთა, გაუქვობსებულია საგამოძიებლო საპროკურორო აპარატები და დაარსებულია ძველ კანონთა გადასინჯავი კომისია. აღნიშნავს რა აღმინისტრაციის სრულ მოუმზადებლობას სისხლის სამართლის საქმეების გამოკვლევაში, იუსტიციის მინისტრი წინადადებას იძლევა ამ დეფექტის მოსასპობად. მისცენ მილიციის

მოხელეთ სათანადო ინსტრუქციები მოხსენებაში აღნიშნული აგრეთვე ერობათა და ქალაქთა თვითმართველობების ჩარევა სასამართლოს საქმეებში. ეს დაწესებულებები ძლიერ ხშირად იცავენ თავის მოსამსახურეთა აშკარა უკანონო საქციელს. ამიტომ ამ საქმეებს აღნიშნულ ორგანოებს გავლენისაგან განსათავისუფლებლად საჭირო ხდება მათი (საქმეების) სასამართლოს გამომძიებლებზე გადაცემა, რომელთა რიცხვიც ისედაც მცირეა და რომლებსაც ისედაც ბევრი სამუშაო აქვს. მთელ მოხსენებაში გატარებულია აზრი, რომ რესპუბლიკის სასამართლო უნდა იღვეს ყოველგვარ პარტიულ და ჯგუფობრივ ბრძოლის გარეშე და რომ სასამართლო მსგებრე მდგომარეობაში დასრულდეს საქიროა მის საქმეებში მთავრობას ჩარევა. მოხსენების ბოლოს იუსტიციის მინისტრს საჭიროდ მიაჩნია შემდეგი ღონისძიებათა მიღება: 1. წინადადება მისცეს განათლების სამინისტროს, რომ იურიდიულ ფაკულტეტის გახსნა დააჩქაროს. 2. საპროკურორო ზედამხედველობის მოსამსახურეთა და სასამართლოს მოღვაწეთა: როგორც საჭირო სპეციალისტების ნივთიერად უზრუნველყოფა. 3. სამხედრო და სავანგებო სასამართლოები გაუქმება. 4. შემოღება მთელს რესპუბლიკაში ნაფიც მთავრულთა ინსტიტუტისა. 5. უდიდეს საქმეთა გამომძიებელთა რიცხვის გადიდება. 6. სამსახურიდან დათხოვნად ადმინისტრაციის იმ მოსამსახურეებისა, რომლებიც თავის დროზე არ შეასრულებენ სასამართლოს დაუალებას.

დღეს მართლაც ხშირად ერგვიან სასამართლოს საქმეებში: ამის რაოდენიმე კონკრეტიული მაგალითებიც იყო; და ჩვენ თამამად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ისე არა რეგს რა სახელმწიფოს საქმეს, როგორც ერთი უწყების მეორე უწყების საქმეში ჩარევა სავრთოდ; და კერძოდ: სასამართლოს საქმეში ჩარევა ჩვენ დღეს პოლიტაკურად. მაინც, შედარებით ნორმალურ პირობებში ვართ, ამისათვის თვითველ დარგს მიუჩინეთ სათანადო ორგანო, რომელმაც უნდა იმუშაოს, მხოლოდ თავის კონვენტციის ფარგლებში; ერთი სახელმწიფო ორგანოს მეორეში ჩარევა ამწვაებს მდგომარეობას, ხშირად ბავებს უსიამოვნებას.

ადმინისტრაცია არის ისეთი ძალა, რომელმაც უხმოდ სისრულეში უნდა მოიყვანოს სასამართლოს განაჩენი; დღეს ადმინისტრაციულ აპარატს ერობები ვანაგებენ, ამისათვის მათ არ უნდა მისცენ ნება თავის ადმინისტრაციის მოხელეებ საქმეში ჩარევით ხელი შეუშალოს სასამართლოს ნაყოფიერებას.

ერობებმა არამც თუ ხელი უნდა დააფარონ თავიანთ მოხელეების

საქციელს, როგორც იუსტიციის სამინისტროს მოხსენებაშია ნათქვამი, არამედ თვითონ, საკუთარი ინციატივით უნდა მისცენ საპარტალში დამნაშავე მოხელეები. ერობების პირდაპირი მოვალეობაა, ყოველ მხრივ დაეხმაროს სასამართლოს ხელი შეუწყოს ხალხში მისი პრესტიჟის განმტკიცებას. სასამართლოს ნამდვილი დემოკრატიული ელფერი უნდა მიეცეს.

გადასახადები.

სახელმწიფოს აუარებელი ხარჯები აქვს, რომელიც უნდა დაფაროს ისევ სახელმწიფოს შემოსავალმა. როცა სახელმწიფოს გასავალი ქარბობს შემოსავალს, მაშინ სახელმწიფო ფინანსიურ კრაზისკენ მტვმართება; კატასტროფაც აუცილებელია თუ მას დროზე არ გამოენახა შესაფერბ წამალი; სწორედ ამ ფინანსიური კრაზით არის დღეს დასწეულელი ჩვენი სახელმწიფოს ორგანიზმი და თუ მას დროზე არ მივეშველეთ, შესაძლებელია შემდეგ გვიან იქნეს ეკონომიურად და ფინანსიურად დაავადყოფებული სახელმწიფოს გამოჯანსაღება. თაქმად შეიძლება ითქვას, რომ დღევანდელი ჩვენი ეკონომიური კრიზისის მიზეზი სახელმწიფო დეფიციტია, შემოსავალ-გასავალ წონასწორობის დაუცველობა.

სახელმწიფოს უმთავრეს შემოსავალს, ჯარდა სამრეწველო დარგისა, რომელიც ჩვენ თითქმის არ მოგვებობა, შეადგენს გადასახადები ამ თუ იმ სახით. როგორი სახელმწიფოებრივი ფორმაც უნდა იყოს, გადასახადების აკრება მაინც აუცილებელია, მოქალაქემ თავისი წვლილი უსათუოდ უნდა შეიტანოს სახელმწიფო საღაროში. მაგრამ სამწუხარარ ის არის, რომ სიტყვა „გადასახადი“ არ უყვარს ჩვენ გლეხს; მას ეს სიტყვა ძველ რეჟიმს აგონებს, როცა მათრახებრთ და ეკზეკუციებით ახდევინებდენ გადასახადებს, რომელითაც ჯიბებს ისქლებდენ სხვა და სხვა ჯურის მოხელეები და ხალხის საჭიროებას ხალხისვე გაღებული ფული არ ხმარდებოდა.

გადასახადების გარშემო ძველად შემუშავებული ფსიქოლოგია ჯერაც არ შეუცვლია ჩვენს გლეხობას; როცა გადასახადებზე ჩამოხარდება ლაპარაკი ისინი თამამად გაიხახიან: „რისი ეზობაა, თუ გადასახადები გადამდება, ასე ხომ წინადაც იყო, მაგას გვბრდებოდითო! შესაძლებელია მარტლა, ჩვენც მიგვიძლოდეს ამაში ბრალი; ზოგიერთი უპასუხისმგებლო პირნი მართლაც არ უხსნიდენ ხალხს ნათლად გადასახადების აუცილებლობისა და მმიშენელობის შესახებ, ზოგი მათგანი იქნებ ხალხს

მუქდად დაპირდა „ოქროს მთებს“, მაგრამ დღეს შაინც ბრძოლა გემართებს ხალხში გავრცელებულ ასეთი შეხედულობის წინააღმდეგ, და ეს ბრძოლა უსათუოდ უნდა აწარმოონ ერობებსა, რომლებიც ხალხთან უფრო ახლოს სდგანან. ხალხს ერთხელ და სამუდამოთ უნდა შევაგნებინოთ გადასახადების აკრების აუცილებლობა. უნდა დავარწმუნოთ ის რომ მისი გადახდილი ფული ისევ მის კეთილდღეობას ხმარდება.

მაგრამ რომ უფრო ნათელ ვყოთ სახელმწიფოს შემოსავალ-გასავლის მდგომარეობა უკეთესია მოვიყვანოთ 1919—20 წლის დამუქდნებელი კრების მიერ დამტკიცებული სახელმწიფო ბიუჯეტი. ჯერ მოვიყვანთ **გასავალსა**.

1) დამუქდნებელი კრება	10495515	—	კ.
2) მთავრობის საქმეთა მართველობა	181973299	10	კ.
3) შინაგან საქმეთა სამინისტრო	207822692	50	კ.
4) სახალხო განათლების სამინისტრო	137456956	—	კ.
5) სასხედრო სამინისტრო (რეგული- არი ჯარი და სახალხო გვარდია)	538791632	—	კ.
6) გარეშე საქმეთა სამინისტრო	24264296	—	კ.
7) იუსტიციის სამინისტრო	55092753	98	კ.
8) ფინანსთა დ ვაჭრო ვაჭრობა-მრეწვე- ლობის სამინისტრო	293404042	—	კ.
9) მიწათ-მოქმედების სამინისტრო	83646396	92	კ.
10) გზათა სამინისტრო	417280812	80	კ.
11) შრომის სამინისტრო	1140550	—	კ.
12) სახელმწიფო კონტროლი	9121851	50	კ.
სულ		1960490798	— კ.

ამ გასავლის რომელი მუხლია აქ მოხსენებული, რომელიც ზედმეტო და გამოუსადეგარი იყოს სახელმწიფოს კეთილდღეობისათვის: იქნებ რომელიმე გულ უბრყვილო მკითხველმა მეხუთე მუხლში მოხსენებული თანხა რომელიც არი ჯარის და სახალხო გვარდიისათვის გადადებული ის მიიჩნიოს ზედმეტად! აი, რომ დემოკრატიული სახელმწიფო, რომელიც პრინციპულად ვმობს მილიტარიზმს, სიამოვნებით ამოშლიდა გასავლის ამ საგანს. სახელმწიფოს ბიუჯეტიდან, რომ ეს მოუცილებელი საქრო არ იყოს ან მხოლოდ მის სუზილებზე იყოს ეს დამოკიდებული.

ცხლა საიდან უნდა დაითაროს ამოდენა ხარჯები, — აი შემოსავალიც.

1) პირდაპირი გადასახადი	108929700
2) არაპირდაპირი გადასახადი	170801000
3) ბაჟები	40518500
4) მთავრობის რეგალიები	43856700
5) სახაზინო ქონება და თანხები	747369760
6) სახელმწიფო ხაზინის ანაზღაურებული ხარჯი	1115116
7) სხვა და სხვა გვაჩი შემოსავალი	3473609
8) საკრედიტო ოპერაციებისაგან	47500000

1960490798

9) მთავრობის სამეურნეო ოპერაციებისაგან 796926313

სულ 1960490798

სტატისტიკური ცნობების მიხედვით ჩვენი დამოუკიდებლობის პირველ წელიწადს სულ მცირე, უმნიშვნელო თანხა შესულა ხაზინაში გადასახადის სახით; აგერ მესამე წელიწადია, რაც საკუთარი ძალ-ღონით ვბოგინობთ და მაინც არ იქნა, ვერ მოეწყო წესიერად გადასახადების აკრების საქმე, რომელიც დღეს, როცა ღვიბად ხმარობენ ჩვენს ბონებს არც თუ ისე ძნელი მოსაგვარებელია; საჭიროა მხოლოდ გადასახადების აკრებისათვის ხალხში მეტი აგიტაცია და შეგნების შეტანა; ჩვენ სოფლის დემოკრატის იმდენი შეგნება კი შესწევს, რომ ნათქვამს ადვილად ჩაუკვირდეს და გაარჩიოს ავ-კარგიანობა.

გლახებმა, რომ იციან შეუგნებლად თქმა: „რათ გვახდევინებთ გადასახადებს, ბლომათ მოკერით ფული თქვენ ხელში არ არის“ ასეთი ყალბი უხედულება მათ უნდა შევუცვალოთ, ისინი უნდა დარწმუნდნენ, რომ ყოველი ზედმეტად „მოჭრილი“ ფული ისევ მათ აწევთ ვალად კისერზე.

ეკლესიის სახელმწიფოდან გამოყოფა.

ეკლესიის სახელმწიფოდან გამოყოფა დღეს მორიგ საკითხად დგას; მაგრამ სანამ ის საბოლოოდ გადაწყდებოდეს საკანონმდებლო გზით, ბევრი მითქმა-მოთქმაა ეკლესიისა და საერთოდ სარწმუნოების გარშემო განსაკუთრებით სოფლად. ბნელი ელემენტები, განსაკუთრებით ზოგიერთი სულიერი მამებო სარგებლობენ ამ მდგომარეობით და სხვა და სხვა პროვოკაციულ ხმებს ავრცელებენ ჩვენი მთავრობისა და წესწყობილების წინააღმდეგ: ისინი არწმუნებენ გულუბრყვილო მორწმუნეთ, რომ ჩვენი

მთავრობა მღვთისა და სარწმუნოების მგომობელია და ამ მიზნით სურთ ეკლესიის სახელმწიფოდან გამოყოფაო.

აი ნიმუში ერთი ასეთი „სულიერი მამის“ მოღვაწეობისა: ს. ტეზერიდან იტყობინებიან, რომ 25 ოქტომბერს ადგილობრივ ეკლესიაში მღვდელი ეწეოდა აგიტაციას სოციალისტების წინააღმდეგ. სხვათა შორის უთქვამს: „ნურაფერს დაუჯერებთ ნასწავლ ხალხს, არაფერი იწამოთ სოციალისტების, ისინი გადაგვარების გზას ადვიან და ჩვენი ვალია მათი სწორ გზაზე დაყენება. უნდა უკიჟინოთ ხალხს უსარწმუნოებოდ ვერ იცხოვრებს, რომ მოსალოდნელია ღვთის შეუბრალებელი რისხვა. ძველი დედები მზად იყვნენ სარწმუნოებისათვის გადაეტანათ ყოველგვარი ტანჯვა. ახლა კი სარწმუნოებისათვის უბრალო რამის შეწირვასაც გაუბრუნებარ. დედამ უნდა დაიძულეს შვილები უკუაგდონ სოციალისტთა და გახადონ მონები სარწმუნოებისაო. („სახ. საქ.“)

სამწუხარო ის არის, რომ ასეთ იაფ ფასიან აგიტაციას ხალხში ჯერ კიდევ გასავალი აქვს; მასა ჯერ კიდევ არ არის დარწმუნებული, რომ ამ ვაჟბატონებს თავიანთი ჯიბის ინტერესი უფრო ალაპარაკებთ, ვინემ სარწმუნოებისადმი სამსახური.

ხალხმა უნდა შეიგნოს, რომ სარწმუნოება სრულიად დამოუკიდებელი, თავისუფალი უნდა იყოს სახელმწიფოსაგან და პირიქით, ეკლესიას არავითარი კავშირი არ უნდა ქონდეს სახელმწიფოსთან. თუ ძველი ჩვენი დახვეცებულ საეკლესიო დოგმით ეკლესია მკიდროთ იყო დაკავშირებული სახელმწიფოსთან ეს შებორკვა იყო სარწმუნოების ერთი მხრით და სახელმწიფოსთვის მავნებელი მეორე მხრით. სახელმწიფო და ეკლესია სულ სხვა და სხვა მოვლენას წარმოადგენს.

ეკლესიის გამოყოფას სახელმწიფოდან უნდა დაედვას ის დებულებანი, რომელიც ამ დღეებში შეიმუშავა კანონების გადამსინჯავ კომისიამ, რომლის კრებას დაესწრა სხვა და სხვა სარწმუნოების და ეროვნების წარმომადგენელნი. ეს დებულებანი კი შემდეგია: 1) უზრუნველყოფა რესპუბლიკის მიერ რწმენის თავისუფლებისა და სარწმუნოებრივ ღვთის მსახურების თავისუფლად წარმოებისა, პოლიტიკურ და სამოქალაქო უფლებით სარგებლობა არ არის დამოკიდებული იმაზე, თუ რომელ სარწმუნოებას ეკუთვნის ესა თუ ის პირი და არავინ არ შეიძლება იდევნებოდეს თავის რელიგიურ შეხედულებისათვის; 2) რესპუბლიკა არ მფარველობს და არ აძლევს ჯილდოსა და სუბსიდიას, რა ფორმითაც არ უნდა იყოს იგი არც ერთი სარწმუნოების მსახურთ და უკანასკნელთა უზ-

რუნველყოფას და აგრეთვე სასულიერო დაწესებულებათ მოწმუნეთ ანდობს; 3) მართლ-მადიდებელ ეკლესიას ისე, როგორც სხვას ეძლევა უფლება თავისუფალი თვით მოწყობისა; 4) არც ერთ სასულიერო დაწესებულებას არ აქვს უფლება შეიძინოს უძრავი ქონება კერძო საკუთრებად; 5) უძრავი ქონება, რომელიც სასულიერო დაწესებულებათა ხელშია. სახელმწიფოს საკუთრებაში გადადის; 6) განათლების მინისტრს ევალება შეადგინოს სია საეკლესიო ქონებისა, რომელსაც აქვს ისტორიული და მხატვრული ღირებულება და რომელიც სახელმწიფოს შირდაპირ გამგებლობაში უნდა გადავიდეს; 7) არსდება რა თავისუფლება სარწმუნოებრივი პირობაგანდისა, რესპუბლიკა კრძალავს სასწავლებლებში საღვთო სჯულის სწავლებას; 8) ცერემონიები, პროცესიები და კულტის სხვა გარეშე გამოხატულებანი წესრიგდება ქალაქთა და ერობათა თვითმართველობების მიერ.

ამ საკითხმა დიდი კამათი გამოიწვია კომისიის სხდომაზე. მაგრამ ამ დებულების წინაამდგომელ ვინ რას დაამტკიცებს თუ პრინციპიალურად წინაამდგომელი არ არის ეკლესიის სახელმწიფოდან გამოყოფისა. ერობებმა და თემებმა ყოველგვარი ზიზები უნდა მიიღოს, რომ ეკლესია სრულიად უპტკივნელოდ ჩამოშორდეს სახელმწიფოს.

სასოფლო სამეურნეო განათლება

დღევანდელი გამეფებულ კრიზისის ერთი უმთავრესი მიზეზთაგანია არის ჩვენი სასოფლო მეურნეობის ჩამორჩენა; ჩვენი ქვეყანა ბუნებრივად მეურნეობისათვის საუკეთესო ნიადაგს წარმოადგენს, მაგრამ ბუნებრივ სიმდიდრეს რა ფასი აქვს თუ მას მიზანშეწონილად ვერ გამოვიყენებთ. ჩვენში მოწის დამუშავება პრიმიტიულ მდგომარეობაშია, ჩვენი სამეურნეო ტექნიკა ჯერ კიდევ თოხსა და კავს ვერ გაცვილებია. ჩვენი სოფლის მეურნეობის ნაწარმოები ჯერ მხოლოდ სიმინდი და ღვინოა; ჩვენი მოწის ნოყიერი ნიადაგი, შესაფერული ჰავა კი გვაძლევს საშუალებას გავაშენოთ სხვა და სხვა კულტურული ჯიშის მცენარეულობა, რომელიც ნაკლებს შრომას მოითხოვს, მაგრამ გაცილებით კი მეტი ღირებულების ნაყოფს მოგვცემდა. ეს იმიტომ, რომ არა გვაქვს სამეურნეო ცოდნა, არა გვყავან აგრანომები რომლებიც ჩვენ გლუხს ამოუღებებიან გვერდში და უფრო ნაყოფიერს გახდის შის შრომას.

სამეურნეო ცოდნის გასავრცელებლად ჩვენში არავინ ზრუნავდა, მთელ საქართველოში მხოლოდ ორად-ორი სამეურნეო სასწავლებელი

იყო ისიც დაბალი ტიპისა და რა ვასაკვირველია, თუ ჩვენი სოფლის მუშა დღეს მოკლებულია სამეურნეო ცოდნას.

ამ გარემოებისათვის არ შეეძლო ყურადღება არ მიექცია დამუშავებელ კრებას. მან 16 აგვისტოს სხდომაზე მიიღო კანონი „სასოფლო-სამეურნეო საშუალო და დაბალი განათლების ორგანიზაციისა“, რომლის თანახმად არსდება:

სასოფლო-სამეურნეო საშუალო სკოლები და სამეურნეო პრაქტიკული სკოლები, სამეურნეო დაწესებულებებს, და სახელმწიფო მამულეებში, მიწათ-მოქმედების სამინისტროს უწყებაში დარჩებიან ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სკოლები—ადგილობრივ საზოგადოებათა ინიციატივით დაარსებულნი, რომელნიც ამავე საზოგადოებათა ხარჯით ან მთავრობის დახმარებით ინახება დამაარსებელთა ხელში იმყოფებიან.

უნდა გადაეცეს სასოფლო-სამეურნეო სკოლას მოწაფეების სამეცადინოთა და სანიმუშო მეურნეობის მოსაწყობად საჭირო მიწა და ტყე და აგრეთვე მისცეს უსასყიდლოთ სახელმწიფო ტყის მასალა შენობების ასაგებად და შესაკეთებლად.

გარდა ამისა კანონს თან ახლავს ზოგადი დებულება, რომლიდანაც მოგვეყავს ზოგიერთი მუხლები ერობებისა და თემების საყურადღებოდ:

სასოფლო-სამეურნეო სკოლები შეიძლება დაარსდეს სავაჟო, საქალო ან ორთავეთათვის საერთო. სასწავლო გეგმის მიხედვით, სკოლები განიყოფებიან ზოგად სკოლებად, სადაც შეისწავლება სასოფლო მეურნეობა, საზოგადოდ და სპეციალ სკოლებად, სადაც შეისწავლება სოფლის მეურნეობის რომელიმე დარგი.

სასოფლო-სამეურნეო სკოლები განიყოფება: საშუალო, დაბალ და ორწლიან სასოფლო-სამეურნეო კურსებად, რომელიც უნდა დაარსდეს აქ მოყვანილი დებულების მიხედვით.

სასოფლო-სამეურნეო საშუალო სკოლის მიზანია მოწაფისათვის სამეცნიერო ნიადაგზე დამყარებული თეორიულ-პრაქტიკული ცოდნის მიწოდება სოფლის მეურნეობის სხვა და სხვა დარგში და ამ გზით სოფლის მეურნეთა კადრის მომზადება.

სასოფლო-სამეურნეო ერთდროული კურსებისა, კითხვისა, ბაასისა, მეურნეობისა, მუზეუმებისა და სპეციალი სასოფლო-სამეურნეო საქითხველოების დაარსება და მოწყობა შეუძლია მთავრობასა და საზოგადოებ-

რიც დაწესებულებას საზოგადო წესრიგით, კერძო პირებს კი სკოლაში, ადგილობრივ სამაზრო ერობათა გამგეობის ნებართვით.

ხაზინის მონაწილეობა საშუალო და დაბალი სკოლების მოწყობა-შენახვაში განისაზღვრება ხარჯთ-აღრიცხვით. მიწათ-მოქმედების მინისტრს შეუძლია გადადებული თანხის ფარგალში დაუნიშნოს დახმარება საზოგადოებრივ ორგანიზაციებისა და კერძო პირთა მიერ დაარსებულ სასოფლო-სამეურნეო დაბალ სკოლას. გარდა ამისა, სასოფლო-სამეურნეო დაბალ სკოლებს და კურსებს, რომელნიც არსდებიან საზოგადოებრივი ორგანიზაციის მიერ, შეიძლება მიეცეს დამატებითი დახმარება მათ მოსაწყობად საჭირო სამეურნეო ხარჯის დასაფარავად.

სასოფლო-სამეურნეო სკოლის პანსიონერები ვალდებული არიან კურსის დამთავრების შემდეგ იმსახურონ მიწათ-მოქმედების სამინისტროს დაწესებულებაში მათი სპეციალობის შესაფერ თანამდებობაზე იმდენ ხანს რამდენ ხანსაც სარგებლობენ ხაზინის დახმარებას. მიწათ-მოქმედების მინისტრს უფლება აქვს გაანთავისუფლოს ამ მოვალეობისაგან ზოგიერთი პირი, თუ მისი სამსახური სამინისტროს არ ესაჭიროება.

მოწათმეცხვისათვის სასოფლო-სამეურნეო სკოლებთან არსდება პანსიონები ან საერთო საცხოვრებელი; ამ დადგენილების დარღვევა შეიძლება მხოლოდ მიწათ-მოქმედების მინისტრის ნებართვით.

უკეთეს სასოფლო-სამეურნეო სკოლა დაარსდება საზოგადოებრივი ორგანიზაციისა ან კერძო პირის მიერ, დამაარსებელის უფლება და მოვალეობა განისაზღვრება მიწათ-მოქმედების სამინისტროსთან დადებული ხელშეკრულებით. ამ ხელშეკრულებით განმარტებული უნდა იყოს მოსამსახურეთა, მოწათმეცხვისა და დამაარსებელთა შორის ურთიერთობა და აგრეთვე დამოკიდებულება სასკოლო მამულთან. ამავე ხელშეკრულებაში აღნიშნული უნდა იყოს აგრეთვე სწავლის ფასი პანსიონერებისა და ნახევარადპანსიონერთა შენახვისათვის საჭირო ხარჯის რაოდენობა და სასწავლო მიზნისთვის მეურნეობის მოწყობის წინასწარი გეგმა. მე 16-ე მუხლში აღნიშნული შემოსავალი გადაეცემა მამულის მესაკუთრეს ხელშეკრულებაში აღნიშნული პირობით.

სასოფლო-სამეურნეო სკოლას უფლება აქვს: 1) იქონიოს სათანადო ბეჭედი და 2) შეიძინოს უძრავი ქონება და მიიღოს ყოველგვარი შემოწირულება.

სკოლის პირველ კლასში მიიღება მაღალდაწყებითი სკოლების კურს დამთავრებულნი. დანარჩენ კლასებში მოწათმეცხე მიიღება მხოლოდ განსა-

კუთარებულ შემთხვევაში შეიძლება, მიწათ-მოქმედების მინისტრის ნებართვით, თუ მისაღება პირმა ცოდნა გამოიჩინა წინა კლასებში გავლილ თეორიული და პრაქტიკული კურსისა.

მთელი კურსის განმავლობაში სწარმოებს პრაქტიკული მეცადინეობა მოწაფეების სოფლის მეურნეობისათვის საჭირო, მუშაობისა და მეურნეობის წარმოების შესახვევად.

სკოლაში სწავლა დამთავრებული მოწაფე მიიღებს აგრონომის წოდებას იმ სპეციალობაში, რომელიც მას გავლილი აქვს და შეიძლება დანიშნულ იქნეს: სასოფლო-სამეურნეო ფერმის საცდელისა და მინდვრის გამგედ, მასწავლებლის თანაშეწედ, საშუალო სკოლების ლაბორანტად და აღზრდელად, აგრეთვე დაბალი სკოლების მასწავლებლად, ინსპექტორად და სხვა.

იმ პირთ, რომელთაც სასწავლებელში არ უსწავლიათ მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევაში, მიწათმოქმედების მინისტრის ნებართვით, შეიძლება მიეცეს მთელ კურსში გამოცდის ნება. ვინც გამოცდის დროს გამოიჩენს როგორც თეორიულის ისე პრაქტიკული კურსის ცოდნას, მას მიეცემა იმგვარივე მოწმობა, როგორც სკოლაში კურს დამთავრებულს ეკუთვნის.

ოთხწლიანი სასოფლო-სამეურნეო სკოლაში პირველ კლასში მიიღებიან არა უმცირესნი 14 წლისა, პირველდაწყებით სახალხო სკოლაში სწავლა დამთავრებულნი, სათანადო მოწმობის წარმოდგენნი ან შესაფერისი გამოცდით.

სასოფლო-სამეურნეო დაბალი სკოლის კურს დამთავრებულს შეუძლია იყოს საზოგადო განათლების პირველდაწყებით სახალხო სკოლაში სასოფლო-სამეურნეო მეცადინეობის ხელმძღვანელად ან სასოფლო მეურნეობის სხვა და სხვა დარგში უმცროს ტექნიკად და ინსტრუქტორად.

ორწლიანი სასოფლო-სამეურნეო კურსებზე მიიღებიან ადგილობრივი მცხოვრებნი არა უმცირესნი 15 წლისა, წერა-კითხვისა და ანგარიშის მკოდნენი პირველდაწყებითი სკოლის კურს დამთავრებულის პირობაზე.

პრაქტიკული სკოლები უმთავრესად არსდება სახელმწიფო და ადგილობრივ თვითმმართველობის ხელში გადასულ მამულებში.

კურსი გრძელდება ერთიდან სამ წლამდე.

სკოლაში მისაღებად საჭიროა წერა-კითხვის ცოდნა. განსაკუთრებით შემთხვევაში შეიძლება წერა-კითხვის არა მკოდნეთა მიღებაც.

მისაღებნი პირნი უნდა იყვნენ არა უმცირეს 16 წლისა.

პრაქტიკული სკოლების კურსს საფუძვლად დაედება პრაქტიკული მკვლევარობა, რომელიც შეიცავს სასოფლო-სამეურნეო და სახელოსნო მუშაობის წარმოებას. ამ მკვლევარობას ხელმძღვანელობენ მასწავლებლები. გარდა ამისა თითო სკოლაში სწავლობენ საზოგადო განათლებისა და სპეციალ საგნებსაც.

სასოფლო-სამეურნეო ცოდნის გასავრცელებლად უნდა მოეწყოს დროებითი სასოფლო-სამეურნეო კურსები, კითხვა და-ბაასი, როგორც ვაყებისათვის, ისე ქალებისათვის.

ყოველივე ეს საშუალებანი მისწობაა ჩვენი დაავადებული სოფლის მეურნეობისათვის; საჭიროა მისი სასურაფო განხორციელება, მიწად-მოქმედების სამინისტროს ევალემა ეს კანონი დაუყონებლივ გაატაროს ცხოვრებაში, მას გვერდში ამოუდგება ჩვენი ერობები და თემები მხოლოდ შეერთებული ძალით არის შესაძლებელი ჩვენი სასოფლო მეურნეობის ჯეროვან სიმაღლემდე განვითარება.

გრ. სა — ქედელი.

ქ რ ო ნ ი კ ა .

მ თ ა ვ რ ო ბ ა შ ი

მ ი ა ვ რ ო ბ ი ს თ ა ვ ვ რ ო ბ ა რ ი ს ა ბ ა ნ

ცი რ კ უ ლ ი ა რ უ ლ ი .

ე რ ო ბ ა თ ა და ქ ა ლ ა ქ თ ა გა მ გ ე ო ბ ე ბ ს და ა ფ ხ ა ზ ე თ ი ს კ ო მ ი ს ა რ ი ა ტ ს .

წინააღმდეგ კანონისა და მთავრობის დადგენილებისა ზოგიერთი სამაზრო ერობის გამგეობა და აგრეთვე თემები განაგრძობენ თავის მაზრიდან სურსათ-სანოვაგის გატანის აკრძალვას რესპუბლიკის დანარჩენ კუთხეებში და მით ჰქმნიან ეკონომიურ კრიზისს და არევ-დარევას. უკანასკნელად ვაფრთხილებ ერობებს, ქალაქებს და აფხაზეთის კომისარიატს, რომ თუ კიდევ ასეთი მოვლენა განმეორდა, ჩემ მიერ მიღებული იქნება სასტიკი ზომები კანონის და მთავრობის განკარგულების დასაცავად. დამნაშავენი გადაყენებული იქნებიან სამსახურიდან და პასუხისგებაში მიცემულნი.

მთავრობის თავმჯდომარე ნ. უორდანი.

მიწათ-მოქმედების სამინისტროში

მიწის საქმეები.

მიწად-მოქმედების სამინისტრომ იუსტიციის სამინისტროს მიმართა განცხადებით, რომელშიაც აღნიშნულია: ვინაიდან სახელმწიფო მამულების ყოფილი სამართველოები, რომლებიც ხაზინის ინტერესებთან დაკავშირებულ საქმეებში იღებდენ მონაწილეობას გაუქმებულრა და მათი საქმეები მიწად-მოქმედების სამინისტროზე არის გადაცემული, ამიტომ სასამართლო დაწესებულებებმა ძველი საქმეების გარჩევაზე დასასწრებლად ცნობა მიწად-მოქმედების სამინისტროს უნდა გაუგზავნონ. იუსტიციის სამინისტრომ სასამართლო პალატის პროკურორს წინადადებით მიმართა გამოსცეს სათანადო განკარგულება.

კანონ-პროექტი მოხალეთა პასუხისმგებლობის შესახებ

იუსტიციის სამინისტროსთან არსებულმა კანონთა გადამსინჯავმა კომისიამ დაამუშავა პროექტი კანონისა მოხელეთა პასუხისმგებლობის შესახებ სისხლის და სამოქალაქო სამართლის წესით.

თანახმად კანონ-პროექტისა თანამდებობრივ დანაშაულის საქმეები განხილული უნდა იქნეს სისხლის სამართლის წარმოების წესდების საერთო წესისამებრ ქვემო ჩამოთვლილ გამოწაკლისით:

1) თანამდებობრივი დანაშაული ექვემდებარება ოლქის სასამართლოს ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით. იმ ადგილებში, სადაც ნაფიც მსაჯულთა ინსტიტუტი შემოღებული არ არის, თანამდებობრივი დანაშაული განხილულ უნდა იქნეს ოლქის სასამართლოში ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის მიუღებლად. 2) საზღვარ გარეთ საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში მყოფნი პირნი რესპუბლიკის გარეშე ჩადენილ თანამდებობრივ დანაშაულისათვის გასამართლებულ უნდა იქნეს ტფილისის ოლქის სასამართლოში ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობით. 3) გარდა დამფუძნებელ კრების, პარლამენტის ან მთავრობის წევრებისა, საერთო და სამომრიგებლო სასამართლო დაწესებულებათა მოსამართლეებისა, ნაფიც მსაჯულებისა, გამომძიებლებისა და საპროკურორო ზედამხედველობის პირთა, ყოველ მოხელის თანამდებობრივ დანაშაულის გამო სისხლის სამართლის დევნა უნდა აღძრას იმ ოლქის სასამართლოს პროკურორმა, რომელსაც საქმე ექვემდებარება. კერძო პირთა საჩივრები და განცხადებანი, სახელისუფლო დაწესებულებათა და თანამდებობის პირთა ცნობები და მოხსენებანი ისეთ თანამდებობრივ დანაშაულის შესახებ, რომლისათვის სასჯელი სასამართლოს

წესით უნდა იქნეს დადებული, აგრეთვე თვით მოხელის მიერ თავის თანამდებობრივ დანაშაულის აღიარება უნდა გავგზავნოს სათანადო ოლქის სასამართლოს პროკურორს, ან საპროკურორო ზედამხედველობის უახლოესს პირს, რომელმაც იგი უნდა გადასცეს სათანადო პროკურორს. დამფუძნებელ კრებისა, პარლამენტისა ან მთავრობის წევრის თანამდებობრივ დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის წესით დევნა შეიძლება აღძრეთ იქნეს მხოლოდ დამფუძნებელ კრების ან პარლამენტის დადგენილებით. კერძო პირთა საჩივრები და განცხადებანი და სახელისუფლო დაწესებულებათა და თანამდებობათა პირთა ცნობები და მოხსენებანი, დამფუძნებელი კრების, პარლამენტის ან მთავრობის წევრის მიერ თანამდებობრივ დანაშაულის ჩადენის შესახებ უნდა შეტანილ იქნეს დამფუძნებელ კრების ან პარლამენტის პრეზიდიუმში. სისხლის სამართლის წესით დევნას სენატის თავმჯდომარის, მის ამხანაგის, და სენატორების წინააღმდეგ აღძრვას საქართველოს სენატორების საერთო ყრილობას. მომრიგებელ მოსამართლეთა, ოლქის სასამართლოს წევრთა, მომრიგებელ მოსამართლეთა ყრილობის თავმჯდომარის და სხვათა წინააღმდეგ კი სისხლის სამართლის დევნას აღძრავს საქართველოს სენატის საკასაციო დეპარტამენტის შეერთებული საკასაციო დეპარტამენტის შეერთებული საკრებულო. საპროკურორო ზედამხედველობის პირი თანამდებობრივ დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის წესით დევნას აღძრავს იუსტიციის მინისტრი. თანამდებობრივ დანაშაულისათვის ყველა მოხელე, დამფუძნებელ კრების ან პარლამენტის წევრის გარდა, სისხლის სამართალში უნდა მიცემულ იქნეს სასამართლოს პალატის სისხლის სამართლის დეპარტამენტის მიერ. დამფუძნებელ კრების ან პარლამენტის წევრი თანამდებობრივ დანაშაულისათვის სამართალში მიეცეს დამფუძნებელი კრების ან პარლამენტის დადგენილებით. საქმე დამფუძნებელი კრების ან პარლამენტის წევრის შესახებ პროკურორის დასკვნით უნდა წარედგინოს იუსტიციის მინისტრის საშუალებით დამფუძნებელ კრებას ან პარლამენტს. დადგენილება თანამდებობრივ დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის წესით დევნის აღძვრისა, სასამართლოში მიცემისა ან საქმის მოსპობისა, უნდა ეცნობოს ბრალდებულის უფროსს, ან იმ დაწესებულებას, სადაც ის მსახურობს. მასვე ეცნობება აგრეთვე სასამართლოს საბოლოო განაჩენი. მომქმედ კანონით დადგენილი წესი სადისციპლინო სასჯელთა დადებისა ძალაში დარჩეს. სარჩელი იმ ვნებისა და ზარალის ანაზღაურების შესახებ, რომელიც თანამდებობრივ დანაშაულით არის გამოწვეული ექვემდებარება სამოქალაქო სამართლის საერთო წესს. საჩივარი უნდა აღძრულ იქნეს ექვსი თვის განმავლობაში. კანონ-პროექტი დამყარებული იქნება მომქმედ კანონების იმ პუნქტებზე, რომლებიც უნდა შეიცვალოს ახალ კანონის შემოღებით. აღნიშნული კანონ-პროექტი მოიწონა იუსტიციის მინისტრმა და იგი განსახილველად მთავრობას გადასცა.

დ რ ო ე ბ ი თ ი წ ა ს დ ე გ ა

ვეტერინარ-სანიტარული ზედამხედველობისა სამთაბარო რქიან საქონელზე.

1. საქონლის პატრონები თემის წარმომადგენელთან ერთად წინ დაწინვე ნიშნავენ საქონლის იალალზედ (საზაფხულო და საზამთრო საძოვრებზედ) წასასვლელ დროს.

2. საქონელი გადის სოფლიდგან ან ერთად, ან ცალცალკე ნახირებად.

3. როდესაც მთელი თემი მიემგზავრება იალალზედ მას თან მიჰყვება თემის წარმომადგენელი; როდესაც მიემგზავრება ცალკე სოფელი, თან მიჰყვება თემის წარმომადგენელი ან საზოგადოებისაგან ამორჩეული პირი.

4. თემის გამგეობა 25 დღით ადრე წარუდგენს მაზრის ერობის გამგეობას საკომლო სიას იმ საქონლის პატრონებისას, რომელნიც ერთად მიემგზავრებიან იალალზედ. ყოველ ამგვარ სიაში ნაჩვენები უნდა იყოს რიცხვი საქონლისა, თვითეულ საქონლის პატრონისა, გზა, სახელი იალალისა და სახელი საძოვრისა, იალალზედ დრო გამგზავრებისა და აგრეთვე ის პირი, რომელიც მისდევს მათ თანახმად მე 4 § ამ წესდების.

5. მაზრის ერობის გამგეობა სიებს გადასცემს ადგილობრივ ექიმ-ვეტერინარს, რომელიც გასინჯავს რა საქონელს, და დარწმუნდება მის სისალეში ჭირის მხრივ, ნებას აძლევს იალალზედ წასვლისას, რაზედაც ხელს აწერს იმავე სიაში და გადასცემს მას თემის გამგეობას იმ პირის ჩასაბარებლად, რომელიც მიჰყვება საქონელს.

შენიშვნა 1. იმ შემთხვევაში, როდესაც ადგილობრივ არ მოიპოვება ექიმი-ვეტერინარი, საქონლის გარეკა იალალზედ შეიძლება თემის მოწმობით.

შენიშვნა 2. იმ სოფელში, რომლებიც მიემგზავრებიან იალალზედ, საქონლის გასინჯვა სავეტერინარო პერსონალს შეუძლიან დაიწყოს 1 მარტიდგან.

6. ყოველი ნახირი სამთაბარო საქონლისა გადის სოფლიდან დანიშნულ ვადაზე. თუ რომ ამ დროსთვის მიმავალ ნახირში მოხდა საქონლის რიცხვში ცვლილება რაიმე მიზეზით, თემის წარმომადგენელი, ან ამორჩეული პირი აღნიშნავს ცვლილების მიზეზს, და თუ მოკვდა, დაუყოვნებლივ ატყობინებს ექიმ-ვეტერინარს სიკვდილის მიზეზის გამოსაკვლევად.

7. საქონლის გამგზავრებას სათემოდან სხვა მაზრაში, თემის გამგეობა აცნობებს იმ მაზრის ერობის გამგეობას. ეს უკანასკნელი თავის მხრივ ატყობინებს ადგილობრივ ექიმ-ვეტერინარს.

8. მეოთხე წ მობსენებული საქონლის სია როგორც გზაში, აგრეთვე მთაში წარედგინება ექიმ-ვეტერინარს, რომელსაც ჩაბარებული აქვს საქონლის ზედამხედველობა მთაში.

9. სოფლის ადმინისტრაცია მოვალეა არ გაუშვას საქონელი იალალზე უმოწმობით, როდელიც მობსენებულია მე-5 §-ში და შენიშვნებში. იმ შემთხვევაში, როდესაც მთაში მისულ საქონელს არ ექნება აღნიშნული მოწმობა, ექიმი-ვეტერინარი, გააჩერებს რა საქონელს იალალზე ერთ ადგილას, თვალყურს ადევნებს ათი დღის განმავლობაში და აძლევს საქონლის პატრონს სამართალში.

10. საქონლის გარეკა იალალზე ვეტერინარის ნებადაურთველად შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც იალალი მდებარეობს იმ სოფლის არემარეში, საიდანაც საქონელი მიემგზავრება და როდესაც, როგორც თვითონ სოფელი აგრეთვე იალმლიც უშიშარია ქირის-მხრივ.

11. თემის წარმომადგენელს და იმ ამორჩეულ პირთ, რომე-ნიც მიჰყვებიან საქონელს, ეკისრებათ: შეინახონ იალალზედ წასვლის ნებართვის მოწმობა, იარონ დანიშნული გზით, წარუდგინონ საქონელი ექიმ-ვეტერინარს გასაშინჯაელ და თვალყური დაიჭირონ საქონელზე მთაბარობის დროს.

12. დაჭირიანებულ სოფლიდან იალალზე საქონლის გარეკა შესაძლებელია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ადგილობრივ არაა საქონლისთვის საქმელი და წყალი. საქონელს თან გაჰყვება კ მისია, მოათავსებს საქონელს მახლობელ საძოვრებზე განცალკევებულ ადგილს. სადაც საკმარისი იქნება საქმელი და წყალი, და დარჩება იქ ქირის მოსპობამდე.

13. საქონელი მიემგზავრება იალალზე და ბრუნდება უკან ბარში დანიშნული გზით. იმ შემთხვევაში, როდესაც საქონელი ასცდება ნაჩვენებ გზას, ადგილობრივი მილიცია მოვალეა მოაბრუნოს დანიშნულ გზაზე.

14. იალალზედ დაბინავებულ საქონელს თვალყურს ადევნებენ თემის წმომადგენელი და სოფლის ქაზოგადოებისაგან ამორჩეულნი პირნი.

15. ერთი იალალიდან მეორეზედ საქონლის გადარეკა შეიძლება მხოლოდ ვეტერინარ-სანიტარული ზედამხედველობის ნებართვით.

16. იალალები იყოფება რაიონებად, რომელსაც ზედამხედველობენ: ექიმი-ვეტერინარი, ერობის გამგეობის წარმომადგენელი და მათთან დანიშნული მილიციონერები.

17. საქონლის დაბრუნება იალალიდან უკანვე ბარად სწარმოებს იმავე წესრიგით.

18. იმ შემთხვევაში, როდესაც საქონელი მიემგზავრება მეზობელ რესპუბლიკების იალალზედ, მახრის ერობის გამგეობა წარმოუდგენს შ. ს. ს. ვეტ. სანიტ. განყოფილებას არა უგვიანეს 15 მარტისა იმ,

სოფლების ადგილობრივ ექიმ-ვეტერინარისაგან შემოწმებულ სიას, საიდანაც საქონელი მიემგზავრება; სიაში აღნიშნავს მაზრას და იალალს, სადაც საქონელი მიდის. შ. ს. ს. ვეტ. სანიტ. განყოფილება გარეშე საქმეთა სამინისტროს საშუალებით უგზავნის სიებს მეზობელ რესპუბლიკის მთავრობას.

19. მეზობელ რესპუბლიკიდან სამთაბარო საქონლის შემოშვება შეიძლება მხოლოდ იმ შექთხვევაში, თუ ის ადგილები, საიდანაც საქონელი მიემგზავრება უშიშარი იქნება ჭირის მხრივ ვეტერინარ-სანიტარული ზედამხედველობის შემოწმებით და ამასთანავე წინდაწინვე ნაჩვენები გზებით; ეს გზები იმყოფება ადგილობრივ მთავრობის ვეტერინარ-სანიტარულ ზედამხედველობის ქვეშ.

20. ამგვარ გზებზე ითვლება:

სომხეთის რესპუბლიკიდან:

1. სოფ. ყარზახი, ახალქალაქის მაზრისა.
2. სოფ. ტროიციკოვ, ახალქალაქის მაზრისა.
3. აღლალის უღელტეხილი, ბორჩალოს მაზრის,
4. ბეზობლადის უღელტეხილი სოფ. შავალის ახლოს, ბორჩალოს მაზრისა,

ადერბეიჯანიდან: განჯის გუბერიადან:

1. სოფ. ქორფლიდან სოფ. ლამბალოზედ, ბორჩალოს მაზრისა.
2. წითელი ხილით მდ. ხრამზედ, ბორჩალოს მაზრისა.
3. სად. ფოილოზედ, ტფლისის მაზრისა.
4. დ. ლაგოდენზედ, სიღნაღის მაზრისა.

21. გზების დანიშნას რესპუბლიკის მთავრობა აცნობებს იმ მეზობელ სახელმწიფოს ადმინისტრაციას, საიდანაც საქონელი მიემგზავრება.

22. ცხვრის ფარის გარეკა საზაფხულო იალალზედ და უკანვე დაბრუნება ბარად სწარმოებს დაუბრკოლებლივ.

ერობათა კავშირის კომიტეტში

ეროკავშირმა შემდეგი წერილი დაუგზავნა ყველა ერობებს: ცენტრალურ სტატისტიკურ კომიტეტმა მიმდინარე ოქტომბრის 27-28 რიცხვებში გაგზავნა რესპუბლიკის მაზრებში სტატისტიკოსები სასოფლო მეურნეობის და ჭირნახულის მოსავლის ადგილობრივ გამოსაკვლეველად.

ერობათა კავშირის კომიტეტმა სთხოვა სამაზრო ერობებს გაუწიონ ექსპედიციის წევრთ დახმარება როგორც საჭირო ცნობების მიწოდებით, აგრეთვე გადასახიდ საშუალებათა, იაფი ბინისა და სანოვავის აღმოჩენით.

ერობათა კავშირის კომიტეტის გამოცემა.

— ერობათა კავშირის კომიტეტს განზრახული აქვს ახლო მომავალში გამოსცეს ცალკე წიგნად ქართულად: მასალები სამაზრო და სათემო ერობათა თანამედროვე მდგომარეობის შესახებ **სტატისტიკური შრომები ბ.ბ. გრიგორიანისა და კონისა.**

— ეროკავშირმა გადაწყვიტა ინგოროყვას მიერ შედგენილი რესპუბლიკის ადმინისტრაციული დაყოფა, დამფუძნებელ კრების კომისიის მიერ მოწონებული, დაბეჭდოს ცალკე წიგნად.

— მომავალი წლის პირველ იანვრიდან ერობათა კავშირს გადაწყვეტილი აქვს გამოსცეს თავის ხელმძღვანელობით და ხარჯით საყმაწვილო ნახატებიანი ჟურნალი „ნაკადული“ ნოზრდილთა და მცირე წლოვანთათვის. ჟურნალი იქნება გაფართოებული და გამშვენიერებული ყოველის მხრით.

ერობათა კავშირის კომიტეტი მიმართავს ყველა ერობებს რათა აცნობოს მას დაახლოვებით რამდენი ცალი იქნება საქირო პირველი და მეორე ნაწილი ჟურნალ ნაკადულისა რაიონის სკოლებისათვის.

ტფილისის სამაზრო ერობაში.

— სამაზრო ერობამ აცნობა ყველა თემებს, რომ რაიმე გადასახადის შემოღება სურსათ-სანოვაგეზე აშკარა უკანონობა იქნება და ეს პირდაპირი დარღვევაა უკვე გამოქვეყნებულ მთავრობის თავმჯდომარის პროექტისა. ამას გარდა ერობამ მისწერა ყველა მილიციის უფროსებს, რომ მათ არავითარი დაბრკოლება არ გაუწიონ ხალხს სურსათ-სანოვაგის გადმოტანაში.

— გარეუბნების თემი თანახმად მაზრის ხელოსანთა ყრილობის გადაწყვეტილებისა გაიყოფა ოთხ თემად.

— მალარიასთან საბრძოლველად ერობამ ერთი კილო ქინაქინა გადასდო, ამავე მიზნით მოწვეულ იქმნა ერთი ფერშალი.

გორის სამაზრო ერობაში.

— ინჟინერ ტროიციკის მოხსენებით გორის სამაზრო ერობის გამგეობამ დაადგინა ხელი მოკიდოს და მზრუნველობა გაუწიოს მთა-მადნის აღორძინების საქმეს მაზრაში და ეს საქმე მიანდო ტენიკურ განყოფილებას. გამგეობამ გადასდო ნახევარი მილიონი მანეთი ამ საქმის გამოკვლევისათვის და პირველ წარმოების დასაწყობად.

— გამგეობამ დაამტკიცა ატენის თემის გამგეობის დადგენილება შესახებ 673,700 მანეთის გაწერისა სასკოლო ხარჯებისთვის.

ახალციხის სამაზრო ერობაში.

— ახალციხის სამაზრო ერობამ შეიძინა სახერხი ქარხანა, ერთ მილიონ რუბასი ათას მანეთად, რომელიც მალე დაიწყებს მუშაობას.

— სამასზრო ერობა გადადის საკუთარ ბინაზე. ამ ბინაზე იქნება მოთავსებული ერობის ცენტრალური საწყობი და საზენკლო ქარხანა.

— ერობა აწყობს მიმოსვლას ბორჯომ-ახალციხე-აბასთუმან შორის.

ქუთაისის სამაზრო ერობაში.

ქუთაისის სამაზრო ერობამ დაადგინა, რათა აღიძრას შუამდგომლობა მიწათ-მოქმედების სამინისტროს წინაშე, რომ ორი მეხუთედი იმ ფულებისა, რასაც სამინისტრო ღებულობს მაზრაში გაყიდულ საფონდო მიწებიდან გადმოსცეს ერობას, რომლის საშუალებით არხები იქნება გაკეთებული. მიეცეს ერობას უპროცენტო სესხი იმ ორმოცდა ათ მილიონ მანეთიდან, რომლებიც გადაცემულია საერთოდ არხების გასაკეთებლად.

გურიის ერობაში.

— ერობის გამგეობა შუამდგომლობს განათლების სამინისტროს წინაშე, რათა შუასურების თემში დაარსდეს უმაღლეს დაწყებითი სასწავლებელი.

— ერობის გამგეობას განზრახული აქვს მომავალი სეზონიდან მოაწყოს აგარაკ ბახმაროზე სანატორიუმი.

— გურიის პროფესიონალურ კავშირთა საბჭომ წინადადებით მიმართა ერობისა და ქალაქის გამგეობებს, რათა მიიღონ ზომები ოზურგეთში შრომის ბირჟის დაარსების შესახებ, თანახმად შრომის ხელშეკრულების კანონისა.

კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია.

(ვახილ ბარნოვი, თბულებანი, I ტ. წერა-კითხ. გ. საზ. გამოცემა).

ქართველი ბელეტრისტი—ვახილ ბარნოვი, რომელსაც მადრიელმა ქართველობამ შარშან შემოდგომაზე იუბილე გადაუხადა, 30 წლის სამწერლობო მოღვაწეობისათვის, დღეს უკვე სახელ მოხვეჭილი მწერალია, რომლის

ნაწარმოებთა პირველი ტომი ახლა გამოდის წიგნის ბაზარზე. ეს წიგნი სარკეა, სადაც ავტორი იხატება, როგორც გულწრფელი და მდიდარი გძნობაგონების, ღრმა შთაბეჭდილების კალმის კაცი. და, როცა იმის ნაწერების წაკითხვას იწყებთ, გავიწყდებათ ყველაფერი და წიგნს ხელს არ უშვებთ, სანამ ბოლომდის არ გაათავებთ წიგნის წაკითხვას. მკითხველს იზიდავს დიდათ საინტერესო მდიდარი აღწერილობანი და მოთხრობების საუცხოოთ, ლიტერატურულათ დალაგება და მასთან ფრიად სასიამოვნო, მიმზიდველი მანერა წერისა.

ვასილ ბარნოვი დიდათ ნიჭიერი ბელეტრისტია. თუ არა ვცდები, იგი, როგორც ბელეტრისტი, პირველათ ჟურნალ „კვალის“ ფურცლებზე გამოვიდა, სადაც მან მოათავსა თავისი პირველი ისტორიული მოთხრობა—„სვიმონ ხელი“. მას აქეთ მას კალამი ხელიდან არ გაუგდია და გულმოდგინედაც შორს პრავენციაში რუსების ჟანდარმებისა და უღმერთო ბერებისაგან გადაგდებული ჩინებულ მოთხრობებს წერდა და ათავსებდა თვითურ ჟურნალ „მოამბეში“ და სხვა ქართულ პერიოდულ გამოცემებში. რასაკვირველია, იმ თავითვე დედა ქალაქ თფილისში რომ ეცხოვრა, როგორც მიღებულია, წრესაც გაიჩინდა, ბერსაც დაიმეგობრებდა და, რა თქმა უნდა, კრიტიკასაც ხმას ამოაღებინებდა. მარა ეს არ მოხდა ასე და ვასილი ბარანოვი განაგებდა მუშაობას ისე, რო ჩვენი ქართული სალიტერატურო კრიტიკა იმას თითქმის ყურადღებასაც არ აქცევდა. კრიტიკის ყურადღების ღირსი-კი იყო ჩვენი ბელეტრისტი.

ვასილი ბარანოვის მოთხრობანი უფრო მომეტებულათ სოფლის ცხოვრებას აღწერს მხატვრულათ და, უნდა ვთქვა, რო დიდი დაკვირვებითა, ღრმა გძნობით და პოეზიით შეუძლია მას ნახული გავონილის და განცდილი ამბავის წერით გამოხატვა. ჩვენი ბელეტრისტი—მწერალი ქართველთა ყოველი წრის დღეინდელ ცხოვრებას ხატავს, მაგრამ იმისი ამღელვარებული, მჩქეფარე, აღზნებული გძნობა-გონება და ფანტაზია სწვდება ქართველთა განვლილს ღრმა ტრადიზმით სავსე ისტორიას და იქიდანაც შემოაქვს ჩვენს ბელეტრისტიკაში ახალ-ახალი სახე-სურათები, გმირები და ტიპებიც... დიდი და მდიდარი აწმყო და წარსული ცხოვრების სინამდვილეს მართლად დახატვამ მისცა ჩვენს ნიჭიერს მწერალს ძლიერი, მეტად ცოცხალი სახეები და მის მხატვრობას ამჩნევია დიდი ცხოველ მყოფელი ხასიათი და შინაარსი. ვასილ ბარანოვი ისეთი ძლიერი ცოცხალი ტალანტით არის დასაჩუქრებული, რომ იმას ძალიან ემარჯვება და ეადვილება, სხვა ჩვენ ღიხთ ამერეთის მწერლებთან შედარებით, ხასიათების გამოჩახვა და იმათი მხატვრულათაც აღწერა. ავტორი თითონვე ამბობს: როცა მოთხრობას ან რომანსა ვწერ, მაშინ ვისვენებ, მხოლოთ თეთრად გადაწერა მდლისო. როცა უნდა დავჯდე საწერად, სულ ერთია ჩემთვის, დაწყებულს ნაწერს განვაგძნობ დაუბრკოლებლივ, იმიტომ რო მასალა მზაა, სურათები თვალ-წინ მიდგას, პეროსონაჟებს ისე შევყუობ, თითქო სცენაზე დადიან და ვხედავ, ვინ რა უნდა მოიქმედოს, ვინ რა ხასიათისა და ბუნებისააო... ავტორის მოთხრობებისა და რომანების გმირები იშვიათ ან განყენებულ პირებს

არ წარმოადგენენ და ჩვენც, მკითხველებს ძალიანაც გვეცნობებიან და გვენათესავეებიან. ავტორი არა ხმარობს გაბერილ, მაღალ კილოს თვისი უნაზესი გრძნობების გამოსახატავათ. ამიტომაც, იმის მოთხრობა-რომანებს ბუნებრივი ცხოველ-მყოფლობა და ზომიზე გადუქარბელობაც ეტყობა. ვასილ ბარნოვის ნაწერებში თითქმის ყოველგან კარგი, ძალიან მოსაწონი სურათებია, ცხოვრების სცენებია გაშლილი, რომელიც ავტორს პოეტურათაც აქვს გადმოცემული.

ჩვენმა ბელეტრისკმა მისცა ქართულ ლიტერატურას სრულიად ახალი მოქმედი პირები, თითქმის ტიპებიც იმ ცხოვრებიდან, რომელიც ჯერ კიდევ სრულიად ხელუხლებელი და საიდუმლოებით მოცული იყო ჩვენი მწერლობისთვის. მე მოგახსენებთ ქალაქ თფილისის ახლო-მახლო და განსაკუთრებით მის სამხრეთ მხარეზე მდებარე სოფლებთან ცხოვრების შესახებ, რომელსაც ძალიან ახლოს იცნობს ჩვენი ნიჭიერი მწერალი. იგი დაიბადა და აღიზარდა სოფ. კოდაში, ისტორიულ მარაბდის ახლოს, სადაც გაშენებულია შემდეგი სოფლები: კუმისი, ვაშლოვანი, ერტისი, ღოუბანი, ბორბალო, მარაბდა, ქვაყრილი, თელეთი, წალახური, ჭაბი, მუხათი და სხ. აქვეა კუმისის ტბა, რომლის გადასწვრივ იწყება იალღუჯის ბორცვები და ისინი მისდევენ ლურჯად მოკამკამე მდ. მტკვარს მარჯვნივ. აი, ეს დიდი და მდიდარი, მარა წყვედიადით მოცული მხარე, რომელსაც არ წარმოუშობავს არც წარსულსა და არც აწმყო ქართველთა ცხოვრებაში არც ერთი მწერალი, ერთბაშათ აღზდგა მკვდრეთით, გაცოცხლდა, გაშუქდა და გაბწყინდა ვასილ ბარნოვის მაღლიანი კალმის მეოხებით.

ვასილი ბარნოვის ესკიზში — „აღუჩა“ პირველი სიყვარულის აკოკრების ტკბილი და სანეტარო განცდის წუთებია აღწერილი და პატარებისთვის ნამეტურ ძალიან საინტერესო წასაკითხავიც არის. ესკიზი თფილი გრძნობით და სიყვარულით არის დაწერილი.

მოთხრობა „ყვავილები“ ფსიქოლოგიური სინამდვილით არის დაწერილი. ავტორი შედის მოთხრობის გმირის-ბაბუცას მდგომარეობაში, წუხს მისი მწუხარებითა და ნაღველით და ლამაზათაც სწერს იმ გარემოებას, რომელაც ახალგაზდა ქალს გარს არტყია. ამ მოთხრობაში ავტორს დახატული აქვს გასათხოვარი ქალის სულთნის ბძოლა. ფიზიკური სიმახინჯე-კუზიანობა. სიცოცხლით სავსე ქალიშვილს იქამდის მიიყვანს, რომ მას საშინლათ შეძგდებდა ეს ზგენიერი, ედემის მსგავსი ქვეყანა და თავი უნდა მოიკლას, მარა არა! იგი თავს არ იკლავს. იგი შეეჩვევა, ისწავლის და გაიჩენს ცოცხალ საქმეს, რომელმაც მიიზიდა და გაიტაცა ბაბუცა და გადარჩა დაღუპვას. აი, ამ ცოცხალი საქმის გაჩენით, დიდი სასწაულ მოქმედი შრომით ვასილ ბარნოვმა იხსნა მოთხრობის გმირი და ჩვენი სევდა და შიშიც გააქრო.

მოთხრობაში — „მეჩვენა“ დახატულია ავტორის ნაამხანაგარის იოსებ სანდომიძის ინდივიდუალური და ოჯახური ცხოვრების თავგადასავალი. მოთხრობის გმირმა დაასრულა უმაღლესი საწავლებლის კურსი, იყო დიდი ნაკითხი და ნიჭიერი, რომელსაც სულით და გულით სურდა თვისი მშობელი ქვეყნისთვის სარგებლობა მოეტანა. ნუგეშათ ყავდა ერთად ერთი დედა, მარა ისიც მოკვდა.

და დარსა მარტოხელი, ყველასგან მიტოვებული. ზაფხულში, კანიკულებზე, სოსომ გაიჩინა ცოცხალი საქმე—წავიდა სოფლად, რო შეეკრიბა ხალხური სიმღერები, ლექსები, ზღაპრები, ანდაზები და აი, ერთ შევნიერ, ლამაზ სოფელში გაიციწო უშვენიერესი ასული, რომელიც, როგორც იქნა ცოლათაც შეირთო. ეს წამსვე გაიტაცა აგზნებული საყვარულის ცეცხლმა და მას ღრმად დაეწათა. მარა დიდხანს არ გაგძელებულა ეს ბედნიერება. მისმა ლამაზმა ცოლმა საყვარელი გაიჩინა და ამ გარემოებამ მის ქმარს—სოსოს სამარეც გაუთხარა. გაჰყვა ნუნუას, დაიწყო ლოთობა და ქალაქში სახლის მესამე სართულიდან გადმოვარდა და... მოკვდა. ამხანაგს—ავტორს მან დაუტოვა წერილი და რვეული და ამ რვეულებსა და წერილებზე ვასილ ბარნოვმა შეთხზა ლამაზი მოთხრობა იმ უდროთ დაღუპულ, საიმედო, ნიჭ-ერ კაცზე. მკითხველის გონების თვალის წინ ელვის სისწრაფით გაირბენს მარტოხელი ინტელიგენტი კაცის ღრმად და ძლიერად დატანჯული ცხოვრება, საესე ბრძოლითა და ქარცეცხლით, დაწერილი გატაცებით მკვეთრად, ნახისა და ნარნარი, აღელვებული გძნობებით...

ისტორიულ მოთხრობაში—**ისნის ცისკარი**, დახატულია მეხანჯლეების ოსტატი—იოთამეს უშვენიერესი ასული, **თინანა** (ისნის ცისკარი), რომელიც შეუყვარდება ოსტატის ნაბატონარს საამ გოსტაბაშვილს. კაცობრიობის მტერი, დიდი კასტრატი (დასაჭურისებული) აღა-მამადხანი რომ ერეკლე II სატახტო ქალაქს—თფილისს თავს დაეცა, აი, სწორეთ იმ დროს ეკუთვნის ჩვენი ავტორის მოთხრობა. მოხდა ისე რო მეორე ოსტატის—მილუას ჯაშუშობის წყალობით, ისნის ცისკარი ხელში ჩაუვარდება დიდი ირანის ყეინის წარჩინებულ სარდალს, გამოჩენილს სელიმ—ხანს.

ისტორიულ კრწანისის ველზე, გამცემლების წყალობით, გამარჯვებული შაჰი, დიდი ბრძანებელი ირანისა გამოცდილი და ჭკვიანი მეფე იყო. მან კარგათ იცოდა თუ რა შემთხვევითი იყო მისი გამარჯვება ერეკლე მეფეზე, ამ ნადრი შაჰის საარაკო ლომზე და, რა-კი ერეკლე ხელიდან გაუშვა, ეს დიადი, მოხერხებული ფალავანი ძლიერათაც შეანძრევდა და თლად საქართველოს, დიდ უცნაურობას ასტეხდა და გამარჯვებულ ყეინს საქვეყნოთ სასაცილოთაც გახდიდა. ამიტომ მან ფიცხელი ბრძანება გასცა კვლავ ირანისკენ გაბრუნება.

საამ გოსტაბიშვილმაც საქმე ისე მოაწყო, რო ქალაქიდან გაბრუნებულ ყიზილბაშებს თავს დაეცა თავის საგანგებოთ გაწყობილი რაზმით, რომლის შეიარაღებული ჭაბუკნი რაშებზე ისხდენ და თვალის დახამხამების უმაღ მზეთუნახავი ისნის ცისკარი ირანის დევს—სელიმ—ხანს წაართვეს.

თოფის სროლამ და კიჟინამ ყეინის ყურადღებაში მიადწია: მოახსენეს, რა ამბავიც მოხდა. ბქანა, ცოცხლები მომგვარეთ თავხედები, დაბადების დღე შევანანოვო. მღევარი რა ხელცალიერის დაბრუნდა ყეინს მიწის ფერი დაედო. მან გესლიანათ გადახედა სელიმ—ხანს და ბქანა:

— წაგებულ ოქს უდრის ეს მარცხიო!

ძლიერსა და ღრმა შთაბეჭდილებას იწვევს მკითხველის გულში ეს მოთ-

ზრობა, როცა ისტორიულ წყვედიადიდან გამოყავს ავტორს დიდი ენერგიით და შვენიერებით აღსავსე მოქმედი პირები. ბელეტრისტის ეს წარმტაცი ნაწარმოები ჩვენ, დღეინდელ ცოცხალ ქართველებს გვიახლოვებს ჩვენი მამა-პაპათა თავგადასავალს, ჭირსა და ვარამს, სიხარულს და დღესასწაულს; იმათი სულის ღრმა საიდუმლოებას თვალ წინ გვიშლის, გვირკვევს და სრულის გძნობა-გონებით ვიგებთ იმათ ცხოვრებას... და გასაგები ხდება ჩვენთვის ყოველიფერი. ამ მოთხრობაში გამოყვანილ მოქმედ პირთა და იმათ გარშემო მოფუსფუსე ხალხის სულის მისწრაფება გულის ნადები გამოხატული გძნობიერი სიტყვებითა, ცოცხალი ფაქტებითა და მოძრაობით გასაგებია ჩვენთვის იმათი ოჯახური, პირადული და საზოგადო მოქმედების ღრმა მოტივებიც და ნათლად ვიგებთ თელი ჩვენი წინაპართა განვლილი ცხოვრების დაცემის და აყვავების მიზეზებსაც. ავტორს დაბეჭდილი აქვს შესანიშნავი ისტორიული რომანები: „ტრფობა წამებული“ „მიმქრალი შარავანდედი“, „სვიმონ ხელი“, „სახიფათო სიყვარული“ და სხვა, სადაც იგი დიდი რომანისტიების მწკრალთა კათელორიას უახლოვდება და შემოქმედების ძლიერი ნიჭიც აქვს. მარა ამაზე შემდეგ გვექნება საუბარი, როცა ამ ნაწარმოებს დასტამბავს წერაკით. გამ. საზოგადოება. ამ ქამათ-კი მხოლოდ მოკლეთ აღენიშნავთ იმ ფაქტს, რომ ვასილ ბარნოვმა თვისი ბელეტრისტიკით შექმნა ქართველ გმირთა იდეალური ატმოსფერო, რომელიც წარსულ ცხოვრებას გვიშლის თვალწინ გარკვევით, ცოცხლათ, სადაც იხატება იმათი პირადი გამბედაობა, ძალ-ღონე, მამაცობა და სამაგალითო ერთსულოვანობით ვაშკაცურათ დაიღუპენ გამწარებულ ცხოვრების ტრადიკულ ბძოლაში და ჩვენი ავტორიც გატაცებულია იმ აზრით, რომ მისგან დახატულ ისტორიულ პირებში ფეთქდეს ძლიერი ენერგიის ძალა, რომელიც აახმაურებს მის შვენიერ მამულს, იშობლიური ქვეყნის ჰაერს და ბუნებას, წყალს და ნიავს, ცასა და ღრუბლებს, კავკასიონის მწვერვალებს და ტყეებს, სწორეთ იმიტომ და იმის გულისთვის, რომ საუკუნოთ დამარცხდეს ქართველთა ერის ურიცხვი, უთვალავი მტერი. ხომ ასეთი წარსული ჰქონდა ქართველებს, მარა უთვალავ მტერთა სურვილი, რომ საქართველოში—ამირანის აკვანში გამეფებულიყო სიკვდილი... გაქარწყლდა და ჩვენ წინაპართა და დიდი ბუნების მეოხებით ცხოვრება ჩვენი უფრო დიდი და მდიდარი უფრო შვენიერი და გაცისკროვნებული მაინც ფეთქს და ფეთქს...

ვასილ ბარნოვის შემოქმედების ცხოვრების ისტორიას ერთი მოკლე დასკვნა უნდა გავუკეთო. რუსეთის ჟანდარმი და აბსოლიუტიზმი, მათი ეკლესიის ავტორიტეტის ყრუ მონები—ბერებიც სასტიკათ დამარცხდენ, როცა ისინი ამ ტალანტს დასამარხავათ თელავში აციმბირებდენ და თფილისს აშორებდენ. აზრის, გძნობა—გონების შემოქმედებამ ძლია ისინი და დაასამარა... ეს ფაქტი ჩვენი ქკუის დიდი მასწავლებელია, ამიერიდან ჩვენი მოქალაქის გრძნობა-გონება, აზრი და შემოქმედება მაინც იქნეს სრულიად თავისუფალი, თუ მას მშობელი ქვეყნის ბოროტება და დაღუპვა არ უდევს სარჩულათ...

მოთხრობაში—„თებერას დანიშნული“ ავტორმა მოგვცა წმინდა რეალი-

სტურის ნაწარმოები. მარა მისი ჩინებული სურვილი თლად გახორციელებული არ არი მაინცა და მაინც. მელორეების აღწერა ჩვენს მწერლობაში სულ პირველი საქმეა. ქართლსა და ნამეტურ კახეთში მელორეებს თვისი საკუთარი ცხოვრება აქვთ. გამოჩენილი მოქიდავენი და ფალავანნი კახეთში ამ წრიდან გამოდიან და მე სრულიად წინააღმდეგეც არა ვარ იმათ ცხოვრება დიდი დაკვირვებითა და მხატვრობით იქნეს შესწავლილი და დახატული მწერლობაში. მარა ისეთი იდეალური პირის გამოხატვა მელორეთა შორის, როგორც ვასილ ბარნოვის თებერაა, არ არი წარმოსადგენი და ავტორს საკუთარი ფანტაზიისთვის დიდი ადგილი მიუცია: მართალია, ის, რაც ავტორს დაუხატავს, ცხოვრებაში პირდაპირ არ შეგვხვდება და მხატვარს ყოველთვის შეუძლია საკუთარი განცდის, ფანტაზიის წყალობით წამატებულის ხაზებით შეამკოს მოთხრობის გმირი, მარა ამასაც თვისი საზღვრები აქვს ხომ.

ლამაზათ და, თუ გნებავთ, მხატვულათაც არი დახატული მოთხრობაში ის ადგილი, სადაც მოთხრობის გმირი—თებერა ბავშებს მოუყვება იმ შიშის შესახებ, რომელიც ერთ დიდ ტევრში, ქანჭრობის პირათ მან განიცადა შუალამისას, სრულიად უმთავრო ღამეში იგი გამოადგოდა რალაც უცნაურმა ძალამ. ქაობი განათებული იყო სანთლის სვეტებით. თებერა ჩაუკვირდა ამ სინათლის სვეტებს და თითოულ სვეტში ქალის სახე აღმოაჩინა. ერთი იმათგანი თებერას აღერსით იპატივებდა და ისიც დიდი სანე უარო სიამოვნებით გაყვა მის მომხიბვლელ, სიამის მომგვრელ ძახილს. „ისეთი ტკბილი მეჩვენა იმისი ხმა, როგორც საღამურის სტვენა: მისმა ძახილმა რბილათ დამიარა ტანში და გამათბო; თლად მიმიზიდა იმისმა ღმილმა და მე უწებლიეთ წავედი მისკენ. ვიცოდდი, რომ ხელს მომხვევდა და დამღუპავდა, მარა მაინც მისკენ მივდიოდი“.

ეს ადგილი სიმბოლიურათ ხატავს მამაკაცის ქალისადმი. სამარადისო მიზიდულობას, რომელსაც თავდავიწყებამდი მიჰყავს ხოლმე ბევრჯელ კაბუკი ცხოვრებაში. ვასილ ბარნოვის აზრით, სიყვარული უძლიერესი ძალაა, რომელიც საუკუნოთ აკავშირებს ორს არსებას, ყოველგვარ დამაბრკოლებელ ძალებს, წინააღმდეგ პირობებს დაიმორჩილებს და ორს არსებას სრულს ბედნიერებას მიანიჭებს ამ ქვეყნათ. სიყვარულს ვერაფერი ძალა ვერ შეედრება. ასე კატელორიულათ სწყვეტს ამ დიდ საგანს ჩვენი მწერალი ვ. ბარნოვი.

უმანკო, ნაზი ეონა ავტორს ზომიერობით აქვს დახატული. ბევრი სულის სიტურფე, გულის სიცხოვლე გააშუქა ავტორმა ალალ-მართალ ადამიანის არსებაში.

დიდი დაკვირვებითა და ცოდნით არის დახატული ეს მელორე ბიჭი-თებერა და მისი უანგარო, წმინდა სიყვარული პირ და პირ ხიბლავს მკითხველს და იზიდავს დიდ ყურადღებას ამ კაბუკისკენ.

მეორე მხრით, მედუქნის თევდორას პირუტყული, ეგოისტური გულის თქმა, რომელსაც გულით უნდა უპატრონო ეონას შეუბღალოს წმინდა ანგელოზური სურვილები და სულით და ხორციით დაღუპოს იგი, სწორეთ კარ-

გათ და მარჯვეთ აქვს დახატული. ვასილ ბარნოვი დიდი დარბაისელი, თავდა-
ჭერილი, მეტად სერიოზული მწერალი-მხატვარია. ეს იქიდან სჩანს რომ იგი
ძალიან მოწიწებით და დიდი ყურადღებით ეკიდება თავის მოთხრობის გმი-
რებს და ამით თავის თავსაც აფასებს და თავის კალამსაც...

მხოლოდ ძალიან მიკვირს და ვერ ამიხსნია ასეთ ფრთხილ მწერალს,
ენის მხრით რატომ ეტყობა დაუდევრობა და უყურადღებობა. მაგალითები:
ლესამდა, ჰმანგამდა, ხავითთ, ჰბტამდნენ, მესხიერება, მეამიტად, ავლან (სომ-
ხური უნდა იყოს), გავწალდამდი, ბელგის მიცემა (სრულებით არ მესმის)
დახშილი, კარებებს, ფშვინაჰდა, ხედამდა, ჰკარგამდა, სამსე, აშოიკითხამდა,
ჩამომრჩალი და სხ. და სხვ.

ქართველი მწერლები, არა თუ უნიკონი, ნიჭიერნიც-კი, სამწუხაროთ,
დიდი მოწიწებით და დაკვირვებით არ ეკიდებიან ქართულ ენას, სალიტერა-
ტურო ფორმების ხმარებას.

ვასილ ბარნოვის თხზულებას წინ მიუძღვის ავტორის პორტრეტი და გრ-
ყიფშიძის მიერ ჩინებული დაწერილი მისი ბიოგრაფიაც.

წიგნი სუფთადაა დასტამშული და იაფადღე ღირს.

ხომლედი.

რედაქტორები } გრ. ლორთქიფანიძე.
 } კ. საყვარელიძე.

გამომცემელი: ერობათა კავშირის კომიტეტი

მიიღება ხელის მოწერა 1920 წლისათვის ორგანიზაციულ ჟურნალ

წელიწადი
პირველი

„**ე რ ო ბ ა**“ №

წელიწადი
პირველი

ორგანო ერობათა კავშირის კომიტეტისა. ჟურნალი მიზნათ ისახავს
ერობის ცხოვრების თეორიულ და პრაქტიკულ საკითხების ყოველმხრივ
გარკვევა-გაშუქებას.

რედაქციისაგან:

რედაქცია სთხოვს ყველა საერობო და საზოგადოდ თვითმართვე-
ლურ ერთეულებს მოგვაწოდონ ადგილობრივი ცხოვრებიდან მასალები.
მნიშვნელოვანი რეზოლიუციები და დადგენილებანი, წერილები,
სტატისტიკური ცნობები, გამოცემანი.

თანამშრომლებს ვთხოვთ წერილები დაწერილი იყოს ერთ გვერდ-
ზე მელნით და გარკვევით.

რედაქცია იმყოფება: რუსთაველის პრ. № 24
ერობათა კავშირი კომიტეტის ბინა.

281
1920

გიილაგა ხელის მოწერა გაზეთ

„ერთობა“-ზე

ორგანო საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ
მუშათა პარტიის ცენტრალურ კომიტეტისა.

გაზეთი ღირს თვეში 250 მანეთი, ცალკე ნომერი ყველგან
10 მანეთი

რედაქცია და კანტორა იმყოფება: ერთობის ქ. № 4

ტელეფონი 16—62.

ფასი 100 მან.